

Natura 2000-gebied Duinen Schiermonnikoog

De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit

Gelet op artikel 3, eerste lid, en artikel 4, vierde lid, van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (PbEG L 206);

Gelet op de Beschikking van de Commissie 2008/23/EG van 12 november 2007 op grond van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad, van een eerste bijgewerkte lijst van gebieden van communautair belang voor de Atlantische biogeografische regio (PbEG L 12);

Gelet op artikel 4, eerste en tweede lid, van Richtlijn 79/409/EEG van de Raad van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand (PbEG L 103);

Gelet op de artikelen 10a en 15 van de Natuurbeschermingswet 1998;

BESLUIT:

Artikel 1

1. Als speciale beschermingszone in de zin van artikel 4, vierde lid, van Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna (PbEG L 206) wordt aangewezen: het op de bij dit besluit behorende kaart aangegeven gebied, bekend onder de naam: **Duinen Schiermonnikoog**.
2. De in het eerste lid bedoelde speciale beschermingszone is aangewezen voor de volgende natuurlijke habitattypen opgenomen in bijlage I van Richtlijn 92/43/EEG; prioritaire habitattypen zijn met een sterretje (*) aangeduid:
  - H2120 Wandelende duinen op de strandwal met *Ammophila arenaria* ("witte duinen")
  - H2130 *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie ("grijze duinen")
  - H2140 *Vastgelegde ontkalkte duinen met *Empetrum nigrum*
  - H2160 Duinen met *Hippophaë rhamnoides*
  - H2170 Duinen met *Salix repens* ssp. *argentea* (*Salicion arenariae*)
  - H2180 Beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale gebied
  - H2190 Vochtige duinvalleien
  - H6410 Grasland met *Molinia* op kalkhoudende, venige of lemige kleibodem (*Molinion caeruleae*)
3. De in het eerste lid bedoelde speciale beschermingszone is aangewezen voor de volgende soort opgenomen in bijlage II van Richtlijn 92/43/EEG; prioritaire soorten zijn met een sterretje (*) aangeduid:
  - H1903 Groenknolorchis

Artikel 2

Het besluit tot aanwijzing van het gebied Duinen Schiermonnikoog als speciale beschermingszone in de zin van artikel 4, eerste en tweede lid, van Richtlijn 79/409/EEG van de Raad van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand (PbEG L 103) van 7 april 2005 (DRR&R/2005/1065 II; Stcrt. 2005, nr. 69) wordt als volgt gewijzigd:

- a. het aangewezen gebied wordt op de in paragraaf 3.3 van de Nota van toelichting, zoals bedoeld in artikel 3, eerste lid, van dit besluit beschreven wijze gewijzigd;
- b. de Nota van toelichting met uitzondering van de paragrafen 3.2, 4.1, 4.2 en 4.3 wordt ingetrokken en vervangen door de Nota van toelichting, zoals bedoeld in artikel 3, eerste lid, van dit besluit;
- c. de in de aanhef bedoelde speciale beschermingszone geldt als te zijn aangewezen voor de volgende vogelsoorten, welke worden beschermd op grond van artikel 4, eerste lid, van Richtlijn 79/409/EEG:
  - A021 Roerdomp
  - A081 Bruine kiekendief
  - A082 Blauwe kiekendief
  - A222 Velduil
- d. de in de aanhef bedoelde speciale beschermingszone geldt als te zijn aangewezen voor de volgende trekkende vogelsoorten, welke worden beschermd op grond van artikel 4, tweede lid, van Richtlijn 79/409/EEG:
  - A063 Eider
  - A275 Paapje
  - A277 Tapuit
- e. de kaart voor zover van toepassing op het in de aanhef genoemde besluit wordt ingetrokken.

Artikel 3

1. Dit besluit gaat vergezeld van een Nota van toelichting inclusief bijlagen en een kaart.
2. De in de artikelen 1 en 2 genoemde speciale beschermingszones vormen samen het Natura 2000-gebied **Duinen Schiermonnikoog**, waarvan de instandhoudingsdoelstelling in de zin van artikel 10a, tweede lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 is opgenomen in de Nota van toelichting.

Artikel 4

1. De bekendmaking van dit besluit geschiedt in de Staatscourant.
2. Dit besluit treedt in werking op de dag na bekendmaking in de Staatscourant.

De Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit,
w.g. G. Verburg

Dit besluit, de kaart en de Nota van toelichting worden gedurende zes weken ter inzage gelegd in de onderstaande vestigingen van de Directie Regionale Zaken van het ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit:

- Vestiging Noord: Cascadeplein 6, 9726 AD GRONINGEN;
- Vestiging Oost: Verzetslaan 30, 7411 HX DEVENTER;
- Vestiging West: Herman Gorterstraat 55, 3511 EW UTRECHT;
- Vestiging Zuid: Keizersgracht 5, 5611 GB EINDHOVEN.

De terinzagelegging vindt tevens plaats in de gemeentehuizen van de betreffende gemeente(n), in de kantoren van de waterschappen waaronder het gebied valt en in de provinciehuizen van de betreffende provincie(s). Het besluit kan ook worden ingezien op internet op het adres: <http://www.minlnv.nl/natura2000> en het zal bovendien worden bekendgemaakt in dag-, nieuws- en huis-aan-huisbladen.

Belanghebbenden die hun zienswijze als bedoeld in artikel 3:15 van de Algemene wet bestuursrecht naar voren hebben gebracht of die het redelijkerwijs niet verweten kan worden geen zienswijze naar voren te hebben gebracht, kunnen tot zes weken ná de eerste dag van de terinzagelegging beroep instellen bij de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State, Postbus 20019, 2500 EA Den Haag.

Nota van toelichting van het Natura 2000-gebied Duinen Schiermonnikoog waarin opgenomen:

Nota van toelichting bij de aanwijzing van Duinen Schiermonnikoog als speciale beschermingszone in het kader van de Richtlijn 92/43/EEG van de Raad van 21 mei 1992 inzake de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna en hierna te noemen de Habitatrichtlijn, alsmede Nota van toelichting bij de wijziging van het besluit tot aanwijzing van Duinen Schiermonnikoog (DRR&R/2005/1065 II) als speciale beschermingszone in het kader van de Richtlijn 79/409/EEG van de Raad van 2 april 1979 inzake het behoud van de vogelstand en hierna te noemen de Vogelrichtlijn

1. INLEIDING

Met dit besluit wordt het gebied Duinen Schiermonnikoog aangewezen als speciale beschermingszone onder de Habitatrichtlijn. Tevens wordt met dit besluit het besluit tot de aanwijzing van Duinen Schiermonnikoog als speciale beschermingszone onder de Vogelrichtlijn, inclusief de daarbij behorende Nota van toelichting, gewijzigd. Het betreft verder de vorming van het Natura 2000-gebied Duinen Schiermonnikoog, hetgeen gebeurt door aan dit besluit instandhoudingsdoelstellingen toe te voegen.

In artikel 1 van het besluit staat de naam van het gebied en worden de habitattypen en soorten opgesomd, waarvoor het gebied is aangewezen.

Artikel 2 van het besluit regelt de belangrijkste wijzigingen ten opzichte van het eerder genomen besluit tot aanwijzing van het gebied onder de Vogelrichtlijn. Zo wordt de Nota van toelichting, behorende bij het bestaande Vogelrichtlijnbesluit, nagenoeg geheel ingetrokken en zover noodzakelijk vervangen door deze Nota van toelichting. Alleen de toelichting op de criteria die voor de aanwijzing van het gebied zijn gebruikt, wordt niet ingetrokken en wordt in een appendix aan deze Nota gehecht. Daarnaast worden de vogelsoorten opgesomd waarvoor het gebied van belang is en waarvoor het wordt geacht te zijn aangewezen.

In artikel 3 van het besluit wordt de term Natura 2000-gebied geïntroduceerd en wordt bepaald dat er voor het gebied een bepaalde instandhoudingsdoelstelling verwezenlijkt dient te worden. Deze doelstelling heeft zowel betrekking op de in artikel 1 opgesomde habitattypen en habitatsoorten als op de in artikel 2 opgesomde vogelsoorten. De vogels waarvoor instandhoudingsdoelstellingen zijn vastgesteld, zijn geselecteerd aan de hand van de criteria die destijds zijn gebruikt bij de aanwijzing van de Vogelrichtlijngebieden in 2000. Beide aanwijzingen tezamen vormen het Natura 2000-gebied Duinen Schiermonnikoog, waarvan de instandhoudingsdoelstellingen in dit besluit zijn opgenomen. De instandhoudingsdoelstellingen staan in de Nota van toelichting.

Artikel 4 regelt de bekendmaking en de inwerkingtreding van dit besluit.

In hoofdstuk 2 van deze Nota van toelichting worden de aanwijzingen op grond van de Habitat- en Vogelrichtlijn kort toegelicht. Vervolgens wordt in hoofdstuk 3 een gebiedsbeschrijving gegeven en wordt ingegaan op eventuele grenswijzigingen die zijn doorgevoerd nadat het gebied bij de Europese Commissie is aangemeld of die zijn doorgevoerd nadat het gebied als Vogelrichtlijngebied is aangewezen. Tevens wordt in hoofdstuk 3 de bij dit besluit behorende kaart toegelicht.

In hoofdstuk 4 wordt een opsomming gegeven van habitattypen en (vogel)soorten waaraan het gebied zijn betekenis ontleent en worden de eventueel doorgevoerde wijzigingen van een toelichting voorzien. Dit vierde hoofdstuk van de Nota van toelichting is ingevoegd naar aanleiding van de ingediende zienswijzen, omdat in veel zienswijzen duidelijkheid werd gevraagd waarom een bepaald gebied destijds bij de Europese Commissie is aangemeld.

Een belangrijk onderdeel van de Nota van toelichting is de opsomming van de instandhoudingsdoelstellingen in hoofdstuk 5. Allereerst worden de algemene doelstellingen geformuleerd en vervolgens staan de instandhoudingsdoelstellingen van de in het gebied aanwezige habitattypen en soorten vermeld. Er wordt aangegeven in welke richting de instandhoudingsdoelstelling zich zal moeten ontwikkelen. Daarvoor worden de termen ‘behoud’, ‘uitbreiding’ of ‘verbetering’ gebruikt. Voor een habitatype wordt de verdeling gemaakt in oppervlakte en kwaliteit, zodat de aanduiding van de instandhoudingsdoelstelling van een habitatype altijd in de vorm van ‘behoud’ of ‘uitbreiding’ van oppervlakte en van ‘behoud’ of ‘verbetering’ van kwaliteit wordt gegeven. Voor soorten is het leefgebied bepalend en geldt een verdeling in omvang en kwaliteit leefgebied. De aanduiding van de instandhoudingsdoelstelling van een soort is altijd in de vorm van ‘behoud’ of ‘uitbreiding’ van omvang leefgebied en van ‘behoud’ of ‘verbetering’ van kwaliteit van leefgebied.

Daarnaast zijn aan de Nota van toelichting drie bijlagen toegevoegd. Ook de bijlagen maken integraal onderdeel uit van het besluit. Bijlage A (voor zover van toepassing) laat zien welke terreindelen zijn vervallen of zijn toegevoegd als onderdeel van de speciale beschermingszone in de zin van de Vogelrichtlijn. Bijlage B omvat een nadere onderbouwing van de wijzigingen in Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen, van de kwalificatie als speciale beschermingszone in de zin van de Habitatrictlijn en van de toedeling van de instandhoudingsdoelstellingen. In bijlage C wordt naar aanleiding van de ontvangen zienswijzen een nadere onderbouwing van het besluit gegeven.

2. AANWIJZINGEN HABITAT- EN VOGELRICHTLIJN

Door middel van dit besluit wordt het gebied Duinen Schiermonnikoog aangewezen als speciale beschermingszone onder de Habitatrictlijn (verder aangeduid als “Habitatrictlijngebied”). Het gebied is in mei 2003 aangemeld volgens de procedure zoals opgenomen in artikel 4 van deze richtlijn, waarna het gebied in december 2004 door de Europese Commissie onder de naam “Duinen Schiermonnikoog” en onder nummer NL2003058 is geplaatst op de lijst van gebieden van communautair belang voor de Atlantische biogeografische regio. Het gebied is onder meer aangewezen voor twee prioritaire habitattypen in de zin van artikel 1 van de Habitatrictlijn. Het gebied is op 7 april 2005 (DRR&R/2005/1065 II) onder de naam “Duinen Schiermonnikoog” ook aangewezen als speciale beschermingszone onder de Vogelrichtlijn (verder aangeduid als “Vogelrichtlijngebied”). Bij de Europese Commissie is dit gebied bekend onder nummer NL3009006. Het gebied Duinen Schiermonnikoog was al eerder bij besluit van 24 maart 2000 (N/2000/320) aangewezen als onderdeel van het Vogelrichtlijngebied “Waddeneilanden, Noordzeekustzone, Breebaart”, maar in beslissing op bezwaar van 7 april 2005 (DRR&R/2005/1065 II; Stcrt. 2005, nr. 69) is het in 2000 aangewezen gebied gesplitst in zes afzonderlijke Vogelrichtlijngebieden: Duinen Texel, Duinen Vlieland, Duinen Terschelling, Duinen Ameland, Duinen

Schiermonnikoog en Noordzeekustzone. Door middel van dit besluit wordt de nota van toelichting met kenmerk TRCJZ/2004/1725F gewijzigd en wordt de kaart behorende bij besluit DRR&R/2005/1065 II en betrekking hebbende op het onderhavige gebied ingetrokken.

Uit het Vogelrichtlijnbesluit overgenomen tekstdelen zijn in paragraaf 3.2 van deze Nota van toelichting cursief gezet¹.

Met betrekking tot het Vogelrichtlijngebied kan er in dit besluit naast mogelijke grenswijzigingen ook een wijziging plaatsvinden bij de vogelsoorten, waarvoor dit gebied destijds is aangewezen. Deze eventuele wijzigingen worden toegelicht in hoofdstuk 4 en bijlage B. In dit besluit worden alle vogelsoorten opgesomd waarvoor het gebied wordt geacht te zijn aangewezen.

Het Natura 2000-gebied Duinen Schiermonnikoog (landelijk gebiedsnummer 6) omvat derhalve het Vogelrichtlijngebied Duinen Schiermonnikoog en het Habitatrictlijngebied Duinen Schiermonnikoog.

Natura 2000 is het samenhangende Europees ecologisch netwerk bestaande uit de gebieden aangewezen onder de Habitatrictlijn en onder de Vogelrichtlijn. Dit netwerk moet de betrokken natuurlijke habitattypen, habitats van soorten en de leefgebieden van vogels in een gunstige staat van instandhouding behouden of, in voorkomend geval, herstellen. De instandhoudingsdoelstellingen (hoofdstuk 5) en eventuele wijziging van de begrenzing zijn in algemene zin nader toegelicht in het Natura 2000 doelendocument (2006). Dit document geeft het beleidskader van de geformuleerde instandhoudingsdoelstellingen weer en van de daarbij gehanteerde systematiek. Beschrijvingen van habitattypen en (vogel)soorten waarvoor doelen zijn vastgesteld, zijn opgenomen in het Natura 2000 profielendocument (2008). Hierin wordt ook ingegaan op de interpretatie van habitattypen en de relatieve bijdrage van afzonderlijke gebieden aan het Natura 2000-netwerk.

Het Natura 2000-gebied Duinen Schiermonnikoog ligt in de provincie Fryslân en behoort tot het grondgebied van de gemeente Schiermonnikoog.

3. GEBIEDSBESCHRIJVING EN BEGRENZING

3.1 Gebiedsbeschrijving

Schiermonnikoog is het kleinste en meest ongerepte van de bewoonde eilanden in het Nederlandse deel van de Waddenzee. Het gebied wordt landschappelijk gekenmerkt door een uitgestrekt duingebied dat zich over een groot deel van de westelijke helft van het eiland uitstrekt. Ook de Kobbeduinen, een uitloper van het duingebied in de Oosterkwelder, en de zich naar het oosten uitstreckende stuifdijk behoren tot het gebied. Het oostelijk deel van het eiland (o.a. Oosterkwelder), een uitgestrekt kweldergebied, maakt deel uit van het Natura 2000-gebied Waddenzee.

Het duingebied heeft een grote diversiteit en herbergt goed ontwikkelde kalkrijke duinvalleien. In het gebied komen lokaal duinblauw graslanden (drogere en zuurdere vormen van blauwgrasland) voor (Hertenbos, Kapenglop). Vroeger is plaatselijk naaldbos aangeplant. Het areaal bos is later door spontane ontwikkeling (loofbos) uitgebreid tot een aanzienlijke oppervlakte. Aan de westzijde omvat het gebied ook een zoetwaterplas, de Westerplas.

---

¹ De afkorting sbz (“speciale beschermingszone”) en de aanduiding “beschermingszone” zijn hierin vervangen door de term “Vogelrichtlijngebied”.

Verstuiving is over een kleine oppervlakte in gang gezet, in het oostelijk deel is een natuurlijk gat in de stuifdijk geslagen, waardoor zeewater beperkt binnenstroomt.

3.2 Landschappelijke context en kenmerken begrenzing

Het gebied “Duinen Schiermonnikoog” behoort tot het Natura 2000-landschap “Duinen”.

De ligging van de habitattypen en van de leefgebieden van de soorten (paragraaf 4.4) waarvoor het gebied is aangewezen, vormt het uitgangspunt voor de begrenzing van de Habitatrichtlijngebieden. Dit is inclusief terreindelen die in kwaliteit zijn achteruitgegaan of gedegeneerd. Daarnaast omvat het begrensde gebied ook natuurwaarden die integraal onderdeel uitmaken van de ecosystemen waartoe de betreffende habitattypen en leefgebieden van soorten behoren, alsmede terreindelen (incl. nieuwe natuur) die noodzakelijk worden geacht om de betreffende habitattypen en leefgebieden van soorten in stand te houden en te herstellen².

Bij de keuze en de afbakening van de gebieden is geen rekening gehouden met andere vereisten dan die verband houdend met de instandhouding van de natuurlijke habitats en de wilde flora en fauna.³

De grenzen van een Vogelrichtlijngebied worden bepaald door het gebruik dat de aanwezige bijlage I-soorten, en/of trekkende watervogels, en/of overige trekkende vogels ervan maken, waarbij wordt uitgegaan van landschapsecologische eenheden en de biotoop-eisen van de betrokken vogelsoorten. Het gebied Duinen Schiermonnikoog is aangewezen als Vogelrichtlijngebied vanwege de aanwezigheid van kustduinen die het leefgebied vormen van een in artikel 4 van de Richtlijn bedoelde vogelsoort. Het is een gebied dat het leefgebied vormt van soorten van Bijlage I van de Vogelrichtlijn (art. 4.1). De begrenzing van het Vogelrichtlijngebied is zo gekozen dat een in landschapsecologisch opzicht samenhangend geheel is ontstaan dat - in samenhang met Vogelrichtlijngebied Waddenzee uit 1991 - voorziet in de beschermingsbehoefte met betrekking tot het voortbestaan en/of voortplanten van bedoelde vogelsoorten.⁴

3.3 Begrenzing en oppervlakte

De begrenzing van het Natura 2000-gebied is aangegeven op de bij de aanwijzing behorende kaart. Op hoofdlijnen bestaat het Natura 2000-gebied uit het gebied dat loopt aan de zee kant over de duinvoet en daarbij aansluit op de grens van de Noordzeekustzone. Ten westen van het dorp loopt de grens langs de bebouwing. Ten noorden van het dorp vallen de duinen en bossen binnen de begrenzing met uitzondering van de gedeelten waar de camping, ijsbaan en zwembad zijn gelegen. Ten oosten van de Reddingsweg vallen alleen het gedeelte boven het Waterstaatspad, de Kobbenduinen ten noorden van het Johannes de Jongpad en de Kooiduinen binnen de begrenzing.

Het Habitatrichtlijngebied en het Vogelrichtlijngebied vallen geheel samen met de begrenzing van het Natura 2000-gebied, dat een oppervlakte beslaat van 833 ha. Dit cijfer betreft de bruto-oppervlakte omdat bij de berekening geen rekening is gehouden met niet op de kaart, tekstueel uitgesloten delen.

² De begrenzingsmethodiek is verder uitgewerkt in het Gebiedendocument (2004).

³ Hof van Justitie EG, 7 november 2000, First Corporate Shipping, zaak C-371/98, punten 15 en 25.

⁴ De wijze van begrenzing van Vogelrichtlijngebieden is toegelicht in de Nota van Antwoord Vogelrichtlijn (2000), bijlage 1, Selectiecriteria en methode van begrenzing.

De begrenzingen van het Vogelrichtlijngebied en van het Habitatrichtlijngebied (zoals aangemeld) zijn op de kaart op enkele technische punten verbeterd⁵:

- Bestaande bebouwing (incl. erven en tuinen; reeds tekstueel geëxclaveerd) waar geen Natura 2000-waarden voorkomen, is waar mogelijk op grond van kadastrale of topografische lijnen ook op de kaart buiten de begrenzing gebracht. (°)
- De begrenzing is waar mogelijk gelegd langs topografisch herkenbare lijnen, zoals wegen, perceelscheidingen en de overgang van kwelder naar duin.
- Overlap van 5 meter of minder met kadastrale percelen die grotendeels buiten het gebied zijn gelegen is, gelet op de kadastrale inschrijving⁶, waar mogelijk beperkt. Dit betekent dat aldaar de kadastrale lijn is aangehouden. Deze werkwijze is alleen gevolgd op plekken waar geen Natura 2000-waarden aanwezig zijn.
- Onlogische verschillen (< 25 ha) tussen Vogel- en Habitatrichtlijngebied zijn opgeheven door de meest ruime grens aan te houden.

Overige wijzigingen van meer dan 1 ha worden in de volgende alinea's toegelicht.

De begrenzing van het Vogelrichtlijngebied is gewijzigd:

Bij de splitsing van de aanwijzing waddeneilanden/ Noordzeekustzone/ Breebaart in Duinen Texel, Duinen Vlieland, Duinen Terschelling, Duinen Ameland, Duinen Schiermonnikoog en Noordzeekustzone (zie hoofdstuk 2) is een deel van het strand met primaire duinvorming tussen hoofdpaal 4 en 10 (Groene Strand, 211 ha) toebedeeld aan Duinen Schiermonnikoog. Er is nu voor gekozen de grens tussen de duinen van de waddeneilanden en de Noordzeekustzone te leggen op de min of meer vaste duinvoet. Dit betekent dat het deel van het strand met primaire duinvorming (H2110, Embryonale duinen) en kweldervegetatie (H1330A) wordt overgeheveld naar de Noordzeekustzone.

De grenzen van het Vogelrichtlijngebied en het Habitatrichtlijngebied zijn gewijzigd⁵:

- Ten westen van de Badweg tussen huisnummer 117 en Klein Zwitserland (Westerduinenpad) is de grens gelegd op de kadastrale grens van het Staatseigendom teneinde een betere grens te krijgen tussen het onbebouwde duingebied en de in de duinen gelegen vakantiewoningen (verkleining 1,0 ha en uitbreiding 2,6 ha).
- Ten oosten van de Badweg is het gebied verkleind (3,6 ha, excl. bebouwde percelen) met twee terreindelen die weinig betekenis hebben voor de instandhouding van het gebied. De nieuwe grens wordt aldaar gevormd door de kadastrale grens van het Staatseigendom (in beheer bij Natuurmonumenten). Het betreft sterk vergraste duinvegetatie waar de relevante Natura 2000-waarden niet of nauwelijks voorkomen. De vervallen duinstrook behoort niet tot het leefgebied van de vogelsoorten roerdomp, eider en paapje, waarvoor het gebied is aangewezen. Gelet op de ligging en aard van het terrein is de betekenis voor de andere broedvogels waarvoor het gebied is aangewezen, hoogstens marginaal. De tussenliggende strook duingebied, die in het ontwerpbesluit was verwijderd, is naar aanleiding van ingediende zienswijzen weer toegevoegd omdat hier een uitloper van het Kapenglop (duinvallei) is gelegen met aanwezigheid van diverse habitattypen: met name kruipwilgenstruweel (H2170), vochtige duinvalleien (H2190) en blauwgrasland (H6410). (°)

⁵ Wijzigingen aangeduid met een nulletje (°) betreffen aanpassingen ten opzichte van het ontwerpbesluit; (°°) wijzigingen in ontwerpbesluit die abusievelijk daarin niet zijn toegelicht.

⁶ Conform artikel 15 van de Wet kenbaarheid publiekrechtelijke beperkingen onroerende zaken (Stb. 2004, 31) zal dit besluit voor wat betreft de kadastrale percelen die geheel of gedeeltelijk binnen het aangewezen gebied zijn gelegen, in de kadastrale registratie als beperking worden ingeschreven.

3.4 Toelichting bij de kaart en uitgesloten delen

De begrenzing van het Natura 2000-gebied is aangegeven op de bij de aanwijzing behorende kaart. Voor zover van toepassing is daarbij onderscheid gemaakt tussen de begrenzingen van Habitatrictlijngebied, Vogelrichtlijngebied en (voormalige) natuurmonumenten. Daar waar de kaart en de Nota van toelichting, bijvoorbeeld om kaarttechnische redenen, niet overeenstemmen, is de tekst in deze paragraaf doorslaggevend. In voorkomende gevallen zijn op de kaart ook aangrenzende Natura 2000-gebieden aangegeven. Aan de indicatief aangeduide begrenzing van deze gebieden kunnen geen rechten worden ontleend (voor de begrenzing van deze gebieden wordt verwezen naar de kaarten van de betreffende aangewezen of aangemelde gebieden).

Voor de begrenzing van Natura 2000-gebieden geldt de volgende algemene exclaveringsformule: Bestaande bebouwing, erven, tuinen, verhardingen en hoofdspoorwegen maken geen deel uit van het aangewezen gebied, tenzij daarvan in paragraaf 3.3 wordt afgeweken. Voor de gebruikte begrippen gelden de volgende definities (voor zover van toepassing in het onderhavige gebied):

- Bebouwing betreft één of meer gebouwen of bouwwerken, geen gebouwen zijnde. Gebouw: elk bouwwerk, dat een voor mensen toegankelijke overdekte geheel of gedeeltelijk met wanden omsloten ruimte vormt. Bouwwerk: elke constructie van enige omvang van hout, steen, metaal of ander materiaal, welke hetzij direct of indirect met de grond verbonden is hetzij direct of indirect steun vindt in of op de grond.
- Erven zijn de onmiddellijk aan een woning of ander gebouw gelegen, daarbij behorende en daarmee in gebruik zijnde terreinen.
- Tuinen zijn in de onmiddellijke nabijheid van een woning of ander gebouw gelegen intensief onderhouden terreinen beplant met siergewassen en gazons of in gebruik als moestuin die zich duidelijk onderscheiden van de omgeving. Tuinen zijn meestal besloten en omheind middels een afrastering, schutting, muur of haag, of (deels) omgeven door een sloot.
- Verhardingen kunnen bijvoorbeeld zijn: wegen, pleinen, parkeervoorzieningen, erfverhardingen en steenglooingen. Wegen betreffen alle voor het gemotoriseerd verkeer in gebruik zijnde kunstmatig verharde wegen met inbegrip van de daarin liggende bruggen en duikers en de tot die wegen behorende paden en bermen of zijkanten.
- Hoofdspoorwegen betreffen spoorlijnen die zijn opgenomen in het Besluit aanwijzing hoofdspoorwegen (Stb. 2004, nr. 722). Voor de begrenzing langs hoofdspoorwegen geldt artikel 20 van de Spoorwegwet.

Met betrekking tot het grensverloop langs de duinvoet geldt het volgende voor zover van toepassing in het onderhavige gebied: De zeewaartse grens van duingebieden loopt langs de duinvoet van het buitenduin. Bij duinaangroei verplaatst de grens zich zeewaarts, bij duinafslag landinwaarts met de duinvoet mee.

4. NATURA 2000-WAARDEN

4.1 Inleiding

In dit hoofdstuk wordt allereerst een opsomming gegeven van de waarden waaraan het gebied zijn betekenis ontleent als Habitatrictlijngebied en Vogelrichtlijngebied. Wat betreft de aanwijzing als Habitatrictlijngebied wordt in paragrafen 4.2.1 en 4.2.2 een lijst gegeven van de habitattypen (met vermelding van de aanwezige subtypen) en Habitatrictlijn-soorten waarvoor het gebied is aangewezen⁸. Paragraaf 4.2.3 vermeldt de vogelsoorten waarvoor het gebied onder de Vogelrichtlijn is aangewezen. Op alle vermelde habitattypen en soorten is een instandhoudingsdoelstelling van toepassing (zie hoofdstuk 5).

Vervolgens wordt in paragraaf 4.3 vermeld welke selectiecriteria op het Habitatrictlijngebied van toepassing zijn en wordt onderbouwd waarom het gebied als Habitatrictlijngebied is geselecteerd. Van elk habitatype en van elke soort waarvoor het gebied aan de selectiecriteria voldoet, wordt in bijlage B.3 in tekst en/of tabelvorm de betekenis (relatieve bijdrage) van het gebied afgezet tegen de betekenis van de andere gebieden. Tenslotte beschrijft paragraaf 4.4 de verspreiding van habitattypen en soorten binnen het gebied, ter onderbouwing van de gevolgde gebiedsbe grenzing.

4.2 Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen

4.2.1 Habitatrictlijn: habitattypen (bijlage I⁷)

Het gebied is aangewezen voor de volgende natuurlijke habitats opgenomen in bijlage I van de Habitatrictlijn⁸, waarvoor het gebied een bijdrage levert aan de instandhouding op landelijk niveau. Ten behoeve van de nationale uitwerking van de Habitatrictlijn is een deel van de habitattypen verdeeld in subtypen, vanwege de zeer ruime variatie in fysieke omstandigheden en soortensamenstelling. De namen van de habitattypen en daarvan afgeleide subtypen zullen verder met hun verkorte namen worden aangeduid. Wijzigingen ten opzichte van de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en/of het ontwerpbesluit (2007) zijn verklaard in bijlage B.1 van deze Nota van toelichting⁵. Een overzicht van alle gebiedsdoelstellingen per habitatype is opgenomen in Bijlage B.4.

H2120 Wandelende duinen op de strandwal met *Ammophila arenaria* (“witte duinen”)

Verkorte naam Witte duinen

H2130 *Vastgelegde kustduinen met kruidvegetatie (“grijze duinen”)

Verkorte naam Grijze duinen

betreft de subtypen:

H2130A *Grijze duinen (*kalkrijk*)

H2130B *Grijze duinen (*kalkarm*)

H2130C *Grijze duinen (*heischraal*)

H2140 *Vastgelegde ontkalkte duinen met *Empetrum nigrum*

Verkorte naam Duinheiden met kraaihei

⁷ Bijlagen I en II laatstelijk aangepast op 20 november 2006, Richtlijn 2006/105/EG, Pb EG L 363, 20.12.2006, p. 368-405 (zie ook rectificatie PB EG L 80, 21.3.2007, p. 15).

⁸ Prioritaire habitattypen en habitatrictlijn-soorten zijn in bijlagen I en II van de Habitatrictlijn en in dit besluit aangeduid met een sterretje (*).

betreft het subtype:

H2140B Duinheiden met kraaihei (*droog*)

H2160 Duinen met *Hippophaë rhamnoides*
Verkorte naam Duindoornstruwelen

H2170 Duinen met *Salix repens ssp. argentea* (*Salicion arenariae*)
Verkorte naam Kruipwilgstruwelen

H2180 Beboste duinen van het Atlantische, continentale en boreale gebied
Verkorte naam Duinbossen

betreft de subtypen:

H2180A Duinbossen (*droog*)

H2180B Duinbossen (*vochtig*)

H2180C Duinbossen (*binnenduintrand*)

H2190 Vochtige duinvalleien
Verkorte naam Vochtige duinvalleien

betreft de subtypen:

H2190A Vochtige duinvalleien (*open water*)

H2190B Vochtige duinvalleien (*kalkrijk*)

H2190C Vochtige duinvalleien (*ontkalkt*)

H2190D Vochtige duinvalleien (*hogere moerasplanten*)

H6410 Grasland met *Molinia* op kalkhoudende, venige, of lemige kleibodem
(*Molinion caeruleae*)
Verkorte naam Blauwgraslanden

4.2.2 Habitatrictlijn: soorten (bijlage II')

Het gebied is aangewezen voor de volgende soorten opgenomen in bijlage II van de Habitatrictlijn⁸, waarvoor het gebied een wezenlijke functie in de levenscyclus vervult. Hiermee wordt een bijdrage geleverd aan de instandhouding op landelijk niveau. Wijzigingen ten opzichte van de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) of het ontwerpbesluit (2007) zijn verklaard in bijlage B.1 van deze Nota van toelichting⁶.

H1903 Groenknolorchis (*Liparis loeselii*)

4.2.3 Vogelrichtlijn: vogelsoorten (bijlage I en artikel 4.2)

Het gebied is aangewezen voor de volgende soorten opgenomen in bijlage I van de Vogelrichtlijn:

A021 Roerdomp (*Botaurus stellaris*)

A081 Bruine Kiekendief (*Circus aeruginosus*)

A082 Blauwe Kiekendief (*Circus cyaneus*)

A222 Velduil (*Asio flammeus*)

Andere geregeld voorkomende trekvogels waarvoor het gebied is aangewezen vanwege haar betekenis als broed-, rui- en/of overwinteringsgebied en rustplaatsen in hun trekzones (artikel 4.2):

A063 Eider (*Somateria mollissima*)

- A275** Paapje (*Saxicola rubetra*)
A277 Tapuit (*Oenanthe oenanthe*)

Wijzigingen ten opzichte van de aanwijzing als Vogelrichtlijngebied (2000, 2005) of het ontwerpbesluit (2007) zijn verklaard in bijlage B.2 van deze Nota van toelichting⁶.

4.3 Habitatrictlijn: waarden waarvoor het gebied aan de selectiecriteria voldoet

4.3.1 Habitattypen (bijlage I)

Voor niet-prioritaire habitattypen zijn in de eerste stap van het selectieproces in beginsel de “vijf belangrijkste gebieden” geselecteerd. Voor habitattypen welke verdeeld zijn in subtypen, geldt een aantal van “drie belangrijkste gebieden” per subtype. Voor prioritaire habitattypen⁸ geldt een aantal van “tien belangrijkste gebieden” en voor subtypen van prioritaire habitattypen een aantal van “vijf belangrijkste gebieden” per subtype. Verdeling in subtypen ten behoeve van de selectie is alleen toegepast indien de subtypen een verschillende verspreiding hebben en de beschikbare gegevens verdeling in subtypen toelaten. Voor enkele verspreid over het land voorkomende habitattypen, die in voldoende mate zijn vertegenwoordigd in gebieden welke voor andere waarden zijn opgenomen, zijn geen gebieden geselecteerd⁹. De betekenis van het gebied is afgemeten aan de aanwezige oppervlakte en zo nodig ook de representativiteit van het habitatype. In een tweede stap zijn eventueel nog extra gebieden toegevoegd met het oog op landelijke dekking, geografische spreiding en grensoverschrijding¹⁰. In de onderstaande tabel zijn de habitattypen vermeld die bij de aanmelding hebben geleid tot selectie van het gebied en/of de habitattypen waarvoor het gebied op grond van de huidige gegevens en omstandigheden aan de selectiecriteria zou voldoen (zie ook bijlage B.3).

Habitat-type	X ^a	Y ^b	Landelijke oppervlakte ^c	Oppervlakte op Schiermonnikoog ^d	Oppervlakte in Yde gebied ^e	Selectie bij aanmelding
H2110	5	5	500	- ¹¹	B1 (2-6%)	ja
H2120	5	5	ca. 2.400	B1 (2-6%)	B2 (6-15%)	ja
*H2130C	5	5	ca. 80	A1 (15-30%)	B1 (2-6%)	ja
*H2140	10	9	ca. 1.700	C (< 2%)	C (< 2%)	nee
H2170	5	5	ca. 1.000	B1 (2-6%)	B2 (6-15%)	ja
H2190B	3	3	ca. 700	C (< 2%)	B2 (6-15%)	ja

- (a) Aantal gebieden dat maximaal voor dit habitatype kan worden geselecteerd volgens het criterium: “behorend tot één van de X belangrijkste gebieden” voor het betreffende habitatype
- (b) Aantal gebieden dat op grond van dit selectiecriteria voor het habitatype is geselecteerd ($Y < X$ indien er minder dan X gebieden zijn waarin het habitatype is vastgesteld of voorkomt in differentiërende omvang)
- (c) Geschatte landelijke oppervlakte van het (subtype van het) habitatype in hectaren
- (d) Oppervlakte in het onderhavige gebied uitgedrukt als percentage van de landelijke oppervlakte
- (e) Oppervlakte van het habitatype in het, in rangorde van aflopende betekenis, Yde belangrijkste gebied (niet ingevuld indien niet van belang voor de bepaling van de relatieve betekenis van het gebied, wanneer representativiteit in plaats van oppervlakte doorslaggevend was)

⁹ Habitattypen waarvoor geen gebieden zijn geselecteerd zijn: slijkgrasvelden (H1320) en ruigten en zomen, *moerasspirea* (H6430A) en ruigten en zomen, *droge bosranden* (H6430C).

¹⁰ De selectiecriteria zijn verder uitgewerkt in het Verantwoordingsdocument (2003). Belangrijkste waren de gebieden waar het habitatype “het best ontwikkeld en in de grootste omvang aanwezig is”.

¹¹ In afwijking van de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en van het ontwerpbesluit (2007) is het gebied niet aangewezen voor het habitatype embryonale duinen (H2110). Zie voor nadere motivering, Nota van toelichting bijlage B.1.

4.3.2 Soorten (bijlage II)

Voor niet-prioritaire soorten opgenomen in bijlage II van de Habitatrichtlijn zijn in de eerste stap van het selectieproces in beginsel de “vijf belangrijkste gebieden” geselecteerd. Voor prioritaire soorten⁸ geldt een aantal van “tien belangrijkste gebieden”. Voor enkele verspreid over het land voorkomende soorten, die in voldoende mate zijn vertegenwoordigd in gebieden welke voor andere waarden zijn opgenomen, zijn geen gebieden geselecteerd¹². De betekenis van het gebied is afgemeten aan de omvang van de aanwezige populatie. In een tweede stap zijn eventueel nog extra gebieden toegevoegd met het oog op landelijke dekking, geografische spreiding en grensoverschrijding¹⁰ (zie ook bijlage B.3). Er zijn geen soorten waarvoor Duinen Schiermonnikoog aan de selectiecriteria voldoet.

4.4 Verspreiding habitattypen en soorten in het Habitatrichtlijngebied

De begrenzing van het Habitatrichtlijngebied is in het bijzonder bepaald aan de hand van de ligging van habitattypen en leefgebieden van de soorten waarvoor het gebied is aangewezen (zie verder paragraaf 3.2). De verspreiding van de betreffende habitattypen en soorten binnen het gebied wordt in deze paragraaf globaal beschreven ter onderbouwing van de gevolgde begrenzing. Het is niet bedoeld als een uitputtende beschrijving. Gezien de in het gebied voorkomende erosie- en sedimentatieprocessen door water en wind wisselt voorkomen van de habitattypen in omvang, ruimte en tijd. De daarmee samenhangende vernieuwing, verjonging en veroudering van de habitattypen (zoals H2120) is een van de meest essentiële natuurlijke kenmerken van het gebied. Dit betekent ook dat de begroeiingen van het ene subtype in het andere of van het ene habitatype in het andere kunnen overgaan.

Het habitatype witte duinen (H2120) is aanwezig in de buitenduinen in het westen en noorden van het duingebied. Het habitatype grijze duinen (H2130ABC) is verspreid aanwezig in de open duingebieden ten westen en noorden van het dorp. Duinheiden met kraaihei (H2140B) komt voor op steile noordhellingen en in de binnenduinrand (Groenglop). Duindoornstruwelen (H2160) zijn verspreid in de buitenduinen aanwezig. Kruiwilgstruwelen (H2170) komen voor in vochtige duinvalleien zoals het Kapenglop en in de omgeving van de Prins Bernardweg. Duinbossen zijn op Schiermonnikoog vooral vertegenwoordigd door de vochtige variant (H2180B) die in behoorlijke oppervlakte vlakdekkend voorkomt in het Groenglop, ten noorden van het dorp, en in de Westerduinen. Ook tussen Scheepstrapad en Reddingsweg komt dit bostype in lagere bedekking voor. Het subtype van de binnenduinrand (subtype C) is in geringe mate aanwezig nabij het begin van de Reddingsweg. Van het habitatype vochtige duinvalleien komt het subtype open water (H2190A) voor in de Westerplas en in verspreide plassen in het duingebied. Het subtype hogere moerasplanten (H2190D) is vooral aanwezig rond de Westerplas en ten noorden van het Groenglop. De kalkrijke variant (H2190B) is plaatselijk aanwezig in de Westerduinen en aan de zuidzijde van de Oosterduinen. Tenslotte is de kalkarme variant (H2190C) vooral aanwezig in het Kapenglop, de duinvallei direct oostelijk daarvan en ten noorden van het Bospad. In de omgeving van het Kapenglop is op enkele plekken het habitatype blauwgraslanden (H6410) aanwezig. De groenknolorchis (H1903) komt verspreid voor in duinvalleien.

---

¹² Soorten waarvoor geen gebieden zijn geselecteerd zijn: zee prik (H1095), elft ((H1102), zalm (H1106), bittervoorn (H1134) en kleine modderkruiper (H1149). Voor de platte schijfhoren (H4056) zijn geen gebieden geselecteerd omdat de soort bij de uitbreiding van de EU in 2004 is toegevoegd aan bijlage II.

5. INSTANDHOUDINGSDOELSTELLINGEN

5.1 Inleiding

Het ecologisch netwerk Natura 2000 moet de betrokken natuurlijke habitats en leefgebieden van soorten in hun natuurlijke verspreidingsgebied in een gunstige staat van instandhouding behouden of in voorkomend geval herstellen. Onder het begrip “instandhouding” wordt een geheel aan maatregelen verstaan die nodig zijn voor het behoud of herstel van natuurlijke habitats en populaties van wilde dier- en plantensoorten in een gunstige staat van instandhouding. Ingevolge artikel 4, vierde lid, Habitatrichtlijn worden bij aanwijzing als Habitatrichtlijngebied “tevens de prioriteiten vast[gesteld] gelet op het belang van de gebieden voor het in een gunstige staat van instandhouding behouden of herstellen van een type natuurlijke habitat [...] of van een soort [...] alsmede voor de coherentie van Natura 2000 en gelet op de voor dat gebied bestaande dreiging van achteruitgang en vernietiging”.

Deze bepaling is in artikel 10a, tweede lid, van de Natuurbeschermingswet 1998 nader uitgewerkt. Op grond van dit artikel bestaat de verplichting om in een aanwijzing doelstellingen ten aanzien van de instandhouding van leefgebieden van vogelsoorten dan wel doelstellingen ten aanzien van de instandhouding van natuurlijke habitats of populaties van de in het wild levende dier- en plantensoorten op te nemen. Om die reden zijn voor elk Natura 2000-gebied instandhoudingsdoelstellingen ontwikkeld, waarbij per habitattypen en per (vogel)soort is uitgegaan van landelijke doelen en de bijdrage die een gebied redelijkerwijs kan leveren voor het bereiken van een gunstige staat van instandhouding op landelijk niveau. Tevens is daarbij aangegeven welke habitattypen en/of soorten ten koste mogen gaan van andere habitattypen en soorten. Voor een beperkt aantal soorten en habitattypen zijn op basis van artikel 10a, derde lid van de Natuurbeschermingswet 1998 “complementaire doelen” geformuleerd. Het betreft soorten en habitattypen die onder druk staan en waarvoor Nederland in Europees verband een bijzondere verantwoordelijkheid heeft. Dit betekent dat aan een beperkt aantal Vogelrichtlijngebieden Habitatrichtlijndoelen zijn toegekend (en andersom) en dat aan een beperkt aantal Habitatrichtlijngebieden “ontwikkeldoelen” zijn toegekend. Met behulp van deze complementaire doelen is de realisering van de landelijke doelen voldoende gewaarborgd. Deze doelen maken volwaardig onderdeel uit van de aanwijzingsbesluiten, maar de betreffende waarden worden niet aangemeld bij de Europese Commissie.

Voor de Natura 2000-gebieden zullen in beheerplannen instandhoudingsmaatregelen worden uitgewerkt die beantwoorden aan de gebiedsspecifieke ecologische vereisten van de betrokken natuurlijke habitats en soorten.

Als verdere invulling van het stellen van prioriteiten zijn voor de acht onderscheiden Natura 2000-landschappen¹³ op grond van de daar voorkomende habitattypen en soorten, hun landelijke betekenis van deze waarden binnen het betreffende landschap, de belangrijkste verbeteropgaven en de beïnvloedingsmogelijkheden, kernopgaven geformuleerd. Per landschap omvatten ze de belangrijkste behoud- en herstelopgaven. De kernopgaven stellen prioriteiten (“richting geven”) en geven overeenkomsten en verschillen tussen en binnen de gebieden aan. Zij hebben in het bijzonder betrekking op habitattypen en soorten die sterk onder druk staan en/of waarvoor Nederland van groot of zeer groot belang is. De kernopgaven worden per Natura 2000-landschap behandeld en opgesomd in hoofdstuk 5 van het Natura 2000 doelendocument (2006).

¹³ Het Natura 2000-landschap van het gebied waarop dit besluit betrekking heeft, staat vermeld in paragraaf 3.2 van deze Nota van toelichting.

Een overzicht van alle gebiedsdoelstellingen per habitattype en (vogel)soort is opgenomen in Bijlage B.4.

5.2 Algemene doelen

Behoud en indien van toepassing herstel van:

1. de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de ecologische samenhang van Natura 2000 zowel binnen Nederland als binnen de Europese Unie;
2. de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de biologische diversiteit en aan de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitats en soorten binnen de Europese Unie, die zijn opgenomen in bijlage I of bijlage II van de Habitatrictlijn. Dit behelst de benodigde bijdrage van het gebied aan het streven naar een op landelijke niveau gunstige staat van instandhouding voor de habitattypen en de soorten waarvoor het gebied is aangewezen;
3. de natuurlijke kenmerken van het Natura 2000-gebied, inclusief de samenhang van de structuur en functies van de habitattypen en van de soorten waarvoor het gebied is aangewezen;
4. de op het gebied van toepassing zijnde ecologische vereisten van de habitattypen en soorten waarvoor het gebied is aangewezen.

5.3 Habitatrictlijn: habitattypen (bijlage I)

H2120 Witte duinen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit

Toelichting Het Waddengebied is het belangrijkste gebied in ons land voor dit habitattype. Het habitattype witte duinen is momenteel in goede kwaliteit aanwezig. Behoud van de kwaliteit (verstuiving) in de zeereep is tevens van belang voor herstel van de kwaliteit van achtergelegen duingraslanden, kwelders en/of duinvalleien.

H2130 *Grijze duinen

Doel Uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit grijze duinen, *kalkarm* (subtype B) en grijze duinen, *heischraal* (subtype C). Behoud oppervlakte en kwaliteit grijze duinen, *kalkrijk* (subtype A).

Toelichting Het habitattype grijze duinen (subtype B), is momenteel over verreweg het grootste deel van de oorspronkelijke oppervlakte sterk vergrast, vooral op het westelijke deel van het eiland. Landelijk verkeert het habitattype in een zeer ongunstige staat van instandhouding en geldt als doel uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit. Voor het kalkrijke subtype (A) levert het gebied een geringe bijdrage. Voor het subtype *heischraal* (C) liggen de mogelijkheden in de binnenduinrand en levert het eiland binnen het waddengebied de grootste bijdrage.

H2140 *Duinheiden met kraaihei

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit duinheiden met kraaihei, *droog* (subtype B).

Toelichting Het habitattype duinheiden met kraaihei is momenteel in goede kwaliteit aanwezig over een geringe oppervlakte. Het betreft alleen het subtype duinheiden met kraaihei, *droog* (subtype B).

H2160 Duindoornstruwelen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit.

Toelichting Het habitatype duindoornstruwelen is momenteel in goede kwaliteit over een kleine oppervlakte aanwezig. Omdat de landelijke staat van instandhouding gunstig is wordt behoud van oppervlakte en kwaliteit nagestreefd. Om de kwaliteit te behouden moeten alle mogelijke successiestadia in het gebied voorkomen.

H2170 Kruipwilgstruwelen

Doel Behoud oppervlakte en kwaliteit. Enige achteruitgang in oppervlakte ten gunste van het habitatype vochtige duinvalleien (H2190) is toegestaan.

Toelichting Het habitatype kruipwilgstruwelen is momenteel in goede kwaliteit aanwezig, veelal in mozaïek met andere begroeiingen van vochtige duinvalleien (H2190). Omdat de landelijke staat van instandhouding gunstig is wordt behoud van oppervlakte en kwaliteit nagestreefd.

H2180 Duinbossen

Doel Uitbreiding oppervlakte en behoud kwaliteit duinbossen, *droog* (subtype A), uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit duinbossen, *vochtig* (subtype B) en duinbossen, *binnenduinrand* (subtype C).

Toelichting Voor duinbossen, *droog* (subtype A) en duinbossen, *vochtig* (subtype B) wordt uitbreiding oppervlakte nagestreefd omdat deze subtypen op de waddeneilanden een kleine oppervlakte hebben. De oppervlakte van duinbossen, *binnenduinrand* (subtype C) wordt uitgebreid omdat de huidige oppervlakte klein is en kan worden vergroot. Voor beide grondwaterafhankelijke habitattypen duinbossen, *vochtig* (subtype B) en duinbossen, *binnenduinrand* (subtype C) is verbetering van de kwaliteit goed mogelijk. De duinbossen op de waddeneilanden zijn vrij jonge bossen die nog volop in ontwikkeling zijn.

H2190 Vochtige duinvalleien

Doel Behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit vochtige duinvalleien, *open water* (subtype A), uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit vochtige duinvalleien, *kalkrijk* (subtype B), behoud oppervlakte en kwaliteit vochtige duinvalleien, *hoge moerasplanten* (subtype D) en vochtige duinvalleien, *ontkalkt* (subtype C).

Toelichting Het belangrijkste is het kalkrijke subtype waarvoor het gebied een grote bijdrage levert aan het landelijke doel wegens de bijzondere kwaliteit. Plaatselijk is de kwaliteit echter verslechterd door verdroging of verstarung. Op het oostelijk deel van het eiland en ten noorden van de zeereep ontstaan, jonge kalkrijke duinvalleien, maar hier betreft het resp. de Natura 2000-gebieden Waddenzee en Noordzeekustzone. Lokaal kan het habitatype verdwijnen door successie naar duinbossen (H2180), mits er over het hele gebied voldoende oppervlakte en kwaliteit aanwezig blijft en er dus ook nieuwe valleien blijven ontstaan. Uitbreiding van oppervlakte kan worden nagestreefd in de binnenduinrand, in samenhang met blauwgraslanden (H6410).

H6410 Blauwgraslanden

Doel Uitbreiding oppervlakte en behoud kwaliteit.

Toelichting Dit betreft één van de weinige voorkomens in duinen. Uitbreiding van de oppervlakte is nodig gezien de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding. Goede mogelijkheden hiervoor doen zich voor in de

binnenduinrand van het eiland. Gezien de geïsoleerde ligging van het gebied is er weinig kans op herstel van kwaliteit.

5.4 Habitatrichtlijn: soorten (bijlage II)

H1903 Groenknolorchis

Doel Behoud omvang en kwaliteit biotoop voor behoud populatie.

Toelichting De groenknolorchis is momenteel in een levensvatbare populatie aanwezig. Voor duurzaam behoud zijn telkens opnieuw jonge successiestadia van duinvalleien noodzakelijk.

5.5 Vogelrichtlijn: broedvogels

A021 Roerdomp

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 3 paren.

Toelichting Al decennia lang is de roerdomp een zeer schaarse broedvogel in dit gebied. In de jaren 1999-2003 broedden er jaarlijks 2-4 paren roerdampen. Het gebied kan onvoldoende draagkracht leveren voor een sleutelpopulatie, maar draagt wel bij aan de draagkracht in de regio waddeneilanden ten behoeve van een regionale sleutelpopulatie.

A063 Eider

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 200 paren.

Toelichting Na vestiging in het open duin is de populatie eiders in de jaren veertig sterk toegenomen. Gemiddeld kan het gebied ruimte bieden voor zo'n 200 broedparen. Ondanks de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding is uitbreiding van de populatie niet noodzakelijk gezien de positieve trend in het gebied. Het gebied levert voldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie.

A081 Bruine kiekendief

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 25 paren.

Toelichting Na de vestiging in 1934 in vochtige duinvalleien is het aantal paren bruine kiekendieven met sterke fluctuaties langzaam toegenomen. Maximaal werden 28 paren vastgesteld in 2000. In 2003 bedroeg het aantal paren 24. Gezien de landelijk gunstige staat van instandhouding is behoud voldoende. Het gebied levert voldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie.

A082 Blauwe kiekendief

Doel Behoud omvang en kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 10 paren.

Toelichting De blauwe kiekendief broedde onregelmatig in het open duin sedert de jaren twintig, en sinds de jaren vijftig. Maximaal werden 14 paren vastgesteld (1978). Sedertdien fluctueert de populatie tussen de 7 en 11 paren (11 paren in 2001 en 8 paren in 2002 en 2003). Uitbreiding van de populatie is niet mogelijk gezien de stabiele populatietrend in het gebied. Het gebied heeft onvoldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie, maar

draagt wel bij aan de draagkracht in de regio waddeneilanden ten behoeve van een regionale sleutelpopulatie.

A222 Velduil

Doel Uitbreiding omvang en/of verbetering kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 2 paar.

Toelichting De velduil is altijd een zeer schaarse broedvogel geweest van het open duin. In de periode 1993-1997 1-2 paren en recentelijk 0-1. Gezien de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding is als doel uitbreiding omvang en/of verbetering kwaliteit geformuleerd. Het gebied kan onvoldoende draagkracht leveren voor een sleutelpopulatie, maar draagt wel bij aan de draagkracht in de regio waddeneilanden ten behoeve van een regionale sleutelpopulatie.

A275 Paapje

Doel Uitbreiding omvang en/of verbetering kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 10 paren.

Toelichting Inventarisatiegegevens van het paapje zijn schaars. In 1986 werden 27 paren geteld. In 1990 nog 10 maar in 2000-2001 ontbrak de soort als broedvogel. Het paapje is in het gebied aangewezen op natte duinvalleien. Gezien de historische potentie kan dit gebied bijdragen aan de landelijke doelstelling. Het gebied heeft onvoldoende draagkracht voor een sleutelpopulatie, maar draagt wel bij aan de draagkracht in de regio waddeneilanden ten behoeve van een regionale sleutelpopulatie.

A277 Tapuit

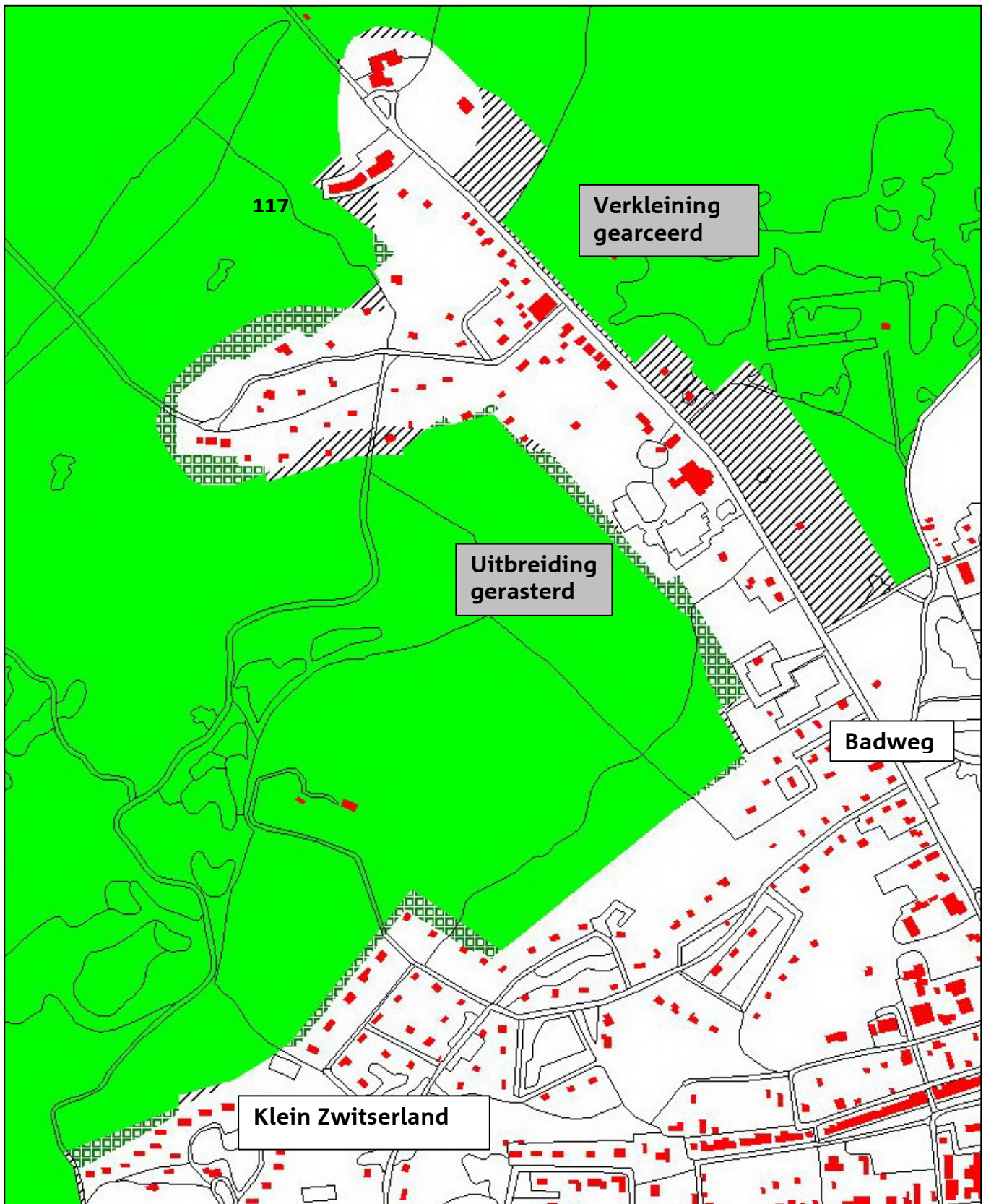
Doel Uitbreiding omvang en/of verbetering kwaliteit leefgebied met een draagkracht voor een populatie van ten minste 30 paren.

Toelichting Van deze soort werden in 1986 en 1990 respectievelijk 38 en 30 paren geteld. Het recente populatieniveau bedraagt minder dan 30 paren (2001 26, 2002 20 paren). De tapuit is aangewezen op open duin met een voldoende aanbod aan konijnenholen. Gezien de landelijk zeer ongunstige staat van instandhouding wordt landelijk herstel nagestreefd. Gezien de historische potentie van het leefgebied kan het gebied bijdragen aan de landelijke instandhoudingdoelstelling. Het gebied kan onvoldoende draagkracht leveren voor een sleutelpopulatie, maar draagt wel bij aan de draagkracht in de regio waddeneilanden ten behoeve van een regionale sleutelpopulatie.

blanco pagina

6. Duinen Schiermonnikoog

Verkleining en uitbreiding aan weerszijden van de Badweg

blanco pagina

Nadere onderbouwing van wijzigingen in Natura 2000-waarden waarvoor het gebied is aangewezen, van de selectie als Habitatrictlijngebied en toewijzing van en wijzigingen in instandhoudingsdoelstellingen

1. Wijzigingen in habitattypen en soorten ten opzichte van aanmelding als Habitatrictlijngebied en/of het ontwerpbesluit (paragraaf 4.2.1 en 4.2.2)
2. Wijzigingen in vogelsoorten ten opzichte van aanwijzing als Vogelrichtlijngebied en/of het ontwerpbesluit (paragraaf 4.2.3)
3. Toepassing selectiecriteria Habitatrictlijngebieden (paragraaf 4.3)
4. Toewijzing instandhoudingsdoelstellingen (hoofdstuk 5)

B.1. Wijzigingen in habitattypen en soorten ten opzichte van aanmelding als Habitatrictlijngebied en/of het ontwerpbesluit (paragraaf 4.2.1 en 4.2.2)

- In afwijking van de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en ontwerpbesluit (2007) is het gebied niet aangewezen voor het habitatype zilte pionierbegroeiingen (H1310), omdat uit de begrenzing blijkt dat zowel het subtype zilte pionierbegroeiingen, *zeekraal* (subtype A) als zilte pionierbegroeiingen, *zeevetmuur* (subtype B) op deze eilanden alleen in de aan de Waddenzee en Noordzeekustzone toegekende gebiedsdelen voorkomt.
- In afwijking van het ontwerpbesluit (2007) maar conform de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003), is het gebied niet aangewezen voor het habitatype schorren en zilte graslanden, *buitendijks* (H1330A). Uit de begrenzing blijkt dat dit habitatype voorkomt in de aan de Waddenzee of Noordzeekustzone toegekende gebiedsdelen.
- In afwijking van de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) en van het ontwerpbesluit (2007) is het gebied niet aangewezen voor het habitatype embryonale duinen (H2110). Dit habitatype is niet aanwezig binnen de begrenzing maar op de stranden van het eiland die deel uitmaken van de Natura 2000-gebieden Waddenzee en Noordzeekustzone.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) maar conform het ontwerpbesluit (2007), is het gebied ook aangewezen voor het habitatype duinbossen (H2180), waarvan met name het subtype B (*vochtig*) blijkens een recente kartering relatief veel voorkomt.
- In afwijking van het ontwerpbesluit (2007), maar conform de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003), is het gebied niet aangewezen voor de habitattypen heischraal grasland (H6230) en overgangs- en trilvenen (H7140), omdat deze habitattypen op grond van een recente kartering niet aanwezig blijken te zijn.
- In aanvulling op de aanmelding als Habitatrictlijngebied (2003) maar conform het ontwerpbesluit (2007), is het gebied ook aangewezen voor het habitatype blauwgraslanden (H6410), dat op grond van een recente kartering aanwezig blijkt te zijn.

B.2. Wijzigingen in vogelsoorten ten opzichte van aanwijzing als Vogelrichtlijngebied en/of het ontwerpbesluit (paragraaf 4.2.3)

De vogelsoorten waarvoor het gebied in 2005 is aangewezen, zijn indertijd ontleend aan SOVON (2000)¹⁴. De numerieke criteria die daarin zijn opgenomen zijn ontleend aan de Nota van Antwoord Vogelrichtlijn (2000)¹⁵. Een gebied wordt slechts aangewezen voor de soorten waarvoor het gebied van landelijke betekenis is. Hiervan is in beginsel sprake indien het gebied minstens 1% van de landelijke broedpopulatie herbergt, indien minstens 0,1% van de biogeografische populatie geregeld in het gebied verblijft of indien het gebied in combinatie met andere gebieden voldoende bijdrage kan leveren aan een sleutelpopulatie. Voor eventuele toevoeging of verwijdering van vogelsoorten is gebruik gemaakt van SOVON & CBS (2006)¹⁶ waarin de ontwikkeling van vogelaantallen in de laatste decennia is beschreven. Dit rapport heeft ten grondslag gelegen aan de formulering van de instandhoudingsdoelstellingen voor de

¹⁴ Belangrijke vogelgebieden in Nederland 1993-97. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

¹⁵ Nota van Antwoord Vogelrichtlijn (2000), bijlage 1, Selectiecriteria en methode van begrenzing.

¹⁶ Trends van vogels in het Nederlandse Natura 2000 netwerk. SOVON-informatierapport 2005/09. SOVON Vogelonderzoek Nederland, Beek-Ubbergen.

Vogelrichtlijnsoorten. In bijlage 1 van dit rapport zijn de verschillen aangegeven tussen de soortenlijsten per gebied die in beide aangehaalde rapporten zijn opgenomen. Om ecologische redenen die in voorkomende gevallen hieronder zijn vermeld, is soms van deze algemene criteria afgeweken. Deze werkwijze heeft voor de vogellijst van dit gebied de volgende consequenties:

- In aanvulling op de oorspronkelijke aanwijzing (2005) als Vogelrichtlijngebied maar conform het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor de volgende vogelsoort van bijlage I: roerdomp (A021). Gedurende de periode 1999-2003 waren er gemiddeld 3 broedparen. Dit gemiddelde voldoet aan het aantalscriterium voor opname (>1% van de landelijke broedpopulatie).
- In aanvulling op de oorspronkelijke aanwijzing (2005) als Vogelrichtlijngebied maar conform het ontwerpbesluit (2007) is het gebied ook aangewezen voor de volgende trekvogelsoorten zoals bedoeld in artikel 4.2: paapje (A275) en tapuit (A277). Het paapje had op basis van de systematiek moeten zijn opgenomen in het oorspronkelijke Vogelrichtlijnbesluit. In de periode 1993-1997 waren alleen voor 1997 gegevens voorhanden (4 broedparen, gelijk aan de 1% drempel voor opname). Bij onvoldoende gegevens uit die periode wordt vervolgens gekeken naar omliggende jaren. In 1992 zijn 10 broedparen in het gebied vastgesteld, op grond waarvan de soort opgenomen had moeten worden. De tapuit kwam gedurende 1999-2003 met gemiddeld 22 paren tot broeden. Dit gemiddelde voldoet aan het aantalscriterium voor opname (>1% van de landelijke broedpopulatie).
- In afwijking van het ontwerpbesluit (2007), maar in overeenstemming met de oorspronkelijke aanwijzing als Vogelrichtlijngebied (2005) is het gebied niet aangewezen voor de volgende soort van bijlage I: strandplevier (A138). Het leefgebied van de soort (stranden) valt niet binnen de begrenzing van het gebied omdat de grens de duinvoet volgt waardoor de stranden deel uitmaken van de aangrenzende Natura 2000-gebieden Waddenzee en Noordzeekustzone. Het doel van de Waddenzee is vermeerderd met het aantal broedparen dat eerder aan Duinen Schiermonnikoog was toegekend.
- In afwijking van het ontwerpbesluit (2007), maar in overeenstemming met de oorspronkelijke aanwijzing als Vogelrichtlijngebied (2005) is het gebied niet meer aangewezen voor de volgende trekvogelsoort zoals bedoeld in artikel 4.2: bontbekplevier (A137). De bontbekplevier beperkt het broedgedrag hoofdzakelijk tot de stranden. De stranden tot aan de duinvoet vallen binnen de begrenzing van de Waddenzee. Het doel van de Waddenzee is vermeerderd met het aantal broedparen dat eerder aan Duinen Schiermonnikoog was toegekend.

B.3. Toepassing selectiecriteria Habitatrichtlijngebieden (paragraaf 4.3)

In dit onderdeel wordt voor elk habitatype en soort waarvoor het onderhavige gebied aan de selectiecriteria voldoet (zie paragraaf 4.3), een overzicht gegeven van alle daarvoor kwalificerende gebieden. Dit gebeurt zoveel mogelijk in de vorm van een tabel met de gebieden die aan de selectiecriteria voldoen, onder vermelding van de relatieve bijdrage. Dit is de bijdrage van het gebied aan de landelijke instandhoudingsdoelstelling voor het habitatype of de soort. In het geval van habitatypen betreft dit het actuele aandeel van de landelijke oppervlakte dat in het gebied aanwezig is. In geval van soorten is dit het aandeel van de landelijke populatie dat (geregeld) in het gebied aanwezig is. Afhankelijk van de soort wordt dit afgemeten aan getelde aantallen (vogels, grote zoogdieren, sommige planten) of aantal bezette plekken of kilometerhokken.

Er is gebruik gemaakt van de volgende klasse-indeling:

A1 = 15-30%, A2 = 30-50%, A3 = 50-75% en A4 = > 75%

B1 = 2-6% en B2 = 6-15%

C < 2%

In de kolom Bronvermelding zijn de terreinbeherende organisaties, andere instanties en bronnen vermeld, waaraan de oppervlaktecijfers en aantallen zijn ontleend onder vermelding van de jaren waarin deze zijn verzameld of gepubliceerd. Verklaring gebruikte afkortingen: AWD = Waternet, beheerder Amsterdamse Waterleidingduinen, DEF = Ministerie van Defensie,

DSB = Dienst Stadsbeheer (Den Haag), DZH = Duinwaterbedrijf Zuid-Holland (beheerplan), LNH = Landschap Noord-Holland, NM = Natuurmonumenten, NPZK = Nationaal Park Zuid-Kennemerland, PWN = Provinciaal Waterleidingbedrijf Noord-Holland, RWS = Rijkswaterstaat (kwelderartering), SBB = Staatsbosbeheer, V&W = Ministerie van Verkeer en Waterstaat, ZLD = provincie Zeeland, TOP10 = Topografische kaart 1: 10.000 (* = aangevuld met andere bronnen).

- Het gebied behoort tot één van de belangrijkste gebieden voor het habitatype:

H2110 – Embryonale duinen			
Landelijke oppervlakte ca. 500 ha			
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Relatieve bijdrage	Bronvermelding
007	Noordzeekustzone	A2 (30-50%)	RWS 2004, SBB 1999, TOP10
001	Waddenzee	A1 (15-30%)	RWS 2002-06, SBB 1999, TOP10
002	Duinen en Lage Land Texel	B2 (6-15%)	SBB 2005-06, DEF 2004
004	Duinen Terschelling	B2 (6-15%)	SBB 1999
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	B1 (2-6%)	NM 2007, RWS 2000

Voor de aanmelding van Habitatrictlijngebieden (2003) zijn voor dit habitatype de volgende vijf gebieden geselecteerd: Waddenzee (001), Duinen Terschelling (004), Zwin & Kievittepolder¹⁷ (123), Duinen Schiermonnikoog (006) en Duinen Goeree & Kwade Hoek¹⁹ (101). Tengevolge van herbegrenzing binnen het Waddengebied en het beschikbaar komen van meer kwantitatieve gegevens voldoen de volgende gebieden aan het criterium van “belangrijkste gebieden”: Noordzeekustzone (007), Waddenzee (001), Duinen en Lage Land Texel (002), Duinen Terschelling (004) en Duine Goeree & Kwade Hoek. Noordzeekustzone (007) blijkt na het beschikbaar komen van meer kwantitatieve gegevens het “belangrijkste gebied” voor het habitatype. Dit habitatype wordt vooral aangetroffen op de koppen van de Waddeneilanden (onderdeel van de Natura 2000-gebieden 001 t/m 007) waar ruimte bestaat voor natuurlijke dynamiek. Ruim de helft van de landelijke oppervlakte van dit habitatype is daarom gelegen in het Waddengebied. In het Deltagebied is het belangrijkste gebied voor dit habitatype Kwade Hoek (101), waarmee het gebied landelijk op de vijfde plek staat.

- Voor de aanmelding van Habitatrictlijngebieden (2003) zijn voor het habitatype witte duinen (H2120) de volgende vijf gebieden geselecteerd: Waddenzee (001), Duinen Terschelling (004), Duinen Ameland (005), Duinen Schiermonnikoog (006) en Duinen Goeree & Kwade Hoek (101). Op grond van de huidige kennis voldoen de volgende gebieden aan het criterium van “belangrijkste gebieden”: Waddenzee (001), Duinen en Lage Land Texel (002), Duinen Terschelling (004), Duinen Ameland (005) en Noordhollands Duinreservaat (087). Deze gebieden herbergen meer dan 150 ha van dit habitatype. Zwin & Kievittepolder (123) kan hieraan als grensoverschrijdend gebied worden toegevoegd. Het gebied grenst aan het door Vlaanderen aangemelde “SBZ Duinen inclusief IJzermonding en Zwin” (420 ha) met onder meer dit habitatype.

- Voor de aanmelding van Habitatrictlijngebieden (2003) zijn voor het habitatype grijze duinen (H2130) de volgende tien gebieden geselecteerd: Duinen Schiermonnikoog (006), Duinen Terschelling (004), Duinen en Lage Land Texel (002)¹⁸, Noordhollands Duinreservaat (087), Kennemerland-Zuid (088), Coepelduynen (096), Meijendel & Berkheide (097), Voornes Duin (100), Duinen Goeree & Kwade Hoek (101)¹⁹, Kop van Schouwen (116). In het Natura 2000 doelendocument (2006) is dit habitatype inmiddels in drie subtypen verdeeld (kalkrijk, kalkarm en heischraal) om recht te doen aan de ecologische variatie en gelet op het aanzienlijke verschil in ecologische vereisten.

Het subtype *heischraal* van dit habitatype (H2130C) is de meest zeldzame van de drie onderscheiden subtypen. De betreffende vegetaties komen voor op vroongronden en in

¹⁷ Destijds bekend als Zwin.

¹⁸ Destijds bekend als Duinen Texel, Waal en Burg, Dijkmanshuizen en de Bol.

¹⁹ Destijds bekend als Duinen Goeree.

vochtige duinvalleien. Het zwaartepunt van dit subtype ligt in Duinen Goeree met ongeveer een vijfde van de landelijke oppervlakte. Ook in kwalitatief opzicht is Duinen Goeree voor dit subtype het belangrijkste gebied met kenmerkende zeer zeldzame plantensoorten als Veldgentiaan en Herfstschroeforchis die buiten Goeree slechts op weinig andere groeiplaatsen in dit habitatype worden aangetroffen. Op de waddeneilanden bevinden zich op Duinen en Lage Land Texel, Duinen Terschelling en Duinen Schiermonnikoog belangrijke voorkomens van dit subtype van meer dan 10% van het landelijke areaal (klasse B2). Voor zover nu bekend behoort verder Kop van Schouwen (116) (de vroongronden) tot de vijf belangrijkste gebieden.

H2140 – *Duinheiden met kraaihei			
Landelijke oppervlakte ca. 1.700 ha			
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Relatieve bijdrage	Bronvermelding
004	Duinen Terschelling	A2 (30-50%)	SBB 1999
002	Duinen en Lage Land Texel	A1 (15-30)%	SBB 2005-06, DEF 2004
086	Schoorlse Duinen	B2 (6-15%)	SBB 1993, 2000, 2002*
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	B2 (6-15%)	NM, SBB*
003	Duinen Vlieland	B1 (2-6%)	SBB 2005
087	Noordhollands Duinreservaat	B1(2-6%)	PWN 1992 en 2001*
005	Duinen Ameland	C (<2%)	SBB 1998, RWS 1997 en 2003
006	Duinen Schiermonnikoog	C (<2%)	NM, RWS 1997 en 2004*
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	C (<2%)	NHL 2004-2005

Voor de aanmelding van Habitatrictlijngebieden (2003) zijn voor dit habitatype de volgende zeven gebieden geselecteerd: Duinen en Lage Land Texel (002)¹⁸, Duinen Vlieland (003), Duinen Terschelling (004), Duinen Ameland (005), Zwanenwater & Pettemerduinen (085)²⁰, Schoorlse Duinen (086)²¹ en Noordhollands Duinreservaat (087). Ten tijde van deze aanmelding was het habitatype niet in subtypen verdeeld. In het Natura 2000 doelendocument (2006) worden voor dit habitatype twee subtypen onderscheiden, namelijk duinheiden met kraaihei, *vochtig* (H2140A) en duinheiden met kraaihei, *droog* (H2140B). Op grond van de beschikbare oppervlaktegegevens is differentiatie naar de twee subtypen (nog) niet mogelijk, waardoor thans de belangrijkste gebieden voor het habitatype als geheel in bovenstaande tabel zijn vermeld. Naast de zeven gebieden in de oorspronkelijke selectie blijkt het habitatype in nog twee gebieden aanwezig: Duinen Schiermonnikoog (006) en Duinen Den Helder – Callantsoog (084). Het totaal komt hiermee op negen gebieden. Hiervan bevat Duinen Terschelling veruit het grootste voorkomen van dit habitatype in ons land, met bijna 50% van de landelijke oppervlakte.

H2170 – Kruipwilgstruwelen			
Landelijke oppervlakte ca. 900 ha			
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Relatieve bijdrage	Bronvermelding
004	Duinen Terschelling	A1 (15-30%)	SBB 1999
115	Grevelingen	A1 (15-30%)	SBB 2003
002	Duinen en Lage Land Texel	B2 (6-15%)	SBB 2005-06, DEF 2004
005	Duinen Ameland	B2 (6-15%)	SBB 1998, RWS 1997 en 2003
006	Duinen Schiermonnikoog	B1 (2-6%)	RWS 1997

Ten tijde van de aanmelding van Habitatrictlijngebieden (2003) werden voor dit habitatype twee subtypen onderscheiden waarbij voor elk subtype drie gebieden zijn geselecteerd. Voor het verbond der wilgenbroekstruwelen: Duinen Ameland (005), Duinen Terschelling (004) en Zwanenwater & Pettemerduinen (085)²⁰, en voor het kraaihei-verbond: Duinen Schiermonnikoog (006), Duinen Terschelling (004) en Duinen en Lage Land Texel (002)¹⁸. In de huidige interpretatie van het habitatatype kruipwilgstruwelen worden geen subtypen meer onderscheiden. Op basis van nieuwe informatie kunnen de vijf in de tabel genoemde

²⁰ Destijds bekend als Duinen Zwanenwater en Pettemerduinen.

²¹ Destijds bekend als Duinen Schoorl.

gebieden thans als belangrijkste worden aangemerkt. Dit zijn de gebieden met veruit de grootste oppervlakten en/of de beste kwaliteit van dit habitatype. Vergelijkbare oppervlakten als op Duinen Schiermonnikoog zijn aanwezig in Noordhollands Duinreservaat (087) en Kop van Schouwen (116) maar dit betreft minder soortenrijke vegetaties dan op Schiermonnikoog. Samen herbergen deze vijf gebieden zo'n 70% van de landelijke oppervlakte.

H2180 – Duinbossen			
Landelijke oppervlakte ca. 5.000 ha			
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Relatieve bijdrage	Bronvermelding
088	Kennemerland-Zuid	A1 (15-30%)	NPZK, PWN, AWD, SBB*
087	Noordhollands Duinreservaat	A1 (15-30%)	PWN 1992 en 2001
097	Meijndel & Berkheide	B2 (6-15%)	DZH 2000, SBB 2002
100	Voornes Duin	B2 (6-15%)	NM 2005-06, ZHL 2005
002	Duinen en Lage Land Texel	B2 (6-15%)	SBB 2005-06, DEF 2004

Ten tijde van de aanmelding van Habitatrictlijengebieden (2003) werd dit habitatype in twee subtypen onderscheiden: Zomereikverbond (*Quercion roboris*) en Verbond van Els en Vogelkers (*Alno-Padion*) die overeenkomen met de huidige subtypen “droog” (subtype A) en “binnenduinderand” (subtype C). Voor elk van beide subtypen zijn drie gebieden geselecteerd. Voor het eerstgenoemde subtype Schoorlse Duinen²¹ (086), Kennemerland-Zuid (088) en Manteling van Walcheren (117); voor het andere subtype Noordhollands Duinreservaat (087), Meijndel & Berkheide (097) en Voornes Duin (100).

In het Natura 2000 doelendocument (2006) is een derde subtype onderscheiden: “vochtig” (subtype B). Van dit subtype herbergt Duinen Schiermonnikoog één van de grootste oppervlakten (ca. 20% van het landelijk totaal). Op grond van de beschikbare gegevens is volledige differentiatie naar subtypen (nog) niet mogelijk, waardoor thans alleen de vijf belangrijkste gebieden voor het habitatype als geheel in bovenstaande tabel zijn vermeld. Meer dan een vijfde van de landelijke oppervlakte (cq. relatieve bijdrage) is aanwezig in het eerste en tweede gebied. Op de 3e t/m 6e plaats staan gebieden met een relatieve bijdrage van 6-15% (klasse B2). Op de 6e plaats (niet in tabel) staat Schoorlse Duinen (086) dat minder wordt gewaardeerd dan Voornes Duin en Duinen Texel omdat het nagenoeg beperkt is tot één subtype (A) van merendeels matige kwaliteit. De overige Natura 2000-duingebieden hebben (veel) minder dan 6% van de landelijke oppervlakte.

H2190B – Vochtige duinvalleien, kalkrijk			
Landelijke oppervlakte ca. 700 ha			
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Relatieve bijdrage	Bronvermelding
115	Grevelingen	A2 (30-50%)	SBB 2003
006	Duinen en Lage Land Texel	B2 (6-15%)	NM, RWS 1997 en 2004*
100	Voornes Duin	B2 (6-15%)	Aanwijzingsbesluit 2008

Voor de aanmelding van Habitatrictlijengebieden (2003) zijn de drie volgende gebieden voor dit subtype geselecteerd: Duinen Vlieland (003), Duinen Schiermonnikoog (006) en Voornes Duin (100). Op grond van de huidige kennis kunnen de drie in de tabel genoemde gebieden thans als belangrijkste gebieden voor het subtype worden beschouwd. Relatief grote oppervlakten (>6%) worden behalve in Grevelingen (115) en Duinen en Lage Land Texel (002) ook aangetroffen in Duinen Terschelling (004), Kennemerland-Zuid (088) en Duinen Goeree & Kwade Hoek (101). Deze gebieden zijn in de selectie van de drie belangrijkste gebieden echter buiten beschouwing gelaten, omdat in Voornes Duin het subtype in betere kwaliteit voorkomt vanwege de grote soortenrijkdom.

B.4. Toewijzing instandhoudingsdoelstellingen (hoofdstuk 5)

De hier vermelde gebiedsdoelen en vermeldingen van de relatieve bijdrage van de Natura 2000-gebieden die buiten dit aanwijzingsbesluit vallen en waarvan de definitieve besluiten op het moment van vaststelling van het onderhavige besluit nog niet zijn vastgesteld, moeten worden beschouwd als “indicatieve” opgaven en kunnen nog aan verandering onderhevig zijn.

In dit onderdeel wordt voor iedere Natura 2000-waarde waarvoor het onderhavige gebied is aangewezen, inzichtelijk gemaakt hoe de landelijke doelstelling is uitgewerkt in de Natura 2000-gebieden. Onder iedere tabel wordt de landelijke staat van instandhouding (Svl) van betreffende habitatype of (vogel)soort vermeld. Indien de landelijke doelstelling van de betreffende waarde afwijkt van wat kan worden verwacht uit de Svl, is dit hier gemotiveerd. Gebiedsdoelstellingen die afwijken van de landelijke doelstelling, worden ook zoveel mogelijk gemotiveerd. In gevallen waarin motivering ontbreekt, is aanpassing nog in overweging (met name naar aanleiding van zienswijzen) in het kader van het besluit voor het betreffende gebied. Doelstellingen die volgens de tabellen zijn aangepast ten opzichte van het ontwerpbesluit (zie kolom “besluit”) staan eveneens onder de betreffende tabellen gemotiveerd. De instandhoudingsdoelstellingen van habitatypen en soorten die zijn toegevoegd naar aanleiding van zienswijzen, zijn in principe op behoud gesteld, omdat de landelijke doelstelling al haalbaar werd geacht zonder deze toevoegingen.

De niet-broedvogelsoorten waarvoor zowel landelijk als in alle gebieden een behoudsopgave is gesteld zijn samengevat in één tabel. Waar in de vogeltabellen wordt geschreven “A...b” betreft het een broedvogel en waar wordt geschreven “A...n” betreft het een niet-broedvogel. Regels in cursief betreffen complementaire doelen (zie Natura 2000 doelendocument, paragraaf 3.3). In een aparte kolom is van elk gebied de relatieve bijdrage vermeld. Voor een nadere toelichting en de klasse-indeling wordt verwezen naar de inleiding van onderdeel 3 van deze bijlage. In de kolom “Populatie” wordt tevens aangegeven of er sprake is van herstel dan wel uitbreiding (†).

B.4.1. Habitatrictlijn: habitatypen

H2120 – Witte duinen					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit ^a					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	B2	conform ontwerp
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	B2	conform ontwerp
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	B1	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	B2	conform ontwerp
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	B2	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	B1	conform ontwerp
007	Noordzeekustzone				doel vervallen
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	behoud	verbetering	B1	ontwerpbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	verbetering	C	ontwerpbesluit
086	Schoolse Duinen	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	verbetering	B2	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
096	Coepelduynen	behoud	verbetering	C	ontwerpbesluit
097	Meijendel & Berkheide	behoud	verbetering	B1	ontwerpbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	behoud	B1	ontwerpbesluit
100	Voornes Duin	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud	verbetering	B1	ontwerpbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	B1	doel toegevoegd
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	verbetering	C	ontwerpbesluit

(a) Verbetering kwaliteit wordt vooral nagestreefd in de duinen van de vastelandskust en het Deltagebied.

Vrijwel alle duingebieden zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (> 95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding voor het habitatype witte duinen is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig

ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De doelstelling van verbetering kwaliteit wordt nagestreefd door het optimaliseren van verstuing. In de gebieden waar deze ontwikkeling conflicteert met de veiligheid van het achterliggende land is geen verbeterdoelstelling neergelegd (zoals in Duinen Goeree & Kwade Hoek). In het Waddengebied komt het habitatype reeds over een groot oppervlakte en in goede kwaliteit voor. Ook voor deze gebieden is een behoudsopgave geformuleerd. Voor de gebieden langs de (Noord-) Hollandse kust (Schoorlse Duinen, Noordhollands Duinreservaat en Kennemerland-Zuid) is, in tegenstelling tot het landelijk doel, gekozen voor de doelstelling uitbreiding oppervlakte. Vanwege de grote breedte van het duingebied is uitbreiding van witte duinen in deze gebieden goed mogelijk. Dit is vooral van belang voor de uitbreidingsopgave van het prioritaire type grijze duinen (*H2130).

H2130A – *Grijze duinen, kalkrijk					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	C	doel toegevoegd
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	B1	doel aangepast ^a
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	C	doel toegevoegd
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	B1	doel toegevoegd
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	C	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	C	conform ontwerp
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	verbetering	A1	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	A2	ontwerpbesluit
096	Coepelduynen	behoud	behoud	B1	ontwerpbesluit
097	Meijendel & Berkheide	uitbreiding	verbetering	B2	ontwerpbesluit
098	Westduinpark & Wapendal	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	uitbreiding	verbetering	C	doel aangepast ^b
100	Voornes Duin	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	uitbreiding	verbetering	B1	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	C	doel toegevoegd
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

- (a) De doelstelling voor Duinen en Lage Land Texel is aangepast, omdat op dit waddeneiland relatief veel kalkrijke bodem aanwezig is, waar goede mogelijkheden zijn voor uitbreiding van de oppervlakte en verbetering van de kwaliteit van dit habitatype.
- (b) De doelstelling voor Solleveld & Kapittelduinen is aangepast, omdat uitbreiding van de oppervlakte mogelijk is vanuit vergraste en verstruweelde duingraslanden.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (> 95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding voor het habitatype grijze duinen, *kalkrijk* (subtype A) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk "matig ongunstig" en "zeer ongunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. In afwijking van de landelijke doelstelling is voor gebieden met een relatief geringe bijdrage (onder andere Duinen Ameland (005), Duinen Schiermonnikoog (006), Zwin & Kievittepolder (123)) aan deze landelijke doelstelling gekozen voor een behoudsdoelstelling. Ook voor het gebied Coepelduynen (096) geldt een behoudsopgave, omdat het habitatype daar nog in goed ontwikkelde vorm voorkomt en er geen mogelijkheden zijn voor uitbreiding van de oppervlakte.

H2130B – *Grijze duinen, kalkarm					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	verbetering	B1	conform ontwerp
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	B2	conform ontwerp

006 Duinen Schiermonnikoog

003	Duinen Vlieland	uitbreiding	verbetering	B2	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	B2	conform ontwerp
005	Duinen Ameland	uitbreiding	verbetering	B1	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	verbetering	B1	conform ontwerp
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	behoud	behoud	B2	ontwerpbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
086	Schoorlse Duinen	uitbreiding	verbetering	B2	ontwerpbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	verbetering	B2	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud	verbetering	B2	ontwerpbesluit
097	Meijendel & Berkheide	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	uitbreiding	verbetering	C	doel aangepast ^a
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	verbetering	B2	ontwerpbesluit
117	Manteling van Walcheren	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit

(a) De doelstelling voor Solleveld & Kapittelduinen is aangepast, omdat uitbreiding van de oppervlakte mogelijk is vanuit vergaste en verstruweelde duingraslanden.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (> 95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding voor het habitatype grijze duinen, *kalkarm* (subtype B) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “matig ongunstig” en “zeer ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De doelstellingen voor de gebieden Duinen Goeree & Kwade Hoek (101) en Duinen Den Helder – Callantsoog (084) wijken af van de landelijke doelstelling, omdat het habitatype in deze gebieden reeds in goed ontwikkelde vorm aanwezig is en er geen mogelijkheden zijn voor uitbreiding van de oppervlakte. Ook de doelstelling van het gebied Grevelingen (115) wijkt af van de landelijke doelstelling, omdat het gebied te weinig kustdynamiek heeft om uitbreiding of verbetering te kunnen realiseren. Vanwege de dynamische omstandigheden in de Waddenzee (001) is uitbreiding van de oppervlakte in dit gebied niet mogelijk. Hier wordt dan ook alleen ingezet op verbetering van de kwaliteit. Ook in het gebied Kennemerland-Zuid (088) wordt alleen ingezet op verbetering van de kwaliteit, aangezien de overwegend kalkrijke bodem hier geen mogelijkheden biedt voor uitbreiding van de oppervlakte.

H2130C – *Grijze duinen, <i>heischraal</i>					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
Nzk-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	B2	conform ontwerp
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	B1	doel toegevoegd
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	B2	conform ontwerp
005	Duinen Ameland	uitbreiding	verbetering	B1	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	verbetering	B2	conform ontwerp
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	verbetering	B2	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	B2	ontwerpbesluit
100	Voornes Duin	uitbreiding	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	verbetering	A1	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	verbetering	A1	ontwerpbesluit

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (> 95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding voor het habitatype grijze duinen, *heischraal* (subtype C) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “zeer ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De doelstelling

voor het gebied Duinen Den Helder – Callantsoog (084) wijkt af van de landelijke doelstelling, omdat het habitatype in dit gebied reeds in goed ontwikkelde vorm aanwezig is en er geen mogelijkheden zijn voor uitbreiding van het oppervlakte. In het gebied Duinen Goeree & Kwade hoek (101) is het habitatype reeds over voldoende oppervlakte aanwezig en zijn er geen potenties voor verdere uitbreiding. Er is wel een verbeteropgave voor de kwaliteit van het habitatype in dit gebied.

H2140B – *Duinheiden met kraaihei, droog					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit					
Nzk-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage^a	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	A1	conform ontwerp
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	B1	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	behoud	verbetering	A2	conform ontwerp
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	C	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	C	conform ontwerp
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	B2	ontwerpbesluit
086	Schoorlse Duinen	behoud	verbetering	B2	ontwerpbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud	behoud	B1	ontwerpbesluit

(a) Dit betreft de relatieve bijdrage van het habitatype als geheel. Het was niet mogelijk om de actuele voorkomens van de afzonderlijke subtypen in kwantitatieve zin te duiden.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (> 95% van de landelijke oppervlakte).

De landelijke staat van instandhouding van het habitatype duinheiden met kraaihei, *droog* (subtype B) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Wat betreft de landelijke doelstelling voor verbetering van de kwaliteit is deze neergelegd in de twee kerngebieden voor dit subtype: Duinen Terschelling (004) en Schoorlse Duinen (086). Deze gebieden bevatten een grote oppervlakte van dit habitatype en hier zijn goede mogelijkheden voor verbetering van de kwaliteit. In de overige gebieden wordt behoud van de kwaliteit nagestreefd, in afwijking van het landelijk doel.

H2160 – Duindoornstruwelen					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit ...^a					
Nzk-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	C	conform ontwerp
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud ^a	behoud	B1	conform ontwerp
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	C	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	C	conform ontwerp
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	C	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	B1	conform ontwerp
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
086	Schoorlse Duinen	behoud ^a	behoud	C	ontwerpbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud ^a	behoud	B2	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud ^a	behoud	A2	ontwerpbesluit
096	Coepelduynen	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
097	Meijendel & Berkheide	behoud ^a	behoud	B2	ontwerpbesluit
098	Westduinpark & Wapendal	behoud ^a	behoud	C	ontwerpbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	behoud	B1	ontwerpbesluit
100	Voornes Duin	behoud ^a	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud ^a	behoud	B2	aanwijzingsbesluit

115	Grevelingen	behoud	behoud	B1	ontwerpbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud ^a	behoud	B2	ontwerpbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud ^a	behoud	C	ontwerpbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
123	Zwin & Kievittepolder	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

- (a) ... van goed ontwikkelde vormen in de gebieden waar het type een belangrijke positie in het duinlandschap inneemt. Enige achteruitgang in oppervlakte is toegestaan ten gunste van uitbreiding oppervlakte van habitattypen grijze duinen (H2130), duinbossen (H2180) of vochtige duinvalleien (H2190), mits de totale oppervlakte van goed ontwikkelde vormen niet afneemt²².

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (> 95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding voor het habitatype duindoornstruwelen is beoordeeld als "gunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Alle gebiedsdoelen zijn in overeenstemming met de landelijke doelstelling. Aan een groot deel van de gebieden is een ten gunste formulering toegevoegd. Afhankelijk van het voorkomen in deze gebieden zullen één of meerdere van de begunstigde habitattypen (*H2130, H2180 of H2190) in de "ten gunste formulering" van de betreffende gebieden zijn opgenomen.

H2170 – Kruiwilgstruwelen					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit ... ^a					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	B2	conform ontwerp
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	C	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	behoud ^b	behoud	A1	conform ontwerp
005	Duinen Ameland	behoud ^b	behoud	B2	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud ^b	behoud	B1	conform ontwerp
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	B1	ontwerpbesluit
086	Schoorlse Duinen	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud ^b	behoud	B1	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud ^b	behoud	B1	ontwerpbesluit
096	Coepelduynen	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
100	Voornes Duin	behoud ^b	behoud	C	besluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	A1	ontwerpbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud ^b	behoud	B1	ontwerpbesluit

- (a) ... maar lokaal uitbreiding oppervlakte van goed ontwikkelde vormen en lokaal verbetering kwaliteit.
 (b) De oppervlakte mag afnemen ten gunste van uitbreiding van habitatype vochtige duinvalleien (H2190)²².

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (> 95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitatype kruiwilgstruwelen is beoordeeld als "gunstig". De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De gebiedsdoelen zijn in overeenstemming met de landelijke doelstelling. De lokale uitbreiding- en verbeteringdoelstelling ligt in het gebied Duinen Den Helder – Callantsoog (084). Het habitatype komt hier in geringe mate voor in matige tot goede kwaliteit en het gebied heeft goede potentie voor herstel.

²² Nadere toelichting over de "ten gunste formulering" wordt gegeven in het Natura 2000 doelendocument (2006), p. 35/37.

H2180A – Duinbossen, droog					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit ...^a					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud ^b	verbetering	B2	doel toegevoegd
003	Duinen Vlieland	uitbreiding	verbetering	C	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	B1	conform ontwerp
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	C	doel toegevoegd
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	behoud	B1	conform ontwerp
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	behoud	behoud	C	doel toegevoegd
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
086	Schoorlse Duinen	uitbreiding	behoud	B2	ontwerpbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	behoud	A1	doel aangepast ^c
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	A1	ontwerpbesluit
097	Meijendel & Berkheide	behoud	behoud	B2	ontwerpbesluit
098	Westduinpark & Wapendal	behoud	verbetering	C	ontwerpbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	verbetering	B1	ontwerpbesluit
100	Voornes Duin	behoud ^b	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud ^b	behoud	B2	ontwerpbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	B1	ontwerpbesluit

- (a) ... maar lokaal uitbreiding oppervlakte van goed ontwikkelde vormen en lokaal verbetering kwaliteit.
 (b) De oppervlakte mag afnemen ten gunste van uitbreiding van habitattypen grijze duinen (*H2130) of vochtige duinvalleien (H2190)²².
 (c) De doelstelling voor Noordhollands Duinreservaat is aangepast, omdat hier goede mogelijkheden zijn voor uitbreiding van de oppervlakte.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (> 95% van de landelijke oppervlakte). De relatieve bijdrage zoals vermeld in de tabel betreft de relatieve bijdrage van het habitatype duinbossen als geheel, van de subtypen *droog*, *vochtig* en *binnenduinrand* samen (respectievelijk subtype A, B en C). Op grond van de beschikbare oppervlaktegegevens is differentiatie naar de drie subtypen (nog) niet mogelijk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype duinbossen, *droog* (subtype A) is beoordeeld als “gunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De lokale opgave voor uitbreiding oppervlakte is op de waddeneilanden neergelegd, omdat de oppervlakte van dit subtype daar klein is. Ook in de Natura 2000-gebieden Schoorlse Duinen (086) en Noordhollands Duinreservaat (087) wordt uitbreiding van de oppervlakte van dit subtype nagestreefd en realistisch geacht. In het gebied Duinen en Lage Land Texel (002) is het beheer, net als in Solleveld & Kapittelduinen (099), reeds gericht op verbetering van de kwaliteit. Ook in de gebieden Duinen Vlieland (003), Duinen Terschelling (004), Westduinpark & Wapendal (098) en Voornes Duin (100) bestaan goede mogelijkheden voor verbetering van de kwaliteit. Met name Voornes Duin (100) kan hiermee een zeer grote bijdrage gaan leveren aan het landelijke doel voor dit subtype.

H2180B – Duinbossen, vochtig					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en verbetering kwaliteit ...^a					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage^c	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	verbetering	B2	doel toegevoegd
003	Duinen Vlieland	uitbreiding	verbetering	C	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	B1	conform ontwerp
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	C	doel toegevoegd
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
086	Schoorlse Duinen	behoud	behoud	B2	ontwerpbesluit

087	Noordhollands Duinreservaat	behoud	verbetering	A1	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud	verbetering	A1	ontwerpbesluit
097	Meijendel & Berkheide	behoud	verbetering	B2	ontwerpbesluit
100	Voornes Duin	behoud ^b	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud ^b	verbetering	B2	ontwerpbesluit

(a) ... maar lokaal uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit.

(b) De oppervlakte mag afnemen ten gunste van uitbreiding van habitattypen grijze duinen (*H2130) of vochtige duinvalleien (H2190)²².

(c) Dit betreft de relatieve bijdrage van het habitatype als geheel. Het is het (nog) niet mogelijk om de actuele voorkomens van de afzonderlijke subtypen in kwantitatieve zin te duiden.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (> 95% van de landelijke oppervlakte).

De landelijke staat van instandhouding van het habitatype duinbossen, *vochtig* (subtype B) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. De opgave voor uitbreiding oppervlakte is voornamelijk op de waddeneilanden neergelegd, omdat de oppervlakte van dit subtype daar klein is. Het beheer is in Duinen en Lage Land Texel (002) reeds gericht op verbetering van de kwaliteit. De kwaliteitsdoelstellingen van Duinen Den Helder – Callantsoog (084) en Schoorlse Duinen (086) wijken af van het landelijk doel omdat hier weinig potentie voor kwaliteitsverbetering is. Ook in de gebieden Zwanenwater & Pettemerduinen (085) en Voornes Duin (100) wordt behoud van de kwaliteit nagestreefd in tegenstelling tot het landelijk doel, omdat hier reeds een goed ontwikkelde oppervlakte van het habitatype duinbossen, *vochtig* (subtype B) aanwezig is.

H2180C – Duinbossen, <i>binnenduinrand</i>					
Landelijke doelstelling: behoud oppervlakte en behoud kwaliteit ^a					
Nzk-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage ^c	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	verbetering	B2	doel toegevoegd
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	B1	doel toegevoegd
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	C	doel toegevoegd
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	verbetering	B1	conform ontwerp
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	behoud	behoud	C	doel toegevoegd
086	Schoorlse Duinen	behoud	behoud	B2	doel toegevoegd
087	Noordhollands Duinreservaat	behoud	behoud	A1	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	A1	ontwerpbesluit
097	Meijendel & Berkheide	behoud	verbetering	B2	ontwerpbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	behoud	B1	ontwerpbesluit
100	Voornes Duin	behoud ^b	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud ^b	behoud	B2	ontwerpbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	B1	ontwerpbesluit

(a) Lokaal verbetering kwaliteit.

(b) De oppervlakte mag afnemen ten gunste van uitbreiding van habitattypen grijze duinen (*H2130) of vochtige duinvalleien (H2190).²²

(c) Dit betreft de relatieve bijdrage van het habitatype als geheel. Het is het (nog) niet mogelijk om de actuele voorkomens van de afzonderlijke subtypen in kwantitatieve zin te duiden.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (> 95% van de landelijke oppervlakte).

De landelijke staat van instandhouding van het habitatype duinbossen, *binnenduinrand* (subtype C) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. In het gebied Duinen en Lage Land Texel (002) is het beheer reeds gericht op verbetering van de kwaliteit. De lokale opgave voor verbetering van de kwaliteit is verder neergelegd in de gebieden Duinen Schiermonnikoog

(006) en Meijndel & Berkheide (097) omdat hier de beste potenties voor herstel liggen. Vanwege de relatief kleine oppervlakte van dit habitatype op de waddeneilanden is in het gebied Duinen Schiermonnikoog (006) een doel gesteld voor uitbreiding van de oppervlakte.

H2190A – Vochtige duinvalleien, open water					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	B2	doel aangepast ^a
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	C	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	B1	conform ontwerp
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	B1	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	verbetering	B1	conform ontwerp
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	uitbreiding	verbetering	B2	ontwerpbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	behoud	B2	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	A1	ontwerpbesluit
096	Coepelduynen	behoud	verbetering	C	ontwerpbesluit
097	Meijndel & Berkheide	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
100	Voornes Duin	behoud	behoud	B2	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	verbetering	C	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

(a) Voor het gebied Duinen en Lage Land Texel (002) is het doel voor de oppervlakte aangepast ten opzichte van het ontwerpbesluit omdat het beheer reeds blijkt te zijn gericht op uitbreiding.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrichtlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (> 95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitatype vochtige duinvalleien, *open water* (H2190A) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “gunstig” en “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan voor het aspect kwaliteit. Echter op het aspect oppervlakte wijkt het landelijk doel af, omdat Nederland een zeer groot relatief belang heeft voor het habitatype. Er geldt een behoudsdoelstelling als er in het gebied geen herstelmogelijkheden zijn, zoals in Duinen Vlieland (003), is er behoudsdoelstelling neergelegd. Alle verbeterdoelstellingen sluiten aan op reeds ingezet hydrologisch herstel (waddeneilanden en Hollandse kust) en regeneratie van duinvalleien in duingebieden die door waterwinning zijn aangetast. Voor duurzaam voortbestaan van jonge stadia en de rijke variatie aan vochtige duinvalleien, is vergroting van dynamiek door wind en zee noodzakelijk in een deel van de gebieden. Een dergelijke ontwikkeling wordt nagestreefd op plaatsen waar dit niet in conflict is met de veiligheid van het achterliggend land.

H2190B – Vochtige duinvalleien, kalkrijk					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	uitbreiding	verbetering	C	conform ontwerp
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	B2	doel aangepast ^a
003	Duinen Vlieland	uitbreiding	behoud	C	conform-ontwerp
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	behoud	B2	conform-ontwerp
005	Duinen Ameland	uitbreiding	verbetering	C	conform-ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	verbetering	C	conform-ontwerp
007	Noordzeekustzone	behoud	behoud	B1	conform-ontwerp
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	behoud	B1	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	B2	ontwerpbesluit

006 Duinen Schiermonnikoog

097	Meijendel & Berkheide	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
099	Solleveld & Kapittelduinen	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
100	Voornes Duin	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
114	Krammer-Volkerak	uitbreiding	behoud	C	concept-ontwerp
115	Grevelingen	behoud	behoud	A2	ontwerpbesluit
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

- (a) Voor het gebied Duinen en Lage Land Texel (002) is het doel voor de oppervlakte aangepast ten opzichte van het ontwerpbesluit omdat het beheer reeds blijkt te zijn gericht op uitbreiding.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (> 95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitatype vochtige duinvalleien, *kalkrijk* (2190B) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “matig ongunstig”. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Wanneer er geen potentiële herstel mogelijkheden aanwezig zijn binnen de begrenzing van het gebied door bijvoorbeeld de mate van dynamiek, zoals in Waddenzee (001) en Noordzeekustzone, is er behoudsdoelstelling neergelegd. Alle verbeterdoelstellingen sluiten aan op reeds ingezet hydrologisch herstel (waddeneilanden en Hollandse kust) en regeneratie van duinvalleien in duingebieden die door waterwinning zijn aangetast. Voor duurzaam voortbestaan van jonge stadia en de rijke variatie aan vochtige duinvalleien, is vergroting van dynamiek door wind en zee noodzakelijk in een deel van de gebieden. Een dergelijke ontwikkeling wordt nagestreefd op plaatsen waar dit niet in conflict is met de veiligheid van het achterliggend land.

H2190C – Vochtige duinvalleien, <i>ontkalkt</i>					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	B1	doel aangepast ^a
003	Duinen Vlieland	uitbreiding	verbetering	A1	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	A1	conform ontwerp
005	Duinen Ameland	behoud	verbetering	A1	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	B1	conform ontwerp
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
086	Schoorlse Duinen	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	behoud	B1	ontwerpbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	uitbreiding	verbetering	B2	aanwijzingsbesluit
116	Kop van Schouwen	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit

- (a) Voor het gebied Duinen en Lage Land Texel (002) is het doel voor de oppervlakte aangepast ten opzichte van het ontwerpbesluit omdat het beheer reeds blijkt te zijn gericht op uitbreiding.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrictlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitatype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (> 95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitatype Vochtige duinvalleien, *ontkalkt* (2190C) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “matig ongunstig”. De landelijk doelstelling sluit hierbij aan.

Er geldt een behoudsdoelstelling als in het gebied geen herstel mogelijkheden zijn, zoals in Duinen Schiermonnikoog (006). Alle verbeterdoelstellingen sluiten aan op reeds ingezet hydrologisch herstel (waddeneilanden en Hollandse kust) en regeneratie van duinvalleien in duingebieden die door waterwinning zijn aangetast. Voor duurzaam voortbestaan van jonge stadia en de rijke variatie aan vochtige duinvalleien, is vergroting van dynamiek door wind en zee noodzakelijk in een deel van de gebieden. Een dergelijke ontwikkeling wordt nagestreefd op plaatsen waar dit niet in conflict is met de veiligheid van het achterliggend land.

H2190D – Vochtige duinvalleien, hoge moerasplanten					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	B2	doel aangepast ^a
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	B2	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	C	conform ontwerp
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	B2	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	B2	conform ontwerp
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	A1	ontwerpbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	behoud	B2	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
097	Meijendel & Berkheide	uitbreiding	verbetering	B2	ontwerpbesluit
100	Voornes Duin	behoud	behoud	C	aanwijzingsbesluit
101	Duinen Goeree & Kwade Hoek	behoud	behoud	B1	aanwijzingsbesluit
117	Manteling van Walcheren	behoud	behoud	C	doel toegevoegd

(a) Voor het gebied Duinen en Lage Land Texel (002) is het doel voor de oppervlakte aangepast ten opzichte van het ontwerpbesluit omdat het beheer reeds blijkt te zijn gericht op uitbreiding.

Vrijwel alle duingebieden langs de Nederlandse kust zijn Habitatrichtlijngebied. Dit betekent dat het overgrote deel van dit habitattype zich bevindt binnen het landelijke Natura 2000-netwerk (> 95% van de landelijke oppervlakte). De landelijke staat van instandhouding van het habitattype vochtige duinvalleien, *hoge moerasplanten* (2190D) is voor de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als respectievelijk “matig ongunstig” en “gunstig”. De landelijke doelstelling sluit aan bij het aspect oppervlakte voor het aspect kwaliteit wijkt het echter af. Hiervoor is gekozen vanwege het zeer grote relatief belang dat Nederland heeft voor het habitattype. Bovendien om het hydrologische herstel dat reeds is ingezet voor het habitattype optimaal te benutten. Wanneer er geen potentiële herstelmogelijkheden aanwezig zijn binnen de begrenzing van het gebied, zoals in Duinen Terschelling (004), is er een behoudsdoelstelling neergelegd.

Alle verbeterdoelstellingen sluiten aan op reeds ingezet hydrologisch herstel (waddeneilanden en Hollandse kust) en regeneratie van duinvalleien in duingebieden die door waterwinning zijn aangetast. Voor duurzaam voortbestaan van jonge stadia en de rijke variatie aan vochtige duinvalleien, is vergroting van dynamiek door wind en zee noodzakelijk in een deel van de gebieden. Een dergelijke ontwikkeling wordt nagestreefd op plaatsen waar dit niet in conflict is met de veiligheid van het achterliggend land.

H6410 – Blauwgraslanden					
Landelijke doelstelling: uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit					
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel oppervlakte	Doel kwaliteit	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel				doel vervallen
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	behoud	C	conform ontwerp
009	Groote Wielen	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
013	Alde Feanen	behoud	verbetering	C	ontwerpbesluit
015	Van Oordt's Mersken	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
016	Wijnjeterper Schar	behoud	verbetering	B1	ontwerpbesluit
021	Lieftingsbroek	behoud	verbetering	C	ontwerpbesluit
025	Drentsche Aa-gebied	uitbreiding	verbetering	B1	concept-ontwerp
028	Elperstroomgebied	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
034	Weerribben	behoud	verbetering	B1	ontwerpbesluit
035	Wieden	behoud	verbetering	B2	ontwerpbesluit
037	Olde Maten & Veerslootslanden	behoud	verbetering	B1	ontwerpbesluit
041	Boetelerveld	uitbreiding	behoud	C	ontwerpbesluit

006 Duinen Schiermonnikoog

045	Springendal & Dal van de Mosbeek	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
046	Bergvennen & Brecklenkampse Veld	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
047	Achter de Voort, Agelerbroek & ...	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
049	Dinkelland	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
051	Lonnekermeer	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
058	Landgoederen Brummen	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
060	Stelkampsveld	uitbreiding	behoud	C	concept-ontwerp
061	Korenburgerveen	uitbreiding	verbetering	B1	concept-ontwerp
062	Willinks Weust	uitbreiding	behoud	C	ontwerpbesluit
065	Binnenveld	uitbreiding	behoud	B1	concept-ontwerp
069	Bruuk	uitbreiding	verbetering	B2	ontwerpbesluit
080	Groot Zandbrink	uitbreiding	verbetering	C	concept-ontwerp
083	Botshol	behoud	verbetering	C	ontwerpbesluit
084	Duinen Den Helder – Callantsoog	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
094	Naardermeer	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	verbetering	C	ontwerpbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
105	Zouweboezem	uitbreiding	behoud	C	ontwerpbesluit
107	<i>Donkse Laagten</i>	<i>behoud</i>	<i>behoud</i>	C	<i>ontwerpbesluit</i>
116	Kop van Schouwen	Uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
130	Langstraat	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
131	Loonse en Drunense Duinen & Leemkuilen	uitbreiding	verbetering	C	ontwerpbesluit
132	Vlijmens Ven, Moerputten & Bossche Broek	uitbreiding	verbetering	B1	ontwerpbesluit
133	Kampina & Oisterwijkse Vennen	uitbreiding	Verbetering	C	ontwerpbesluit

Het habitatype blauwgraslanden komt in verspreid liggende gebieden in kleine oppervlakten voor. Van de circa 150 ha blauwgrasland in Nederland is ongeveer twee derde opgenomen in het Natura 2000-netwerk. De landelijke staat van instandhouding van het habitatype blauwgrasland (H6410) is op de aspecten oppervlakte en kwaliteit beoordeeld als “zeer ongunstig”²³. De landelijke doelstelling sluit hierop aan. Voor het merendeel van de gebieden geldt dat de doelen aansluiten bij de landelijke doelstelling van uitbreiding oppervlakte en verbetering kwaliteit van het habitatype. In een aantal gevallen is hiervan afgeweken en is er gekozen voor een behoudsdoelstelling voor de oppervlakte of de kwaliteit. De belangrijkste reden met betrekking tot de oppervlakte is dat er buiten het huidig voorkomen in het betreffende gebied niet of nauwelijks uitbreidingsmogelijkheden aanwezig zijn.

Het landelijke doel ter verbetering van de kwaliteit van dit habitatype kan ook niet in alle gebieden gerealiseerd worden. In het gebied Duinen Schiermonnikoog (006) bijvoorbeeld wordt gezien de geïsoleerde ligging van het gebied geen potentieel herstel van de kwaliteit verwacht. De meest kansrijke gebieden zijn aangewezen voor kwaliteitsverbetering van het habitatype. De verbeteropgave is onder andere neergelegd in de gebieden Van Oordt's Mersken (015), Drentse Aa-gebied (025), Elperstroomgebied (028), Bruuk (069), Landgoederen Brummen (058). In tien andere gebieden wordt behoud van de kwaliteit nagestreefd, in tegenstelling tot het landelijk doel.

²³ De staat van Instandhouding van het aspect oppervlakte is gewijzigd van “matig ongunstig” in “zeer ongunstig” omdat de huidige oppervlakte meer dan 10% afwijkt van de gunstige referentie.

B.4.2. Habitatrichtlijn: soorten

H1903 – Groenknolorchis						
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit biotoop ten behoeve van uitbreiding populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Doel populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	behoud	A1	conform ontwerp
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	behoud	C	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	behoud	A1	conform ontwerp
005	Duinen Ameland	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	behoud	C	conform ontwerp
008	Lauwersmeer	behoud	behoud	behoud	C	concept-ontwerp
018	Rottige Meenthe & Brandemeer	uitbreiding	verbetering	uitbreiding	C	concept-ontwerp
034	Weerribben	behoud	behoud	behoud	A1	ontwerpbesluit
035	Wieden	behoud	behoud	behoud	B2	ontwerpbesluit
072	IJsselmeer	behoud	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
088	Kennemerland-Zuid	behoud	behoud	uitbreiding	C	ontwerpbesluit
094	Naardermeer	behoud	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
095	Oostelijke Vechtplassen	behoud	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
100	Voornes Duin	uitbreiding	behoud	uitbreiding	C	aanwijzingsbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	behoud	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
115	Grevelingen	behoud	behoud	behoud	B2	ontwerpbesluit
116	Kop van Schouwen	behoud	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	behoud	C	ontwerpbesluit

De landelijke staat van instandhouding van de groenknolorchis is op de aspecten populatie en leefgebied beoordeeld als “matig ongunstig”²⁴. De kansen voor uitbreiding van populaties zijn in de meeste gebieden echter beperkt, er is daarom veelal voor een behoudsopgave gekozen. Uitbreiding hangt veelal samen met de ontwikkelingsmogelijkheden van gebufferde vennen (waaronder overgangs- en trilvenen, *trilvenen* (H7140A)) of jonge successiestadia van duinvalleien (waaronder vochtige duinvalleien, *kalkrijk* (H2190B)). In de gebieden Duinen en Lage Land Texel (002), Duinen Vlieland (003), Duinen Terschelling (004) en Duinen Schiermonnikoog (006) is voor een behoudsdoelstelling gekozen, omdat het biotoop voor deze soorten hier in voldoende mate en kwaliteit voorkomt. Hetzelfde geldt voor de Wieden (035) en de Weerribben (034), de soort is hier goed vertegenwoordigd. In de Deltagebieden hangt de ontwikkeling samen met de fluctuerende waterstanden en natuurlijke successie. In het IJsselmeer (072) worden de mogelijkheden voor herstel of uitbreiding zeer laag ingeschat. In de laagveengebieden gaat het om kleine populaties, waarvoor geen tot weinig uitbreidingsmogelijkheden worden gezien, mede gezien de natuurlijke ontwikkelingen aldaar. Voor Kennemerland-Zuid (088) is de verwachting dat onder behoud van de huidige omstandigheden de populatie zich hier uitbreidt. In Voornes Duin (100) is de doelstelling vastgesteld in samenhang met die voor vochtige duinvalleien (H2190).

B.4.3. Vogelrichtlijn: broedvogels

A021 – Roerdomp						
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor uitbreiding populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	5	C	conform ontwerp
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	2	C	conform ontwerp

²⁴ De “staat van instandhouding” van het aspect populatie is gewijzigd van “zeer ongunstig” (Natura 2000 doelendocument, 2006) in “matig ongunstig” omdat er geen trendgegevens zijn en de huidige populatie minder dan 25% afwijkt van de referentiewaarden (zie Profielendocument 2008).

006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	3 (↑)	C	conform ontwerp
008	Lauwersmeer	behoud	behoud	10	B1	concept-ontwerp
013	Alde Feanen	behoud	behoud	4	C	ontwerpbesluit
014	Deelen	behoud	behoud	5 (↑)	C	ontwerpbesluit
018	<i>Rottige Meenthe & Brandemeer</i>	<i>uitbreiding</i>	<i>verbetering</i>	10 (↑)	B1	<i>concept-ontwerp</i>
020	Zuidlaardermeergebied	behoud	behoud	5 (↑)	C	ontwerpbesluit
034	Weerribben	uitbreiding	verbetering	10 (↑)	B1	ontwerpbesluit
035	Wieden	behoud	behoud	30 (↑)	B2	ontwerpbesluit
036	Uiterwaarden Zwarte Water en ...	uitbreiding	verbetering	1	C	ontwerpbesluit
067	Gelderse Poort	uitbreiding	verbetering	20 (↑)	B1	ontwerpbesluit
072	IJsselmeer	uitbreiding	verbetering	10 (↑)	B1	ontwerpbesluit
074	Zwarte Meer	uitbreiding	verbetering	6 (↑)	C	ontwerpbesluit
075	Ketelmeer & Vossemeer	uitbreiding	verbetering	5 (↑)	C	ontwerpbesluit
076	Veluwerandmeren	uitbreiding	verbetering	5 (↑)	C	ontwerpbesluit
078	Oostvaardersplassen	behoud	behoud	40	B2	ontwerpbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	behoud	behoud	2 (↑)	C	ontwerpbesluit
090	Wormer- en Jisperveld & ...	behoud	behoud	10	B1	ontwerpbesluit
091	<i>Polder Westzaan</i>	<i>behoud</i>	<i>behoud</i>	10	B1	<i>ontwerpbesluit</i>
092	Ilperveld, Varkensland, ...	behoud	behoud	15	B2	ontwerpbesluit
095	Oostelijke Vecht plassen	uitbreiding	verbetering	5 (↑)	C	ontwerpbesluit
103	Nieuwkoopse Plassen & De Haeck	uitbreiding	verbetering	6 (↑)	C	ontwerpbesluit
105	Zouweboezem	uitbreiding	verbetering	5 (↑)	C	ontwerpbesluit
112	Biesbosch	uitbreiding	verbetering	10 (↑)	C	concept-ontwerp
137	<i>Strabrechtse Heide & Beuven</i>	<i>behoud</i>	<i>behoud</i>	5	C	<i>ontwerpbesluit</i>

De landelijke staat van instandhouding van de roerdomp is voor wat betreft de aspecten populatie en leefgebied als “zeer ongunstig” beoordeeld. De zeer ongunstige staat van instandhouding wordt met name veroorzaakt door de afgenomen omvang en kwaliteit van het leefgebied. De landelijke doelstelling omvat een herstelopgave voor zowel leefgebied als populatie: “uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor uitbreiding tot een populatie van ten minste 400 paren”.

Het gemiddelde over de periode 1999-2003 bedroeg 270 broedparen, waarvan 67% binnen Natura 2000-gebieden voorkomt. De som van de gebiedsdoelen (240, inclusief complementaire doelen) bedraagt 60% van het doelniveau. Dit impliceert dat het beoogde herstel deels zal moeten worden bereikt door maatregelen in gebieden buiten Natura 2000. De waddeneilanden bieden geen verdere ruimte voor uitbreiding gelet op de beperkte beschikbaarheid van rietmoerassen in de duingebieden, hier is dan ook voor een behoudsopgave gekozen. Andere gebieden met een afwijkende doelstellingen zijn Lauwersmeer (008), Alde Faenen (013), Oostvaardersplassen (078) Wormer- en Jisperveld en Kalverpolder (090), Polder Westzaan (091), Ilperveld, Oostzanerveld, Varkensland & Twiske (092) en Strabrechtse Heide & Beuven (137). Uit tellingen blijkt dat de draagkracht van de soort in deze gebieden in het verleden niet groter is geweest dan het gemiddelde voorkomen waarop de draagkracht in de doelstelling is gebaseerd. In de gebieden Deelen (014), Zuidlaardermeergebied (019), Wieden (035) en Zwanenwater en Pettemerduinen (085) wordt tevens behoud ten doel gesteld, hier wordt met het huidige leefgebied een kleine uitbreiding of herstel van de populatie beoogt. In het gebied Uiterwaarden Zwarte Water en Vecht (037) wordt met uitbreiding en verbetering van het leefgebied gestreefd het huidige gemiddelde aantal broedparen te behouden. De andere gebiedsdoelen sluiten aan bij de landelijke doelstelling.

A063 – Eider						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor behoud populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	verbetering	5.000	A3	doel aangepast ^a
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	110	C	conform ontwerp

003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	2.100	A1	conform ontwerp
005	Duinen Ameland	uitbreiding	verbetering	100 (†)	C	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	200	A1	doel aangepast ^a

- (a) Een deel (2.300) van het aantal dat eerder aan dit gebied was toegekend, is overgeheveld naar Waddenzee omdat de betreffende paren in het kweldergebied van het eiland nestelen dat onderdeel is van de Waddenzee. Het doel voor het leefgebied in de Waddenzee is aangepast in verbetering kwaliteit. De landelijk matig ongunstige staat van instandhouding is mede gevolg van de afname van het voedselaanbod en de daaraan verbonden sterfte met name in dit gebied.

De landelijke staat van instandhouding van de eider is voor wat betreft de aspecten populatie en leefgebied als “zeer ongunstig” beoordeeld. De landelijke doelstelling omvat een behoudsopgave voor het leefgebied met een doelniveau van 8.000 broedparen. Vanwege de aard van de leefgebieden is de populatie vrijwel beperkt tot Natura 2000-gebieden. Het genoemde doelniveau is de ondergrens van aantalschattingen in de periode 1999-2003 (8.000-10.000). De getelde aantallen komen op een lager totaal uit (afgerond 7.500 paren) omdat er bij de landelijke aantalsopgave vanuit is gegaan dat de tellingen een onderschatting zijn van de populatiegrootte. Reden voor de zeer ongunstige staat instandhouding op het aspect populatie is de recente slechte voorplanting. Dit hangt samen met de afname van voedselaanbod en de daaraan verbonden sterfte. De landelijke doelstelling is daarom aangepast in “behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor behoud van 8.000 broedparen”. Dit valt samen met verbeteropgaven voor de habitattypen H1110A en H1140A in het Waddengebied en noodzakelijk geacht om de broedpopulatie niet verder te laten afnemen. Deze doelstelling geldt met name voor de Waddenzee. In Duinen en Lage Land Texel (002), Duinen Vlieland (003) en Duinen Schiermonnikoog (006) wordt behoud van het leefgebied (cq. broedterrein) voor behoud van de populatie nagestreefd. De te behouden populatieaantallen zijn gebaseerd op de historische potentie van de gebieden. In Duinen Ameland (005) is de kwaliteit van het leefgebied dermate achteruitgegaan dat een inspanning vereist is om de populatie weer op gewenst niveau te brengen.

A081 – Bruine kiekendief						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en behoud kwaliteit leefgebied voor behoud populatie						
Nzk-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	30	B1	conform ontwerp
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	30	B1	conform ontwerp
003	Duinen Vlieland	behoud	behoud	20	C	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	behoud	behoud	45 ^a	B1	doel aangepast
005	Duinen Ameland	behoud	behoud	40	B1	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	25	B1	conform ontwerp
008	Lauwersmeer	behoud	behoud	20	C	concept-ontwerp
013	Alde Feanen	uitbreiding	verbetering	20 (†)	C	ontwerpbesluit
014	Deelen	uitbreiding	verbetering	5	C	ontwerpbesluit
035	Wieden	behoud	behoud	20	C	ontwerpbesluit
072	IJsselmeer	behoud	behoud	20	C	ontwerpbesluit
078	Oostvaardersplassen	behoud	behoud	40	B1	ontwerpbesluit
092	Ilperveld, Varkensland, ...	behoud	behoud	15	C	ontwerpbesluit
109	Haringvliet	behoud	behoud	20	C	ontwerpbesluit
112	Biesbosch	behoud	behoud	30	B1	concept-ontwerp
114	Krammer-Volkerak	behoud	behoud	10	C	concept-ontwerp
115	Grevelingen	behoud	behoud	20	C	ontwerpbesluit
122	Westerschelde & Saeftinghe	behoud	behoud	20	C	ontwerpbesluit

- (a) Het gemiddelde van 44 is naar boven afgerond, in plaats van naar beneden in het ontwerpbesluit.

De landelijke staat van instandhouding van de bruine kiekendief is voor alle aspecten als “gunstig” beoordeeld. De landelijke doelstelling staat dan ook zowel voor omvang als kwaliteit van het leefgebied op behoud met een landelijk doelniveau van 1.300 broedparen. De soort

heeft een ruime landelijke verspreiding (presentie in atlasblokken ca. 40%) waardoor minder dan de helft van de landelijke broedpopulatie in Vogelrichtlijngebieden is geconcentreerd. Hierdoor is de soort minder kwetsbaar dan soorten die in hun verspreiding beperkt zijn tot een relatief klein aantal gebieden. De som van de gebiedsdoelen als percentage van het landelijke doelniveau bedraagt ruim 30%, hetgeen voldoende wordt geacht voor het duurzaam behoud van de populatie op de lange termijn. Het aandeel in Natura 2000-gebieden is groter (48%) dan de som van de gebiedsdoelen, omdat niet overal een doel is gesteld door de toepassing van een landelijke drempelwaarde (minimaal 1% landelijke populatie). Alle gebieddoelstellingen sluiten aan bij de landelijke doelstelling, met uitzondering van de gebieden Alde Feanen (013) en Deelen (014). Vanwege de voor de regio unieke potentie voor een sleutelpopulatie is er voor het gebied Alde Feanen gekozen voor een hersteldoelstelling. Vanwege de recente afname van de populatie in gebied Deelen is hier een beperkte herstelopgave geformuleerd, zodat de soort voor het gebied behouden kan blijven.

A082 – Blauwe kiekendief						
Landelijke doelstelling: behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	3	B1	conform ontwerp
002	Duinen en Lage Land Texel	behoud	behoud	20	A1	conform ontwerp
003	Duinen Vlieland	uitbreiding	verbetering	9 (↑)	B1	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	40 (↑)	A2	conform ontwerp
005	Duinen Ameland	uitbreiding	verbetering	20 (↑)	B2	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	behoud	behoud	10 (↑)	B2	conform ontwerp
033	Bargerveen	behoud	behoud	1	C	ontwerpbesluit
078	Oostvaardersplassen	uitbreiding	verbetering	4	B1	ontwerpbesluit

De landelijke staat van instandhouding van de blauwe kiekendief is voor wat betreft elk van de aspecten populatie en leefgebied als “zeer ongunstig” beoordeeld. De landelijke doelstelling omvat een herstelopgave voor het leefgebied en een doelniveau dat ruim driemaal groter is dan de populatie in de peilperiode 1999-2003 (78): “behoud omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel populatie tot 250 paren”. Vanwege de aard van het leefgebied is de broedpopulatie tegenwoordig geheel beperkt tot Natura 2000-gebieden. Het doelniveau van 250 ligt ver boven de historische referenties: 120-130 en 110-120 (resp. 1992 en 1996)²⁵. Het landelijk doelniveau opgenomen in het landelijk doel is daarom verlaagd tot 110 (genoemde referenties zijn geflatteerd door tijdelijk gunstige omstandigheden in Zuidelijk Flevoland). De som van de gebiedsdoelen (107) is nu nagenoeg gelijk aan genoemd doelniveau. Mede gelet op de recente sterke afname van het aantal broedparen in alle broedterreinen, wordt verhoging van de gebiedsdoelen zoals opgenomen in de ontwerpbesluiten, in geen van de gebieden haalbaar geacht. De doelstelling van de gebieden Duinen en Lage Land Texel (002), Duinen Schiermonnikoog (006) en Bargerveen (033) wijken af van de landelijke doelstelling, vanwege de recente toename in de gebieden en de relatief stabiele trend van de laatste jaren. De doelstelling van de Waddenzee (001) wijkt af, omdat het gebied een overloop betreft van vogels uit de duinengebieden.

A222 – Velduil						
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
001	Waddenzee	behoud	behoud	5	A1	conform ontwerp
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	20 (↑)	A2	conform ontwerp
003	Duinen Vlieland					doel verwijderd

²⁵ Algemene en schaarse vogels van Nederland (Avifauna van Nederland 2, 2001), zie ook Bekhuis & Zijlstra (Limosa 64 (1991: 143-153) waaruit blijkt dat de landelijke populatie pas sinds 1980 boven de 100 is uitgekomen; voor het oorspronkelijke doelniveau van 250 bestaat geen historische referentie.

004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	10 (↑)	A1	conform ontwerp
005	Duinen Ameland	uitbreiding	verbetering	20 (↑)	B1	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	verbetering	2 (↑)	C	doel aangepast ^a
008	Lauwersmeer	behoud	behoud	1	B1	concept-ontwerp
033	Bargerveen	behoud	behoud	1	B1	concept-ontwerp

(a) De doelstelling voor Duinen Schiermonnikoog is aangepast van 1 naar 2 broedparen, het gemiddeld voorkomen in de eerste helft van de jaren negentig.

De landelijke staat van instandhouding van de velduil is voor wat betreft elk van de aspecten populatie en leefgebied als “zeer ongunstig” beoordeeld. In de loop van de tweede helft van de vorige eeuw zijn steeds meer geschikte broedplaatsen in het binnenland verloren gegaan, waardoor de soort nu vrijwel alleen nog op waddeneilanden voorkomt. De inpoldering van Lauwersmeer en Zuidelijk Flevoland, waardoor tijdelijk geschikt leefgebied ontstond, boden kortstondig soelaas. In de periode 1970-90 schommelde de landelijke broedpopulatie, afhankelijk van de muizenstand, tussen 60 en 200. Sindsdien is het met de populatie bergafwaarts gegaan. De som van de gebiedsdoelen bedraagt 59 broedparen.

De landelijke doelstelling omvat een herstelopgave voor het leefgebied: “uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel van ten minste 5 sleutelpopulaties van ten minste 20 paren (nationale populatie van ten minste 100 paren)”. Dit betreft het populatieniveau van begin negentiger jaren toen er buiten de waddeneilanden nog tijdelijk geschikte broedplaatsen aanwezig waren. Het gemiddelde gedurende 1999-2003 bedroeg 27 broedparen vrijwel beperkt tot de waddeneilanden.

Herstel naar de situatie van twintig jaar geleden wordt niet realistisch geacht, omdat in het binnenland nauwelijks nog regelmatig bezette broedplaatsen aanwezig zijn. Het landelijk doelniveau is daarom vastgesteld op 60 (gemiddelde periode 1993-1997). De landelijke doelstelling is als volgt aangepast: “uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel populatie tot 60 paren”²⁶.

Het merendeel van de gebiedsdoelstellingen sluit aan op de landelijke opgave. In een drietal gebieden is voor een behoudsopgave gekozen. In de Waddenzee (001) betreffen de broedlocaties vooral overloop gebied naar de duinen. In de overloop naar de duinen zijn vrijwel geen mogelijkheden voor uitbreiding en/of verbetering van het leefgebied. In het Lauwersmeer (008) komt de velduil zeer beperkt tot broeden. Behoud van de huidige stand is reeds een behoorlijke opgave. Gezien de zeer geïsoleerde ligging van het gebied, en het gegeven dat de trend van de populatie in dit gebied redelijk constant is, is tevens gekozen voor een behoudsopgave in het Bargerveen (033).

A275 – Paapje						
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	25 (↑)	C	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	verbetering	10 (↑)	C	conform ontwerp
008	Lauwersmeer	behoud	behoud	10	B1	concept-ontwerp
015	Van Oordt's Mersken	uitbreiding	verbetering	5 (↑)	C	ontwerpbesluit
023	Fochteloërveen	behoud	behoud	60	B2	ontwerpbesluit
025	<i>Drentsche Aa-gebied</i>	<i>uitbreiding</i>	<i>verbetering</i>	10 (-)	C	<i>ontwerpbesluit</i>
027	Drents-Friese Wold & ...	behoud	behoud	20	B1	ontwerpbesluit
030	Dwingelderveld	uitbreiding	verbetering	20 (↑)	B1	ontwerpbesluit
033	Bargerveen	uitbreiding	verbetering	30 (↑)	B1	concept-ontwerp
035	Wieden	uitbreiding	verbetering	5 (↑)	C	ontwerpbesluit
078	Oostvaardersplassen	behoud	behoud	5 (↑)	C	ontwerpbesluit
087	<i>Noordhollands Duinreservaat</i>	<i>uitbreiding</i>	<i>verbetering</i>	5	C	<i>ontwerpbesluit</i>

²⁶ De verwijzing naar sleutelpopulaties is komen te vervallen omdat populaties van 20 broedparen actueel (of potentieel) nog maar in twee gebieden kunnen worden gehaald.

De landelijke staat van instandhouding van het paapje is voor de aspecten populatie en leefgebied als “zeer ongunstig” beoordeeld. De landelijke doelstelling omvat een herstelopgave voor het leefgebied en een doelniveau dat bijna viermaal groter is dan de populatie in de peelperiode 1999-2003 (510): “uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel populatie tot 2.000 paren verdeeld over ten minste 20 sleutelpopulaties van ten minste 100 paren”. Dit doelniveau ligt boven de (hoogste) historische populatieschatting die dateert uit de jaren zeventig: 1250-1750 en is ruim het dubbele van de schatting begin jaren tachtig: 700-1.000 broedparen. Sinds de jaren zeventig van de vorige eeuw is de verspreiding met ruim de helft gekrompen. Herstel naar de situatie van dertig jaar geleden (en zelfs meer dan dat) wordt niet realistisch geacht gelet op verspreiding, schaal en oorzaken van de aantalsafname²⁷, reden waarom het landelijk doelniveau is verlaagd naar 700 (ondergrens schatting van ruim 25 jaar geleden, ongeveer de helft van het populatieniveau in de jaren zeventig). De landelijke doelstelling is daarom als volgt aangepast: “uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel populatie tot 700 paren”²⁸.

Deze (trekvoegel)soort is in 2000 als doelsoort voor het netwerk van Vogelrichtlijngebieden opgenomen op grond van de overweging: “de beschermde gebieden leveren een wezenlijke bijdrage aan de bescherming van de soort” (hiervan is sprake indien Vogelrichtlijngebieden minstens 25% van de landelijke populatie herbergen)²⁹. De som van de gebiedsdoelen (205, inclusief complementaire doelen) bedraagt ongeveer 30% van het doelniveau waarmee Natura 2000 een “wezenlijke bijdrage” levert aan de instandhouding van de soort op landelijke schaal. Dit impliceert dat het beoogde herstel verder grotendeels zal moeten worden bereikt door maatregelen buiten Natura 2000. Niet in alle Natura 2000-gebieden geldt voor deze soort een herstelopgave. In enkele gebieden is een behoudsopgave geformuleerd. Hierbij gaat het om Lauwersmeer (008), Fochteloërveen (023), Drents-Friese Wold & Leggelderveld (027) en Oostvaardersplassen (078). In het Lauwersmeer is gekozen voor behoud omdat omdat zich hier één van de weinige lokale populaties bevindt die niet sterk achteruit gaat. In het Drents-Friese Wold & Leggelderveld is de populatie recent reeds toegenomen en ook het Focheloërveen levert reeds een grote bijdrage aan het landelijk doel. In de Oostvaardersplassen is voor behoud gekozen gezien de sterke fluctuaties van de populatie in het gebied.

A277 – Tapuít						
Landelijke doelstelling: uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel populatie						
N2k-nr	Natura 2000-gebied	Doel omvang	Doel kwaliteit	Populatie	Relatieve bijdrage	Besluit
002	Duinen en Lage Land Texel	uitbreiding	verbetering	100 (↑)	B1	conform ontwerp
003	Duinen Vlieland	uitbreiding	verbetering	35 (↑)	B1	conform ontwerp
004	Duinen Terschelling	uitbreiding	verbetering	100 (↑)	B2	conform ontwerp
005	Duinen Ameland	uitbreiding	verbetering	100 (↑)	B1	conform ontwerp
006	Duinen Schiermonnikoog	uitbreiding	verbetering	30 (↑)	B1	conform ontwerp
027	Drents-Friese Wold & ...	uitbreiding	verbetering	40 (↑)	B2	ontwerpbesluit
029	Havelte-Oost	behoud	behoud	10 (-)	C	ontwerpbesluit
030	Dwingelderveld5	uitbreiding	verbetering	20 (↑)	C	ontwerpbesluit
057	Veluwe	uitbreiding	verbetering	100 (↑)	B2	ontwerpbesluit
084	Duinen Den Helder & Callantsoog	uitbreiding	verbetering	30 ^a	B2	ontwerpbesluit
085	Zwanenwater & Pettemerduinen	uitbreiding	verbetering	20 (↑)	B1	ontwerpbesluit
087	Noordhollands Duinreservaat	uitbreiding	verbetering	30	B1	ontwerpbesluit

(a) De populatie was gebaseerd op slechts een van de drie aanwezige telgebieden. Het populatie doel is hier vooralsnog op aangepast. Bij het formuleren van het definitieve besluit zal hierop verder worden ingegaan.

²⁷ Van oudsher een soort van het kleinschalige cultuurlandschap; door intensivering van het agrarisch graslandbeheer kan de soort zich tegenwoordig alleen nog in bloemrijke graslanden in en rond natuurgebieden handhaven.

²⁸ De verwijzing naar sleutelpopulaties is komen te vervallen omdat populaties van 100 broedparen actueel (of potentieel) nergens meer (kunnen) worden gehaald.

²⁹ Nota van Antwoord Vogelrichtlijn, Algemeen deel, bijlage I (2000).

De landelijke staat van instandhouding van de tapuit is voor wat betreft elk van de aspecten populatie en leefgebied als “zeer ongunstig” beoordeeld. De landelijke doelstelling omvat een herstelopgave voor het leefgebied en een doelniveau dat bijna viermaal groter is dan de populatie in de peilperiode 1999-2003 (510): “uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel populatie tot 2.000 paren verdeeld over ten minste 20 sleutelpopulaties van ten minste 100 paren”³⁰. Sinds de jaren zeventig van de vorige eeuw is de verspreiding met twee derde gekrompen. Alleen in natuurgebieden heeft de soort nog enigszins stand weten te houden. Herstel naar de situatie van dertig jaar geleden wordt niet realistisch geacht gelet op de schaal en de oorzaken van de aantalsafname³¹. Dit is de reden waarom het landelijk doelniveau is verlaagd naar 1.000 (de stand van ruim 15 jaar geleden en de helft van het populatieniveau van de jaren zeventig). De landelijke doelstelling is aangepast: “Uitbreiding omvang en verbetering kwaliteit leefgebied voor herstel populatie tot 1.000 paren”³². Deze (trek)soort is in 2000 als doelsoort voor het netwerk van Vogelrichtlijngebieden opgenomen op grond van de overweging: “de beschermde gebieden leveren een wezenlijke bijdrage aan de bescherming van de soort” (van wezenlijke bijdrage is sprake indien Vogelrichtlijngebieden minstens 25% van de landelijke populatie herbergen)¹⁵. De som van de gebiedsdoelen (615, inclusief complementaire doelen) bedraagt ruim 60% van het doelniveau waarmee Natura 2000 een “wezenlijke bijdrage” levert aan de instandhouding van de soort op landelijke schaal. Dit impliceert dat het beoogde herstel verder grotendeels zal moeten worden bereikt door maatregelen buiten Natura 2000. Uitzondering op de landelijke doelstelling is het gebiedsdoel van Havelte-Oost (029). Hier wordt met behoud van het huidige leefgebied herstel van de populatie van ten minste 10 broedparen nagestreefd. Dit is reeds een behoorlijk opgave gezien de sterk negatieve trend in het gebied.

---

³⁰ Dit doelniveau sluit aan bij de populatieschatting uit begin jaren tachtig (1.900-2.500).

³¹ De oorzaak wordt toegeschreven aan structurele processen: dichtgroeien leefgebieden (zandige terreinen) door vermessing en sterke achteruitgang van de konijnenstand.

³² De verwijzing naar sleutelpopulaties is komen te vervallen omdat populaties van 100 broedparen actueel (of potentieel) nog maar in vier gebieden kunnen worden gehaald.

blanco pagina

Motivering van het besluit op basis van de binnengekomen zienswijzen

1. INLEIDING

Op 21 mei zijn de 7 ontwerpbesluiten gepubliceerd voor de aanwijzing van de Natura 2000-gebieden in het Waddengebied. Het tijdstip van de publicatie is gekozen mede op verzoek van de bestuurlijke partijen (gemeenten, waterschappen, provincies en rijk) vertegenwoordigd in het Regionaal College Waddenzee (RCW) om tot een voortvarende aanwijzing te komen. Het betreft hier de ontwerp-aanwijzingsbesluiten voor de gebieden: Waddenzee, Duinen en Lage Land Texel, Duinen Vlieland, Duinen Terschelling, Duinen Ameland, Duinen Schiermonnikoog en Noordzeekustzone.

Deze ontwerp-aanwijzingsbesluiten hebben in de periode van 23 mei 2007 tot en met 3 juli 2007 ter inzage gelegen. Dit heeft ertoe geleid dat er door ongeveer 550 personen of organisaties een zienswijze is ingediend over één of meer gebieden. Een belangrijk deel van de argumentatie in deze zienswijzen heeft betrekking op de gebruikte criteria, de voorgestelde begrenzing van de gebieden en op de mogelijke gevolgen van Natura 2000 voor burgers en bedrijfsleven. In veel zienswijzen werd dezelfde argumentatie gebruikt en werden gelijklopende zorgen geuit als in de zienswijzen, die naar aanleiding van de 111 eerste tranche ontwerp-aanwijzingsbesluiten werden ingediend.

Er is daarom besloten om in één nota tot een algemene beantwoording van deze breed geuite kritiekpunten over te gaan. In de Nota van Antwoord is op hoofdlijnen het te voeren beleid uiteen gezet. De Nota van Antwoord Inspraakprocedure aanwijzing Natura 2000-gebieden is op 21 november 2007 aan de Tweede Kamer aangeboden en op 13 februari en 6 maart 2008 heeft de Tweede Kamer de nota besproken. Deze nota vormt ook uitgangspunt bij de behandeling van de ingediende zienswijzen op het ontwerpbesluit van het Natura 2000-gebied 'Duinen Schiermonnikoog'.

Gelet op het grote aantal zienswijzen dat voor elk gebied is ingediend en het grote aantal onderwerpen dat daarbij aan de orde is gekomen, is besloten om bij elk besluit de individuele zienswijzen per thema te behandelen. Dit gebeurt in deze bijlage C. Daarnaast heeft iedereen die een zienswijze heeft ingediend in een persoonlijke brief een antwoord ontvangen, waarin op de algemene opmerkingen uit de zienswijze is ingegaan.

Verder wordt in deze bijlage C vermeld welke specifiek op dit gebied betrekking hebbende inspraakreacties zijn binnengekomen en hoe hiermee is omgegaan bij het opstellen van het aanwijzingsbesluit.

In deze bijlage C van het Natura 2000-gebied Duinen Schiermonnikoog worden alleen zienswijzen behandeld die betrekking hebben op het gedeelte van het eiland dat binnen de begrenzing van het Natura 2000-gebied Duinen Schiermonnikoog valt. Zienswijzen die betrekking hebben op andere delen van het eiland, die behoren bij de Natura 2000-gebieden Waddenzee of Noordzeekustzone (bijvoorbeeld jachthavens of stranden), worden behandeld in de bijlagen C van de aanwijzingsbesluiten Waddenzee of Noordzeekustzone.

Voor het gebied Duinen Schiermonnikoog zijn 43 zienswijzen ingediend. De reacties worden hieronder thematisch besproken.

2. REACTIES OVER DE SELECTIEPROCEDURE VAN HABITATRICHTLIJNGEBIEDEN

In een aantal zienswijzen zijn er vragen gesteld en opmerkingen gemaakt over de gebruikte aanmeldingsgegevens en de onderbouwing van de vermelde gegevens in het standaardgegevensformulier, zoals 'de mate van instandhouding'. Verder wordt opgemerkt dat er voor de soorten en habitattypen met de kwalificatie 'aanwezig maar verwaarloosbaar' geen instandhoudingsdoelstellingen in de besluiten hoeven te worden opgenomen. Daarnaast wordt opgemerkt dat op het standaardgegevensformulier de bedrijfsactiviteiten die in en om het gebied plaatsvinden, niet zijn vermeld. Men vraagt

zich af of de Europese Commissie bij de selectie van de gebieden daarmee rekening heeft kunnen houden.

Men vraagt zich ook af of de aanmeldingsprocedure wel zorgvuldig genoeg is doorlopen en wijst in dit kader mede op de verschillen tussen de huidige besluiten en de eerdere concepten die eind 2005 waren opgesteld. Zo wordt er gesteld dat de vertaling van de aanmeldingsgegevens naar de doelstellingen disproportioneel is. Daarnaast zijn de doelstellingen volgens deze insprekers uitgebreider dan de richtlijn voorschrijft. Door de doelstellingen in het gebiedendocument voor alle habitattypen op te nemen en dus ook voor die soorten en typen die niet kwalificeren, wordt er naar de mening van een aantal insprekers ten onrechte de suggestie gewekt dat de maatregelen die hieruit voortvloeien het gevolg zijn van de verplichtingen van de Habitatrictlijn. In een aantal zienswijzen wordt erop aangedrongen om in een gebied alleen die habitattypen en soorten te beschermen, waarvoor het gebied tot de categorie van belangrijkste gebied behoort.

Verder wordt er door diverse insprekers op gewezen dat de aanwijzing van een Natura 2000-gebied een nieuwe wettelijke status tot gevolg heeft. Dat zou moeten betekenen dat in de besluitvorming de belangen van alle betrokkenen zorgvuldig dienen te worden meegewogen.

Enkele insprekers menen dat bij het vaststellen van de doelen en doelstellingen veel geleund wordt op het voorkomen van flora en fauna in vroegere jaren en dat het onduidelijk is of deze waarden wel daadwerkelijk aanwezig zijn. Om die reden zouden de aanwezige habitattypen op een kaart aangeduid moeten worden.

Daarnaast wordt in zienswijzen aangeduid dat veel doelen te hoog gegrepen zijn en dat deze alleen met grote (ook financiële) inspanningen bereikt kunnen worden.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Stappen van het selectieproces

De aanmelding van deze gebieden heeft in twee stappen plaatsgevonden:

Eerste stap selectie:

Bij de eerste stap zijn voor elk prioritair habitatype en voor elke prioritaire soort in principe de tien belangrijkste gebieden geselecteerd. Dit zijn de gebieden waar het type of de soort het best ontwikkeld is en in de grootste omvang aanwezig is. Indien bij een bepaald prioritair habitatype de variatie in soortensamenstelling zodanig groot is dat er meerdere subtypen (plantensociologische eenheden op verbondsniveau) zijn te onderscheiden, zijn per subtype de vijf belangrijkste gebieden geselecteerd. Een onderverdeling in subtypen is niet toegepast indien de verschillende subtypen in dezelfde gebieden voorkomen.

Voor elk niet-prioritair habitatype of elke niet-prioritaire soort wordt in principe dezelfde methodiek toegepast, met dien verstande dat voor die typen of soorten slechts de vijf belangrijkste gebieden zijn geselecteerd. Ook hier geldt dat alleen die gebieden zijn geselecteerd waar het habitatype of de soort het best ontwikkeld is en in de grootste omvang aanwezig is. Indien de variatie in soortensamenstelling van een niet-prioritair habitatype zodanig groot is dat het type meerdere subtypen omvat, zijn per subtype de drie belangrijkste gebieden geselecteerd. Ook hier is deze onderverdeling in subtypen niet gemaakt indien de verschillende subtypen in dezelfde gebieden voorkomen.

Tweede stap selectie:

Bij de tweede stap van het selectieproces is onderzocht in hoeverre de landelijke dekking en de geografische spreiding van de gebieden als voldoende kunnen worden aangemerkt.

De landelijke dekking van habitattypen of van leefgebieden van soorten betreft de totale oppervlakte van een habitatype of van een leefgebied binnen de aangemelde gebieden als percentage van de landelijke oppervlakte van dat habitatype of als percentage van de

landelijke populatie van de soort. Als op basis van de selectie in de eerste stap het aantal geselecteerde 'belangrijkste' gebieden onvoldoende dekking oplevert, moet onderzocht worden welke gebieden aanvullend geselecteerd dan wel aangemeld moeten worden om een voldoende dekking te halen. Aanvullend wordt bezien of gebieden die één ecologische eenheid vormen met gebieden in België of Duitsland aan de lijst van aangemelde gebieden toegevoegd moeten worden.

Voor prioritaire habitattypen en prioritaire soorten hebben de lidstaten een bijzondere verantwoordelijkheid en verwacht de Europese Commissie dat een hoger dekkingspercentage wordt bereikt. Bovendien wordt voor ieder niet-prioritair habitatype en iedere niet-prioritaire soort een voldoende landelijke dekking nagestreefd. De indicaties van het European Topic Centre (ETC) en de conclusies van de biogeografische seminars worden hiervoor als leidraad gebruikt:

- <20% wordt in de meeste gevallen als onvoldoende beschouwd;
- 20-60% is een bespreekbaar dekkingspercentage;
- >60% dekking is over het algemeen voldoende.

Hierbij wordt uitdrukkelijk rekening gehouden met de specifieke kenmerken en eisen die de afzonderlijke habitattypen en soorten stellen.

Wanneer het dekkingspercentage van 60% kan worden bereikt met minder dan het aantal onder de eerste stap genoemde gebieden, worden zoveel gebieden geselecteerd als nodig zijn om dit dekkingspercentage te bereiken. Een relatief laag dekkingspercentage is aanvaardbaar als er sprake is van weinig bedreigde habitattypen of –soorten en deze verspreid voorkomen. Hier geldt het proportionaliteitsbeginsel: voor habitattypen en soorten die sterker onder druk staan, wordt relatief meer bijgedragen aan het Natura 2000-netwerk dan voor meer algemeen voorkomende habitattypen en soorten.

Beoordeling aanmeldingen door de Europese Commissie

In 2003 is de Nederlandse bijdrage aan de communautaire lijst van Habitatrictlijngebieden door de Europese Commissie goedgekeurd. Daaraan voorafgaand zijn in respectievelijk 1996 en 1998 voorlopige aanmeldingen bij de Europese Commissie ingediend. In het Lijstdocument is het Nederlandse deel van de communautaire lijst voor de Atlantische biogeografische regio opgenomen. Hoofdstuk 3 van het Lijstdocument geeft per habitatype en per soort een toelichting op de selectie van gebieden. Hierbij staat steeds expliciet aangegeven hoe de Europese Commissie de aanmeldingen van 1996 en 1998 heeft beoordeeld. Daaruit blijkt dat de Europese Commissie voor diverse habitattypen en soorten in 1999 en 2002 heeft gemeld dat er een onvoldoende dekking was. Om die reden is de aanmelding van 2003 nog met een aantal gebieden uitgebreid. Het Reactiedocument (2004) bevat de Nota van Antwoord met betrekking tot de openbare voorbereidingsprocedure voor de aanmelding van Habitatrictlijngebieden, die begin 2003 heeft plaatsgevonden.

Misverstanden over de aanmelding

Een veel gehoord argument is dat de bedrijfsactiviteiten die in en om het gebied plaatsvinden bij de aanmelding gemeld hadden moeten worden, zodat de Europese Commissie rekening had kunnen houden met bestaand gebruik. Dit berust op een misverstand. Zoals in paragraaf 2.1.1 van de Nota van Antwoord uitvoerig uiteen is gezet, is het standaardgegevensformulier bedoeld om de potentiële Habitatrictlijngebieden met de natuurwaarden bij de Europese Commissie aan te melden. Op het formulier staat per rubriek nauwkeurig aangegeven welke gegevens vóór de aanmelding verstrekt dienen te worden en welke gegevens in een later stadium verstrekt kunnen worden. Eén van de rubrieken die pas ingevuld hoeft te worden nadat het gebied deel uitmaakt van het Natura 2000-netwerk is de rubriek 'Activiteiten en invloeden in en buiten het betrokken gebied'. Die gegevens dienen vooral als basisinformatie voor de Europese Commissie om de uitvoering van de richtlijn te kunnen volgen en haar rol als toezichthouder te kunnen vervullen.

Het is dan ook een misvatting te veronderstellen dat de Europese Commissie bij de besluitvorming van onjuiste of onvolledige gegevens zou zijn uitgegaan.

Zoals in paragraaf 3.3 en 3.13 van de Nota van Antwoord en in hoofdstuk 3 van het Verantwoordingsdocument staat vermeld, dienen ook voor de soorten en habitattypen die niet direct tot de selectie van dat betreffende Habitatrichtlijngebied hebben geleid, maar die wel in dat gebied voorkomen, instandhoudingsdoelstellingen te worden opgesteld. Dat zijn namelijk ook soorten en habitattypen waarvoor het gebied is aangemeld. Het berust op een misverstand te veronderstellen dat uit de richtlijn uitsluitend een verplichting zou voortvloeien met betrekking tot kwalificerende habitattypen en soorten en dat er met betrekking tot de niet-kwalificerende waarden geen verplichtingen zouden bestaan. Er worden dus niet alleen instandhoudingsdoelstellingen voor de kwalificerende habitattypen of de kwalificerende soorten geformuleerd, maar voor alle habitattypen of soorten, waarvoor een gebied is aangemeld. De Europese Commissie gaat er vanuit dat op het standaardgegevensformulier alle relevante Natura 2000-waarden worden vermeld en de daarop verstrekte gegevens geregeld worden geactualiseerd.

Voor één bepaalde categorie kan het formuleren van instandhoudingsdoelstellingen echter achterwege blijven. Het betreft de categorie 'aanwezig maar verwaarloosbaar'. Een habitatype of soort kan in een bepaald gebied in zodanige minieme hoeveelheden of incidenteel aanwezig zijn, dat mag worden aangenomen dat het type of de soort zich niet blijvend kan handhaven. Het ontstaan van deze categorie (aanwezig maar verwaarloosbaar) is het gevolg van de voorgeschreven aanmeldingsystematiek, waarbij de lidstaat voor elk gebied alle aanwezige habitattypen en soorten – ongeacht de mate waarin ze voorkomen – dient te melden. Voor deze categorie is het dan ook niet noodzakelijk om instandhoudingsdoelstellingen te formuleren.

Motivering

Naar aanleiding van de ingediende zienswijzen is de selectie van de gebieden inzichtelijker gemaakt. Er wordt per gebied uiteengezet waarom het gebied is aangemeld en op grond van welke criteria dit is gebeurd. Naast de reeds uitgebreide toelichting in de Nota van Antwoord is in de Nota van toelichting van dit besluit op een overzichtelijke wijze aangegeven voor welke soorten en habitattypen het gebied is aangemeld.

Betrokkenheid bij de voorbereiding van de aanwijzing

Voor de nationale procedure voor de aanwijzing van Natura 2000-gebieden wordt verwezen naar de paragrafen 1.1.4 en 1.3.5 van de Nota van Antwoord. In deze paragrafen wordt uitvoerig ingegaan op de gevolgde procedure, die uiteindelijk tot de terinzagelegging van dit gebied heeft geleid. Daaruit blijkt dat dit deel van de procedure meerdere jaren in beslag heeft genomen. Zo hebben de betrokken ministeries, provincies, kamers van koophandel, (regionale) land- en tuinbouworganisaties, gemeenten, waterschappen, drinkwaterwinners, visserijorganisaties, recreatieorganisaties, natuurbeschermingsorganisaties en gegevensbeheerders eind 2005 het concept Natura 2000 doelendocument (2005) en de concept Natura 2000-gebiedendocumenten (2005) voor de 162 gebieden ontvangen, met het verzoek om commentaar te geven. Naar aanleiding van de reacties zijn waar nodig nog aanvullende gesprekken gevoerd. Deze consultatie maakte deel uit van de voorbereiding van de besluitvorming en heeft nog tot wijzigingen geleid. Het resultaat van deze voorbereiding heeft ter inzage gelegen en ten aanzien van deze ontwerp-aanwijzingsbesluiten heeft een ieder een zienswijze kunnen indienen.

Zorgvuldigheid van de procedure, afweging van belangen

In de paragrafen 2.1.1 en 1.1.8 van de Nota van Antwoord wordt de selectieprocedure uitvoerig beschreven en wordt uiteengezet hoe de verschillende belangen tegen elkaar zijn afgewogen. De keuze van een Natura 2000-gebied heeft uitsluitend plaatsgevonden op basis van de aanwezigheid van de in bijlage I en II van de Habitatrichtlijn genoemde habitattypen en soorten. Die werkwijze vloeit voort uit de in de Habitatrichtlijn genoemde criteria en de hierop gebaseerde Europese jurisprudentie. Het is niet mogelijk om hiervan af te wijken. Pas in een later stadium – bij het vaststellen van de instandhoudingsdoelstellingen en bij het vaststellen van het beheerplan – kunnen naast de ecologische belangen ook andere belangen aan de

orde komen. Dit wordt in de paragrafen 3.4 en 3.5 van de Nota van Antwoord verder uiteen gezet.

Gesteld mag worden dat de procedure die bij de aanwijzing van de gebieden is gevolgd zorgvuldig is geweest en geheel overeenkomstig de wet- en regelgeving heeft plaatsgevonden.

In diverse ecologische rapporten en databanken zijn de natuurwaarden van Nederland beschreven. Het is voor de selectie van een Natura 2000-gebied niet noodzakelijk dat de aanwezige natuurwaarden op kaart worden aangegeven.

3. REACTIES OVER DE BEGRENZING

3.1 ALGEMEEN

Ook bij de begrenzing van het gebied heeft een aantal insprekers van zienswijzen aangegeven dat geen rekening wordt gehouden met andere dan ecologische eisen. Er wordt voor gepleit om de Natura 2000-gebieden omwille van de vliegveiligheid op eenduidige wijze ook in het verticale vlak te begrenzen op 500 voet, zijnde de bestaande minimumvlieghoogte.

Verder wordt aangegeven dat bij de aanwijzing van de Vogelrichtlijngebieden destijds voor een bufferzone van 100 meter rond jachthavens gekozen is. In die geest wordt er bepleit om een bufferzone van 300 tot 500 meter rond recreatiebedrijven in te stellen. Tevens wordt er aangegeven dat de aanmelding onvoldoende wetenschappelijk onderbouwd is, zodat de onderzoeksplicht bij de belanghebbende wordt gelegd wanneer deze de begrenzing gewijzigd wil zien.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Uitgangspunten begrenzing Habitatrictlijngebieden

Zoals in paragraaf 2.2 van de Nota van Antwoord en in bijlage 9.1. van het Natura 2000 doelendocument (2006) uitvoerig uiteen wordt gezet, is ook bij het begrenzen van een gebied geen rekening gehouden met andere vereisten dan die verband houden met de aanwezigheid en de instandhouding van de natuurlijke habitats en soorten. Daarbij zijn de volgende algemene uitgangspunten gebruikt:

- Habitattypen en soorten van de bijlagen: de habitattypen van bijlage I en de leefgebieden van de soorten van bijlage II van de Habitatrictlijn (en dus niet de soorten van bijlage IV) vormen het uitgangspunt voor de begrenzing. Dit is inclusief in kwaliteit achteruitgegangene en gedegenerende terreindelen, indien herstel haalbaar is en voor zover nodig voor de instandhouding van de aanwezige habitattypen en/of soorten.
- Herkenbare eenheden en identiteit: streven naar de begrenzing van herkenbare en beheerbare eenheden: ecologische eenheden (bijvoorbeeld op basis van vegetatiestructuur, hydrologie of geomorfologie) of beheerseenheden. Door eenheden op deze manier te begrenzen krijgt het gebied een duidelijke identiteit.
- 'Cement tussen de bakstenen': de begrenzing van ecologische eenheden impliceert dat het Habitatrictlijngebied bestaat uit de habitattypen van bijlage I en het leefgebied van de soorten van bijlage II én een stelsel van natuurwaarden waarvoor het gebied niet is geselecteerd en/of niet is aangemeld. Die natuurwaarden, gekenmerkt als het 'cement tussen de bakstenen', maken integraal onderdeel uit van de ecosystemen en zijn nodig voor herstel en/of instandhouding van de betreffende in de Richtlijn opgenomen habitattypen en/of soorten.
- Deelgebieden: bij zeer sterke versnippering in meerdere deelgebieden worden alleen deze deelgebieden begrensd. De verschillende deelgebieden bevatten dan elk afzonderlijk de habitattypen en/of soorten waarvoor het gebied geselecteerd is. Enclaves: binnen grote eenheden zijn enclaves van grootschalige landbouw en/of bebouwing uitgesloten, voor zover ze geen wezenlijke bijdrage leveren aan de instandhouding van de betreffende habitattypen en/of de soorten.

- Aansluiting bij administratieve grenzen: er is zoveel mogelijk aangesloten bij bestaande administratieve grenzen (bijvoorbeeld begrenzing onder de Natuurbeschermingswet aangewezen gebieden, Nationaal Park, Vogelrichtlijngebied, en/of eigendomsgrenzen).
- Herkenbare topografische lijnen: de gebiedsgrenzen vallen bij voorkeur samen met duidelijk in het landschap herkenbare topografische lijnen, zoals wegen, sloten, heggen, oevers, bosranden en markante verschillen in landgebruik.

Hoofdlijnen aanpassing begrenzing Natura 2000-gebieden

Bij de aanwijzing van de Habitatrichtlijngebieden en bij de aanvulling van de Vogelrichtlijnaanwijzingen met gebiedsdoelen worden overlappende Vogel- en Habitatrichtlijngebieden gecombineerd tot één Natura 2000-gebied. Daarbij wordt ernaar gestreefd de begrenzing van Vogel- en Habitatrichtlijngebieden zo goed als mogelijk op elkaar af te stemmen.

De herbegrenzing kan zijn doorgevoerd op basis van technische en inhoudelijke argumenten.

Technische aanpassingen:

Dit zijn vaak minieme kaarttechnische verbeteringen teneinde de grenzen af te stemmen en gelijk te trekken. Het zijn ook pragmatische aanpassingen. Hierdoor blijven het beheer en de bescherming hanteerbaar en wordt de burger een zo duidelijk en eenvoudig mogelijke begrenzing geboden. Dit kan betekenen dat Vogel- en Habitatrichtlijngebieden die voor een belangrijk deel overlap vertonen met (voormalige) beschermde en staatsnatuurmonumenten op deze begrenzing afgestemd worden. Hierdoor worden onlogische verschillen vermeden. Verder betreft dit ook het op kaart uitzonderen van bestaande bebouwing, tuinen en erven die alleen tekstueel waren geëxclaveerd. Tot deze categorie behoren ook aanpassingen aan kadastrale grenzen in verband met de kadastrale registratie van bij de aanwijzing "betrokken" percelen (zie Nota van toelichting, paragraaf 3.4). Hiermee wordt voorkomen dat kadastrale percelen die slechts voor een onbetekenend deel met het gebied overlappen, kadastraal worden ingeschreven als deel uitmakend van het gebied.

Inhoudelijke aanpassingen:

Gebleken is dat in een beperkt aantal gevallen bij de begrenzing van Habitatrichtlijngebieden onvoldoende rekening is gehouden met de verspreiding van relevante habitattypen of leefgebieden van soorten, waardoor aanpassingen (zowel uitbreiding als verkleining) noodzakelijk waren. Dit is meestal het gevolg van verbeterde en toegenomen kennis. Ook uitbreidingen die noodzakelijk zijn voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied, vallen in deze categorie van inhoudelijke aanpassingen.

Exclavering van recreatieondernemingen en agrarische bedrijven / bufferzones

Een ruimere vrijwaringzone van 300 tot 500 meter rond recreatieondernemingen, agrarische bedrijven, mijnbouwinstallaties, veerdammen etc, waar door vele ondernemers om is verzocht, behoort niet tot de mogelijkheden. De reden hiervoor is dat menselijk gebruik of de door de mens toegekende bestemming niet bepalend is voor de vraag of een gebied of terrein als Natura 2000-gebied aangewezen dient te worden. Ecologische redenen zijn, volgens de Habitatrichtlijn, bepalend. Een Natura 2000-gebied dat begrensd wordt is in zijn geheel van belang.

Ook in de uitspraak van de Raad van State over de aanwijzing van één van de eerste Natura 2000-gebieden is de vraag over een bufferzone aan de orde gekomen. De Raad van State was toen van oordeel dat "het aanhouden van een minimale afstand tot bedrijfsbebouwing niet mogelijk is, omdat niet in algemene zin ten behoeve van de in het gebied gelegen agrarische bedrijfsbebouwing kan worden vastgesteld in hoeverre de binnen die afstand gelegen gronden naar ecologische maatstaven al dan niet tot het aan te wijzen gebied moeten worden gerekend".³³

---

³³ Uitspraak van de Afdeling bestuursrechtspraak van de Raad van State van 5 november 2008. Zaaknr. 200802546/1 (aanwijzingsbesluit Voornes Duin).

Bij Vogelrichtlijngebieden wordt het hele gebied door de vogels gebruikt voor broeden, foerageren en/of rusten, hoewel niet elk deel even intensief wordt benut. Voor Habitatrichtlijngebieden geldt een vergelijkbare aanpak hoewel habitattypen meestal geen grote, aaneengesloten oppervlakten beslaan. Daar staat tegenover dat de instandhouding van habitattypen meestal een ruimere begrenzing vereist omdat ook rekening moet worden gehouden met een mogelijke verschuiving van de habitatwaarden door het gebied (successie). Daarentegen maken bestaande bebouwing, erven, tuinen, verhardingen en hoofdspoorwegen geen deel uit van een Natura 2000-gebied. Zij zijn door hun fysieke geaardheid blijvend ongeschikt. Ook mijnbouwinstallaties en -installaties vallen onder de definitie van een bouwwerk en daarmee onder de exclaveringsformule. Dat geldt niet voor ondergronds of onderwater voorkomende structuren zoals bijvoorbeeld gas- of waterleidingen. De aanwezigheid hiervan betekent niet per definitie dat deze gebieden ongeschikt zijn voor planten of dieren en ze zijn daarom niet geëxclaveerd. Zie ook paragraaf 2.2.6 van de Nota van Antwoord.

Verticale begrenzing

In paragraaf 2.2.9 van de Nota van Antwoord wordt vermeld dat er geen verticale grens in de Natura 2000-gebieden is opgenomen. Wel moet gewaarborgd zijn dat vliegbewegingen in de omgeving van Natura 2000-gebieden niet tot aantasting van natuurlijke kenmerken leiden. Dat geldt voor de gehele burgerluchtvaart (inclusief parasailen, parachutespringen en luchtballonvaarten), het militaire luchtverkeer en alle andere activiteiten die in samenhang met deze vliegbewegingen in het luchtruim of op de grond plaatsvinden, zoals schietoefeningen en parachutespringen. De effectbeoordeling van dit soort activiteiten kan daarom het beste per gebied plaatsvinden, toegesneden op de omstandigheden ter plekke. Het is dus niet zinvol om hiervoor generieke normen in de besluiten op te nemen. Indien nodig wordt er bij het opstellen van een beheerplan rekening gehouden met het bestaande gebruik door luchtverkeer en met de voorgeschreven vlieghoogte. Voorwaarde blijft ook hier dat het bestaande gebruik de instandhoudingsdoelstellingen niet in gevaar mag brengen.

3.2 SPECIFIEKE REACTIES OVER DE BEGRENZING

Een inspreker vindt dat de begrenzing moet overeenkomen met de begrenzing van het nationale park voor zover het betreft de begrenzing rond het dorp en de polder.

Een aantal insprekers wijst erop dat het onjuist is om het meest westelijke gedeelte van o.a. Kapenglop, daar waar het aansluit op de Badweg, niet in de begrenzing mee te nemen. Het gebied tussen het Bospad en het Lieve Trientjepad dient in de aanwijzing te worden meegenomen.

De zienswijzen hebben gedeeltelijk tot wijziging geleid.

De grenzen van het Natura 2000-gebied zijn getrokken op basis van ecologische criteria. Hoewel het bestuurlijke voordelen biedt om de begrenzing van het nationale park te volgen, kan dat alleen gebeuren voor zover dit niet in strijd is met de gebruikte begrenzingscriteria. Zie Nota van Antwoord paragraaf 2.2.1. Dat betekent dat deels teruggekomen moet worden op de in het ontwerp-aanwijzingsbesluit voorgestelde exclavering van een strook grond ten oosten van de Badweg. Ongeveer de helft van de betreffende strook blijft gehandhaafd wegens het voorkomen van diverse habitattypen zoals kruipwilgstruwelen (H2170). Zie ook paragraaf 3.3. van de Nota van toelichting.

Voor het overige is het verder terugleggen van de grens op die van het nationaal park, zoals één van de insprekers wenst, niet mogelijk wegens de daar voorkomende waarden. Het gaat om het nog verder terugleggen van de grens ten oosten van de Badweg. Ook aan de westzijde van de Badweg zou het gebied aanmerkelijk moeten worden verkleind (25 ha). Verder gaat het om een stuk bos en open duin ten noordoosten van het dorp (20 ha). Het betreft hier steeds bestaande natuur, waar diverse (duin)habitattypen aanwezig zijn zoals grijze duinen (H2130C), duinbossen (H2180B) en vochtige duinvalleien (H2190). Dat betekent dat de grenzen van het Nationale Park Schiermonnikoog niet altijd zullen overeenkomen met de begrenzing van het Natura 2000-gebied.

Een inspreker merkt op dat in het noordelijk deel van polder Groenglop Natura 2000 waarden ontbreken. In het direct aan de polder grenzende gebied grazen paarden en schapen en wordt de vegetatie kort gehouden. Gelet op de afwezigheid van actuele waarden zouden deze gronden buiten de begrenzing van het Natura 2000 gebied moeten worden gelaten.

De zienswijze is niet overgenomen.

In het Groenglop komen diverse duinhabitats voor zoals grijze duinen (H2130), duinbossen (H2180) en vochtige duinvalleien (H2190). Met name de korte grazige vegetaties zoals grijze duinen hebben profijt van begrazing.

4. REACTIES OVER DE INSTANDHOUDINGSDOELSTELLINGEN

4.1 ALGEMEEN

In de zienswijzen zijn veel opmerkingen gemaakt over de instandhoudingsdoelstellingen en over de realisatie hiervan.

Er is voorgesteld om de tekst van de Algemene instandhoudingsdoelstelling ‘behoud van de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan de biologische diversiteit en aan de gunstige staat van instandhouding van natuurlijke habitattypen en soorten binnen de Europese Unie’ te vervangen door de letterlijke tekst van de Habitatrichtlijn: ‘Behoud van de bijdrage van het Natura 2000-gebied aan het waarborgen van de biologische diversiteit door het instandhouden van habitattypen en soorten binnen de Europese Unie’.

Verder is voorgesteld om de tekst van de Algemene instandhoudingsdoelstelling ‘behoud en waar nodig herstel van de natuurlijke kenmerken en van de samenhang van de ecologische structuur en functie van het gehele gebied voor alle habitattypen en soorten waarvoor instandhoudingsdoelstellingen zijn geformuleerd’ te schrappen omdat met de formulering van het ontwerpbesluit onvoldoende rekening is gehouden met de wijze waarop in jurisprudentie rekening is gehouden met de termen ‘natuurlijke kenmerken’ en ‘instandhoudingsdoelstellingen’.

In een aantal zienswijzen wordt de vraag gesteld of de besluiten in samenhang met elkaar en met de gebieden daarbuiten wel een voldoende bijdrage leveren om de soorten en habitattypen in een gunstige staat van instandhouding te brengen of te houden. Ook zijn vragen gesteld over de monitoring van Natura 2000-gebieden, de afstemming en de verantwoordelijkheden.

Er wordt de vrees uitgesproken dat voor een aantal habitattypen en soorten onvoldoende gebieden worden aangewezen, zodat de gunstige staat van instandhouding niet gewaarborgd kan worden. Daarnaast wordt er verzocht voor die soorten en habitattypen waarvoor in het Natura 2000 profielendocument (2006) sprake is van een ongunstige staat van instandhouding een herstelopgave te formuleren, tenzij er ecologische redenen zijn om hiervan af te zien. Het besluit zou moeten aangeven wat de gevolgen zijn wanneer een soort uit een gebied dreigt te verdwijnen. Daarnaast zou er een gegronde reden aanwezig moeten zijn wanneer er niet gestreefd wordt naar een gunstige staat van instandhouding.

Tevens zijn er vragen over weidevogels en waarom ze geen bescherming krijgen in de Natura 2000-gebieden.

In de besluiten wordt er volgens insprekers niet ingegaan op de mogelijke gevolgen van klimaatverandering, terwijl deze veranderingen bepalend kunnen zijn voor de haalbaarheid van de natuurdoelen. In andere zienswijzen wordt aangevoerd dat er voor veel soorten geen instandhoudingsdoelstelling geformuleerd mag worden omdat hiermee soorten komen te vallen onder de bescherming van de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn.

Er wordt bovendien gevraagd om de kernopgaven in de aanwijzingen op te nemen dan wel het Natura 2000 doelendocument (2006) deel uit te laten maken van de aanwijzingsbesluiten. Uit het besluit zou duidelijk moeten blijken voor welke functie(s) en voor welke soort(en) het gebied wordt aangewezen, zodat duidelijk is of de soorten in al hun levensbehoeften worden beschermd. Daar waar niet alle levensbehoeften in een Natura 2000-gebied zijn beschermd dient te worden aangegeven waar de ontbrekende functies zijn gelegen en wat de beschermingsstatus is.

Weer anderen menen dat de uitgangssituatie helder moet worden omschreven in het aanwijzingsbesluit. Tegelijkertijd zal er een termijn gegeven moeten worden waarbinnen de doelstellingen gerealiseerd moeten worden.

Er wordt gevraagd om rekening te houden met vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied en met regionale en lokale bijzonderheden. In dat verband wordt dan ook met nadruk gewezen op het belang van de langetermijnvisie in het beheer en inrichtingenplan voor het Nationale Park Schiermonnikoog. Een inspreker meent dat dit leidend zal moeten zijn voor de uitwerking in het beheerplan Natura 2000. De doelen moeten uiteraard sturend zijn voor de bescherming van het gebied, maar er moet ruimte zijn voor een nadere uitwerking waarbij een integrale afweging richting andere belangen mogelijk is.

Dat het concretiseren van maatregelen wordt doorgeschoven naar het beheerplan geeft voor veel sprekers onduidelijkheid; hierdoor kan het overleg over het beheerplan onder grote spanning komen te staan. Zij bepleiten duidelijke kaders voor het beheerplan, zodat er constructief aan de uitwerking kan worden gewerkt. Daarnaast wordt opgemerkt dat bij het vaststellen van de instandhoudingsdoelstellingen alleen wordt uitgegaan van bestaande budgetten. Welke consequenties de instandhoudingsdoelstellingen hebben in financiële zin wordt pas duidelijk bij het tot stand komen van de beheerplannen.

Insprekers menen dat de besluiten dienen te voorzien in een herstel van de verspreiding van soorten, teneinde een gunstige staat van instandhouding te bereiken. Voor alle relevante en in zeer ongunstige staat van instandhouding verkerende soorten en habitattypen dienen voor dit gebied adequate herstelopgaven te worden geformuleerd.

Met betrekking tot de hierboven genoemde zienswijzen worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Algemene instandhoudingsdoelstellingen

De formulering van de algemene instandhoudingsdoelstellingen is aangepast in hoofdstuk 5 van de Nota van toelichting van dit besluit. De algemene instandhoudingsdoelstellingen beogen de algemene hoofddoelstelling van de Vogel- en Habitatrichtlijn in de individuele aanwijzingsbesluiten te verankeren. Daarmee wordt de bijdrage van de Nederlandse Natura 2000-gebieden aan het behoud van de biodiversiteit vastgelegd. Het streven naar een gunstige staat van instandhouding van de per aanwijzingsbesluit opgesomde habitattypen, soorten en vogels is daarvan de uitwerking. Het vormt de Nederlandse bijdrage aan de ecologische samenhang van het Europese Natura 2000-netwerk. Per gebied worden de specifieke doelstellingen voor de relevante habitattypen en soorten nader omschreven. Op basis van de algemene doelstellingen wordt naar een landelijk gunstige staat van instandhouding van de voor Nederland relevante habitattypen, -soorten en vogels gestreefd. Dit houdt in dat het natuurlijke verspreidingsgebied van de habitat of van de soort stabiel moet zijn of moet toenemen; dit moet in de toekomst ook zo blijven. Een duurzaam behoud van een habitatype kan alleen maar gerealiseerd worden wanneer alle planten- en diersoorten die typisch zijn voor het habitat behouden kunnen worden. Dit geldt ook voor de bescherming van een bepaalde plantensoort of diersoort. De betreffende soort kan alleen effectief beschermd worden wanneer de beschermingsmaatregelen zich, naast op de soort zelf, ook richten op het habitat of het leefgebied van de soort. Zodoende strekt in een Natura 2000-gebied de

instandhoudingsdoelstelling van een soort zich mede uit tot het leefgebied of de habitat van de betreffende soort.

Verder geldt ook dat invloeden van buitenaf op het Natura 2000-gebied van grote invloed kunnen zijn op de staat van instandhouding van een soort: de externe werking. De instandhoudingsdoelstelling richt zich op het gehele biotische en abiotische complex van factoren, die het habitatype of de soort haar specifieke aanzien geven en die noodzakelijk zijn voor het behoud van de biologische diversiteit van het gebied.

Met name bij vogels is een belangrijk deel van het leefgebied buiten het Natura 2000-gebied gehouden. Bij een aantal vogelsoorten gaat het daarbij vooral om de foerageergebieden. Deze bevinden zich in grote aaneengesloten agrarische gebieden of zijn buiten het Natura 2000-gebied gehouden omdat niet gegarandeerd kon worden dat deze gebieden, zoals bijvoorbeeld braakliggende bouwterreinen, hun huidige functie ook in de toekomst behouden. Deze gebieden spelen, vanwege het vervullen van een bepaalde (foerageer)functie, een belangrijke rol bij het realiseren van een goede staat van instandhouding, zodat ook het verstoren van zo'n gebiedsfunctie van grote invloed kan zijn op de staat van instandhouding van de soort.

Contour 'haalbaar en betaalbaar'

In de paragrafen 1.2.3, 3.4 en 4.1.7 van de Nota van Antwoord staat vermeld dat zowel de selectie als de begrenzing uitsluitend gebaseerd worden op ecologische criteria. Dit betekent echter niet dat andere dan ecologische belangen geen rol hebben gespeeld. Bij het vaststellen van de instandhoudingsdoelstellingen heeft het uitgangspunt 'haalbaar en betaalbaar', zowel landelijk als per gebied nadrukkelijk een rol gespeeld. Er is daarbij rekening gehouden met de economische en sociale belangen van de directe omgeving. Dit betekent in de praktijk dat voor een bepaald habitatype of soort de relatief grootste ecologische bijdrage komt van het gebied waar de ecologische vereisten reeds op orde zijn of waar ze op eenvoudige wijze op orde te brengen zijn, om zodoende bij het opstellen van beheerplannen een evenwichtige balans tussen economie en ecologie na te streven.

In paragraaf 3.4 van de Nota van Antwoord staat dat Nederland zich inspant om zoveel mogelijk habitatypes en soorten in een gunstige staat van instandhouding te houden of te brengen. Er kan echter geen onevenredige financiële inspanning verwacht worden om alle habitatypes en soorten te herstellen. Met oog hierop is voor een aantal soorten en habitatypes in het Natura 2000 doelendocument (2006, hoofdstuk 6) gekozen voor een lager niveau dan gunstige staat van instandhouding. In die gevallen wordt verbetering van de ecologische vereisten voorlopig niet realistisch geacht of de inspanning staat in geen verhouding tot de extra bijdrage die een gebied kan leveren aan de realisering van de Natura 2000-doelen op landelijk niveau. Anderzijds is het logisch dat een hogere inzet wordt nagestreefd voor habitatypes en soorten waar Nederland relatief belangrijk voor is en/of voor habitatypes en soorten die sterk onder druk staan.

Dit geldt bijvoorbeeld voor het habitatype grijze duinen. Voor dat habitatype zijn de ecologische omstandigheden nog niet op orde.

Hoewel het beheer- en inrichtingenplan van het nationaal park een belangrijke bijdrage kan leveren aan het bereiken van de instandhoudingsdoelstelling, kan dit plan niet leidend zijn voor de realisering van de instandhoudingsdoelstellingen omdat het op basis van andere doelen is vastgesteld dan de Habitatrichtlijn en Vogelrichtlijn vereisten.

Contour 'strategisch lokaliseren'

Bij het vaststellen van de instandhoudingsdoelstellingen is ook geanticipeerd op bestaande plannen en projecten ter realisering van de Ecologische Hoofdstructuur en bestaand beleid met betrekking tot bijvoorbeeld mest en waterhuishouding. Dit is het gehanteerde principe van 'strategisch lokaliseren': behoud of herstel nastreven daar waar de grootste potentie ligt en waar dit gemakkelijk kan zonder dat afbreuk wordt gedaan aan de ecologische uitgangspunten en ambities. Om daaraan invulling te geven zijn diverse consultatierondes met

deskundigen en terreinbeheerders gehouden en zijn analyses uitgevoerd, waaronder de knelpunten- en kansenanalyse van KIWA.³⁴

In de toekomst zullen inspanningen voor het waterbeheer meer gericht moeten worden op het natuurbelang. Waar nodig is de begrenzing van gebieden aangepast om een op termijn meer duurzame situatie te verkrijgen. Voor een aantal habitattypen en soorten zijn gezien de urgentie ten aanzien van de kernopgave (sense of urgency), op de korte én langere termijn aanvullende water- of beheermaatregelen nodig.

Trends, dynamiek en autonome ontwikkelingen

In het aanwijzingsbesluit staat de resultante van bovenstaande contouren uitgewerkt in de vorm van de instandhoudingsdoelstellingen. Op grond daarvan worden in het beheerplan de benodigde maatregelen uitgewerkt om de genoemde habitattypen en soorten in de gewenste staat van instandhouding te brengen of te behouden, zodat het gebied voldoende bijdrage kan leveren aan het realiseren van de gewenste staat van instandhouding op landelijk niveau. Eén van de uitgangspunten is dat doelstellingen in de tijd robuust geformuleerd moeten worden. Dit is gedaan om zo te kunnen anticiperen op bijvoorbeeld de natuurlijke dynamiek of een mogelijke klimaatsverandering. Als de instandhoudingsdoelstellingen niet gehaald lijken te worden, bijvoorbeeld omdat een populatie vogels of een bepaald habitatype ondanks de bescherming toch kleiner wordt, moet Nederland maatregelen nemen om deze ontwikkeling te keren. Artikel 6, tweede lid, van de Habitatrichtlijn, verplicht de lidstaat namelijk om de achteruitgang tot staan te brengen. Soms zullen de genomen maatregelen niet werken, bijvoorbeeld bij klimaatsverandering, een te grote externe beïnvloeding of als trekkende soorten in het buitenland negatief worden beïnvloed. Er zijn dan geen sancties. Gezien een aantal onzekerheden over te verwachten ontwikkelingen, die voortkomen uit natuurlijke dynamiek en klimaatveranderingen, is voor het jaar 2015 voorzien in een evaluatie van het Natura 2000 doelendocument (2006). Indien noodzakelijk worden dan ook de betreffende aanwijzingsbesluiten aangepast (zie Nota van Antwoord, paragraaf 3.19).

In hoofdstuk 5 van de Nota van toelichting van dit besluit wordt nader op de specifieke keuzes ingegaan.

Ecologische samenhang en belangenafweging

De afweging tussen economie en ecologie moet zodanig plaatsvinden dat de goede staat van instandhouding van de in bijlage I en in bijlage II genoemde habitattypen en soorten niet in gevaar komt.

De situatie kan zich voordoen dat in een bepaald gebied een aantal habitattypen of soorten voorkomt, waarvoor geen instandhoudingsdoelstellingen zijn vastgesteld. Er is dan de inschatting gemaakt dat het betreffende habitatype of de betreffende soort weliswaar marginaal in het gebied aanwezig is, maar dat het gebied op termijn geen bijdrage kan leveren aan de instandhouding van het habitatype of soort. Ook bij de formulering van een doel voor broedvogels is bepalend of het gebied een relevante bijdrage aan het realiseren van het landelijke doel levert of kan gaan leveren (zie ook paragraaf 3.11 van de Nota van Antwoord).

Voor elk specifiek gebied komt dat erop neer dat de instandhoudingsdoelstelling van een bepaald habitatype of bepaalde soort alleen in samenhang kan worden gezien met de instandhoudingsdoelstelling op landelijk niveau en in andere Natura 2000-gebieden. Dat betekent dat er weliswaar landelijk per soort of per habitatype naar een goede staat van instandhouding moet worden gestreefd, maar dat deze situatie niet in elk gebied afzonderlijk hoeft te worden nagestreefd. Binnen dit kader kan ook rekening worden gehouden met vereisten op economisch, sociaal en cultureel gebied en met regionale en lokale bijzonderheden.

---

³⁴ KIWA Water Research & EGG (2007): Knelpunten- en kansenanalyse Natura 2000 gebieden. Versie 2007. Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Den Haag

Weidevogelbeheer

Een aantal insprekers signaleert dat er in de Vogelrichtlijngebieden geen ruimte is voor in ons land broedende weidevogels. Voor een goed begrip hiervan is het nodig te weten hoe de Vogelrichtlijngebieden geselecteerd zijn. De criteria uit het jaar 2000 voor de selectie van gebieden zijn 1. minstens 1% van de biogeografische populatie verblijft geregeld in een gebied en 2. het gebied behoort tot de vijf belangrijkste gebieden in Nederland voor een soort voorkomend op Bijlage 1 van de Vogelrichtlijn.

Twee belangrijke weidevogels die in ons land broeden zijn de grutto en de kievit. Deze vogelsoorten staan niet op Bijlage 1 maar worden beschouwd als trekkende watervogels (zie ook Nota van Antwoord Vogelrichtlijn deel 1, bijlage 2A). Gevolg hiervan is dat alleen de gebieden die voor de grutto en kievit als trekvogels van belang zijn als Vogelrichtlijngebied zijn aangewezen, en niet de broedgebieden. Dus gebieden waar minstens 1% van de biogeografische populatie kieviten of grutto's als trekkende watervogel verblijft zijn aangewezen als Vogelrichtlijngebied. Het gaat zoals gezegd, vooral om de bescherming van slaapplaatsen. Broedgebieden liggen grotendeels buiten het Natura 2000-netwerk. Dat neemt niet weg dat LNV een groot belang hecht aan een rijk agrarisch cultuurlandschap buiten de Natura 2000-gebieden, en ook streeft naar een structurele oplossing voor het weidevogelbeheer. De ruimte voor weidevogels is wel aanwezig maar de soorten worden niet beschermd binnen Natura 2000.

Naast de twee bovenstaande criteria is bij de begrenzing van de gebieden ook gekeken naar een aantal Rode Lijst soorten, maar alleen indien meer dan 25% van de landelijke broedpopulatie van de soort door de Vogelrichtlijngebieden was afgedekt. Dit was voor de grutto niet het geval, de bescherming van broedende grutto's in Natura 2000 gebieden kan maar een kleine bijdrage leveren aan de instandhouding van de soort op landelijke schaal. Dat is de reden dat de grutto als broedvogel niet is meegenomen bij het vaststellen van de Vogelrichtlijngebieden.

Zie ook de Nota van Antwoord Vogelrichtlijn deel 1 (LNV, 2000) Bijlage B1, paragraaf 2.2.3, en tabellen Bijlage 2A en Bijlage 3A. Zie verder Nota van Antwoord Natura 2000, paragraaf 3.17.

Recreatie en toerisme

Hoewel zeer goed beseft wordt dat duinen, stranden en het aanliggende zeegebied een belangrijk onderdeel uitmaken van het toeristische product op Schiermonnikoog, moet ook worden vastgesteld dat dit gebied daarin geen unieke plaats inneemt. Langs de gehele (Nederlandse) kust vindt er een intensief recreatief gebruik van de stranden plaats. Dat betekent dat de bescherming van kusthabitattypen altijd in samenhang met het toeristische medegebruik moet geschieden. In die zin is het belang van een adequaat natuurbeheer ook in het belang van een gezonde toeristische sector. In onder meer paragraaf 4.1.3. en 4.1.4. van de Nota van Antwoord is ingegaan op de ontwikkelingsmogelijkheden van bedrijven en de concurrentiepositie: Afhankelijk van de bedrijfstak biedt de aanwezigheid van een Natura 2000-gebied dikwijls nieuwe mogelijkheden.

Het strand, maar zeer zeker ook een in gunstige staat van instandhouding verkerende duinen, zijn een belangrijke trekpleister voor toeristen. Het toeristische bedrijfsleven is dan ook zeer gebaat bij een adequate instandhouding van dit gebied.

De 'ten gunste van' bepaling

In sommige gevallen is er een zogenaamde 'ten gunste van' bepaling gebruikt. Daarmee wordt aangeduid dat de aanwezigheid van een bepaald habitatype of bepaalde -soort in enige mate mag afnemen ten gunste van andere habitatypen of soorten die sterk onder druk staan en waarvoor in een gebied de doelen in termen van uitbreiding omvang leefgebied of uitbreiding oppervlakte zijn geformuleerd.

Ook het onderhavige besluit kent de bepaling dat de oppervlakte kruipwilgstruwelen, H2170 mag afnemen ten behoeve van vochtige duinvalleien, H2190. Bij voorbeeld vochtige duinvalleien, H2190B is in een ongunstige staat van instandhouding. Dat betekent dat er maatregelen genomen moeten worden om zowel de oppervlakte te vergroten als de kwaliteit te verbeteren. Bij het vergroten van de oppervlakte valt het zeker niet uit te sluiten dat dit deels ten koste gaat van andere aangrenzende habitatypen, zoals kruipwilgstruwelen, H2170. Gelet op het ecologische belang om de staat van instandhouding van dit habitatype te

verbeteren, is hier de bewuste keuze gemaakt dat dit ten koste mag gaan van een ander habitatype met een gunstige staat van instandhouding.

Onderbouwing besluiten

Het Natura 2000 doelendocument (2006) is één van de dragende beleidsdocumenten die aan de besluitvorming ten grondslag heeft gelegen. Het beleid zoals daar is uiteengezet, is bij de besluitvorming toegepast, maar het Natura 2000 doelendocument (2006) maakt géén onderdeel uit van het besluit.

Met betrekking tot de vraag op welke wijze er kan worden nagegaan of de gunstige staat van instandhouding voor dat betreffende habitatype of de betreffende soort kan worden bereikt, is er in de Nota van toelichting een uitgebreid overzicht opgenomen waarin alle gebieden staan vermeld waaraan voor het betreffende habitatype een doel is toegekend. Op deze wijze is na te gaan hoe de landelijke opgave over het Natura 2000-netwerk is verdeeld. Het is echter een indicatieve vermelding, want het is niet de bedoeling in deze aanwijzing een besluit te nemen over de instandhoudingsdoelstellingen van andere gebieden.

Kernopgaven

In paragraaf 1.3.4 van de Nota van Antwoord staat vermeld dat de kernopgaven een belangrijk hulpmiddel zijn bij de focus en eventuele prioritering binnen de Natura 2000-beheerplannen. Ze beschrijven de belangrijkste behoud- en herstellopgave per Natura 2000-landschap en zijn in het Natura 2000 doelendocument (2006) toegedeeld aan gebieden. Het toevoegen van de kernopgaven aan de Nota's van toelichting bij de definitieve aanwijzingsbesluiten heeft geen meerwaarde, omdat die informatie is opgenomen in het Natura 2000 doelendocument.

Ambitieniveau van de instandhoudingsdoelstellingen

Per gebied zijn er gebiedsdoelen opgesteld. Voor vogels zijn per gebied richtinggevende aantallen genoemd. Als men de gebiedsdoelen bij elkaar optelt en vergelijkt met het landelijke doel (aantal) van de soort, is er op gebiedsniveau vaak een tekort. Dit komt omdat de landelijke doelstelling de som van de gebiedsdoelen omvat én bij de formulering van de landelijke doelstelling ook rekening is gehouden met de aantallen van die vogelsoort die voorkomen in gebieden buiten het Natura 2000-netwerk. Deze laatste categorie wordt niet via het Natura 2000-spoor beschermd, maar via ander natuurbeleid, zoals de Ecologische Hoofdstructuur en de Flora-en Faunawet. Bij de evaluatie in 2015 wordt bekeken of met de huidige selectie de landelijke doelen inderdaad worden gehaald of dat bijstelling nodig is.

Monitoring

Het ministerie van LNV is verantwoordelijk voor de periodieke algemene rapportages aan de Europese Commissie en voor de monitoring van de staat van instandhouding van soorten en habitatypen op landelijk niveau. LNV zorgt voor een landelijk monitoringsysteem. De gebiedsgerichte monitoring zal plaatsvinden op basis van de monitoringsparagraaf uit de beheerplannen waarin ook rollen en verantwoordelijkheden zijn uitgewerkt. Voor zowel de landelijke als de gebiedsgerichte monitoring wordt momenteel - in samenhang - een programma van eisen ontwikkeld in overleg met de betrokken bevoegde gezagen (LNV, V&W, Defensie en de provincies (IPO)). Zie ook paragraaf 1.5.1 van de Nota van Antwoord.

Nulsituatie of uitgangspunt

In paragraaf 3.18 van de Nota van Antwoord staat vermeld dat bij het vaststellen van de gebiedsdoelen niet is uitgegaan van een bepaald referentiejaar, zoals het moment van aanwijzing als Vogelrichtlijngebied of aanmelding als Habitatrictlijngebied. Bij het vaststellen van de doelen is gekeken naar de staat van instandhouding van de betreffende soort of het habitatype op landelijk niveau. Ook is gekeken naar de (minimaal) benodigde hoeveelheid en/of oppervlakte leefgebied of habitatype om een gunstige staat van instandhouding op landelijk niveau te realiseren.

Die (landelijke) staat van instandhouding vormde mede de basis voor vaststelling van de instandhoudingsdoelstellingen voor soorten en/of habitatypen per gebied. In de besluiten is aangegeven of voor een soort of habitatype in een concreet gebied een behoud- of

verbeterdoel geldt. Zo is bijvoorbeeld een behouddoel geformuleerd als het gebied een voldoende bijdrage levert aan de realisering van het doel op landelijk niveau of als onevenredige maatregelen nodig zouden zijn om het gebied een grotere bijdrage te laten leveren.

Realisatietermijnen

Zoals in paragraaf 3.16 van de Nota van Antwoord wordt gesteld, zijn termijnen onmisbaar om de realisatie van doelen te plannen. Deze plannen zijn grotendeels afhankelijk van regionale en zelfs lokale omstandigheden. Daardoor zijn de op te stellen beheerplannen de aangewezen plaats voor het bepalen van de realisatietermijnen. Om die reden is ervan afgezien realisatietermijnen in de aanwijzingsbesluiten op te nemen.

Flankerend beleid

In paragraaf 5.8 van de Nota van Antwoord wordt als uitgangspunt geformuleerd dat de instandhoudingsdoelstellingen met behulp van bestaande budgetten worden gerealiseerd. De 'bestaande budgetten' waaruit realisatie van de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen gefinancierd moet worden, zijn grotendeels opgenomen in het Investeringsbudget Landelijk Gebied (ILG). Daartoe behoren de Subsidieregeling Natuurbeheer, de Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer en de financiële middelen voor de bestrijding van verdroging in de zogenoemde TOP-lijst gebieden. Daarnaast is ook het bestaande beheerbudget voor Staatsbosbeheer een financieringsbron voor de instandhoudingsdoelstellingen. Waar de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen gekoppeld zijn aan waterkwaliteit kunnen de additionele kosten worden gefinancierd via het spoor van de Kaderrichtlijn Water. Veel subsidiemogelijkheden voor inrichting en (agrarisch) natuurbeheer zijn met het ILG onder verantwoordelijkheid van de provincies gekomen. De provincies bieden deze subsidiemogelijkheden aan door middel van provinciale subsidieregelingen zoals Provinciale Subsidieregeling Natuurbeheer (PSN) en de Provinciale Subsidieregeling Agrarisch Natuurbeheer (PSAN).

4.2 SPECIFIEKE REACTIES OVER DE INSTANDHOUDINGSDOELSTELLINGEN

Een inspreker verzoekt de kernopgave 2.01 witte en embryonale duinen (H2120 en H2110) en kernopgave 2.05 open vochtige duinvalleien (H2190) aan dit gebied toe te voegen met een uitbreidingsopgave en toekenning van een sense of urgency aan kernopgave 2.05. Een uitbreidingsopgave wordt noodzakelijk geacht voor blauwe kiekendief, bontbekplevier, standplevier, paapje en velduil. Voor deze soorten zouden ook meer broedparen aan dit gebied moeten worden toegekend om de landelijke doelstelling te kunnen halen.

De zienswijze is niet overgenomen.

Habitatype embryonale duinen (H2110) is in het gebied "Duinen Schiermonnikoog" komen te vervallen, omdat op basis van recente informatie blijkt dat dit habitatype niet voorkomt binnen de begrenzing van het gebied, maar in de aan de Waddenzee of Noordzeekustzone toegekende gebiedsdelen van de eilanden. Zie voor verdere motivering Bijlage B.1 van deze Nota van toelichting.

Witte duinen (habitatype H2120) verkeren op het aspect oppervlakte landelijk in een gunstige staat van instandhouding. De doelstelling voor Schiermonnikoog sluit hierop aan. Vanuit de systematiek is er geen aanleiding om het doel op Schiermonnikoog te wijzigen. Daarnaast is in het Waddengebied als geheel genoeg dynamiek aanwezig zodat het type altijd in voldoende mate en van voldoende kwaliteit aanwezig zal zijn.

Het habitatype vochtige duinvalleien, H2190 is in het Waddengebied fraai ontwikkeld; alle subtypen zijn hier aanwezig. In het gebied Duinen Schiermonnikoog is voor de subtypen A (*open water*), C (*ontkalkt*) en D (*hoge moerasplanten*) het doel behoud oppervlakte geformuleerd, voor het subtype B (*kalkrijk*) is reeds een uitbreiding van oppervlakte geformuleerd. Dit sluit dan ook aan bij de doelstellingen voor het leefgebied (behoud omvang

en kwaliteit) van de blauwe kiekendief en (uitbreiding omvang en/of verbetering kwaliteit) van het paapje en de velduil.

Het gebied is niet meer aangewezen voor de strandplevier en de bontbekplevier. Deze soorten beperken het broedgedrag hoofdzakelijk tot de stranden. De stranden tot aan de duinvoet vallen binnen de begrenzing van de Waddenzee. Het doel van de Waddenzee is verhoogd met het aantal broedparen dat eerder aan Duinen Schiermonnikoog was toegekend. Zie verder bijlage B bij het aanwijzingsbesluit Waddenzee.

Het landelijk doelniveau van de blauwe kiekendief, de velduil en het paapje is verlaagd. Een verhoging van de reeds gestelde gebiedsdoelen wordt niet haalbaar geacht. Zie bijlage B 4.3 voor een nadere motivering.

Wat betreft de kernopgaven, deze geven richting aan de uitwerking van de doelen in de beheerplannen. Ze worden niet in de besluiten opgenomen. Bij het opstellen van de beheerplannen is men vrij om binnen de kaders van het aanwijzingsbesluit aanvullende prioriteiten te stellen.

Een inspreker meent dat voor het behalen van de landelijke herstelopgave het noodzakelijk is dat de gebiedsdoelen voor tapuit in het Waddengebied – waaronder Duinen Schiermonnikoog – sterk moeten worden verhoogd.

De zienswijze is niet overgenomen.

Voor de tapuit wordt voor de grote eilanden (Texel, Terschelling en Ameland) de omvang van sleutelpopulaties nagestreefd, dat ligt op het niveau van ongeveer 20 jaar geleden. Op Vlieland en Schiermonnikoog ligt het gebiedsdoel op het niveau van begin jaren negentig. Gelet op de halvering die sindsdien heeft plaatsgevonden, zijn dit al behoorlijk ambitieuze doelen.

Gevraagd is om voor de grauwe klauwier op alle waddeneilanden - waaronder Duinen Schiermonnikoog - een (complementaire) herstelopgave te formuleren.

De zienswijze is niet overgenomen.

De grauwe klauwier is al in het begin van de jaren negentig van Schiermonnikoog verdwenen en is sindsdien niet meer succesvol teruggekeerd. Hierbij speelt ook mee dat de soort in geheel Noordwest-Europa sterk in aantal afneemt waardoor hervestiging op waddeneilanden waar de soort reeds jaren geleden is verdwenen, niet erg waarschijnlijk is. De soort is daarom alleen opgenomen voor Duinen Ameland waar de soort tot eind jaren negentig heeft gebroed. Zie ook bijlage B van het aanwijzingsbesluit Duinen Ameland.

Een inspreker vindt dat het niet terecht is dat de duinen van Schiermonnikoog niet voor de lepelaars zijn aangewezen. De andere waddeneilanden en de Waddenzee zijn wel voor deze soort aangewezen. Hoewel de ontwikkeling positief is, betekent dat nog niet dat een aanwijzing achterwege kan blijven.

De zienswijze is niet overgenomen.

Het Natura 2000-gebied Duinen Schiermonnikoog is niet voor deze soort aangewezen, omdat de soort er niet als broedvogel voorkomt. De lepelaar nestelt wel op de kwelders van Schiermonnikoog, maar deze behoren tot het Natura 2000-gebied Waddenzee en niet tot het Natura 2000-gebied Duinen Schiermonnikoog.

Een inspreker vindt dat de ondergrens van het landelijk doel voor de eider moet worden verhoogd van 8.000 naar 9.000 broedparen. Verder zouden nog 1500 broedparen moeten worden toegedeeld aan de Natura 2000-gebieden in het Waddengebied, waaronder Duinen Schiermonnikoog.

Een andere inspreker geeft aan dat Duinen Schiermonnikoog hooguit een draagkracht heeft voor 200 paren.

De zienswijzen zijn deels overgenomen.

De ondergrens van 8000 blijft gehandhaafd. Deze ondergrens is aangehouden omdat de minimum- en maximumschatting (8000 en 10.000) onzekerheid aangeven met betrekking tot de omvang van de broedpopulatie. Deze is in het veld niet makkelijk vast te stellen door het verborgen broedgedrag van de vrouwelijke eiders. Door de middenwaarde van beide cijfers (9.000) aan te houden zou mogelijkerwijs een onrealistisch hoog doel worden neergelegd indien deze groter is dan de werkelijke broedpopulatie. Er is daarom gekozen voor de veilige ondergrens, waarbij wordt aangetekend dat het behoudsdoel erop gericht is de huidige omvang van de populatie te handhaven.

Het doel voor Duinen Schiermonnikoog is teruggebracht tot 200 broedparen. Het oude doel van 2500 broedparen was mede gebaseerd op aantallen die voorkomen in het Natura 2000-gebied Waddenzee. Om die reden is de rest (2.300 paren) overgeheveld naar de Waddenzee. Gelet op de beperkte aanwezigheid van voor deze vogelsoort geschikt broedgebied in het duingebied is het opleggen van een herstelopgave verder niet aan de orde.

Een inspreker wijst erop dat de sense of urgency ten aanzien van de watercondities voor het voortbestaan van de habitats heischrale graslanden en blauwgraslanden niet in het aanwijzingsbesluit wordt vermeld.

De zienswijze is niet overgenomen.

De sense of urgency is gekoppeld aan de kernopgaven in het Natura 2000 doelendocument en van belang bij de focus van het beheerplan en bij de prioritering van maatregelen daarin. De kernopgaven per gebied zijn opgenomen in het doelendocument en geven richting aan de uitwerking van de doelen in de beheerplannen. Ze worden niet in de besluiten opgenomen (zie ook paragraaf 4.1 van bijlage C). Verder kan nog opgemerkt worden dat het habitattype heischrale graslanden is komen te vervallen. Op grond van de huidige kennis blijkt dat het habitattype niet aanwezig is in het gebied.

5. REACTIES OVER DE RECHTSGEVOLGEN

5.1 ALGEMEEN

Er wordt gewezen op het feit dat de gevolgen van het huidig gevoerde natuurbeleid een onevenredige belasting voor de gebruikers van het gebied. Men stelt dat het onmogelijk is om op basis van de stukken te bepalen wat de gevolgen van de aanwijzing zijn voor de individuele bedrijfsvoering. De scheiding in tijd tussen het aanwijzingsbesluit en het beheerplan wordt daarvoor verantwoordelijk gehouden. Men meent dat Nederland met zijn Natuurbeschermingswet veel verder gaat ten aanzien van de jacht dan door de Europese richtlijn wordt gevraagd. Er wordt verder over de instandhoudingsdoelstellingen opgemerkt dat ze de status zouden moeten krijgen van een inspanningsverplichting en niet van een resultaatsverplichting. Daarnaast worden er veel opmerkingen gemaakt en vragen gesteld over de diverse facetten van bestaand gebruik (zoals landbouw, recreatie, kleinschalig historisch medegebruik en waterwinning), de gedane toezeggingen in het kader van nieuwe natuur en de Ecologische Hoofdstructuur, de externe werking, de activiteiten van hulpverleningsorganisaties, de relatie met ammoniak (zoals kritische depositiewaarden), de gevolgen voor het kustbeheer, de relatie met het bestemmingsplan en andere ruimtelijke plannen, de Algemene Plaatselijke Verordening (APV), het instellen van een bufferzone en de gestelde nationale doelen.

Het toerisme is van groot economisch belang voor Schiermonnikoog en daarom dient er volgens een inspreker een zorgvuldige belangenafweging plaats te vinden, zodat de huidige recreatieve en bedrijfsmatige activiteiten in en bij de gebieden onverkort gehandhaafd kunnen worden. De gebieden dienen ook toegankelijk te blijven voor de sportluchtvaart.

Enkele insprekers benadrukken het belang van rust en het afsluiten van delen van gebieden. Er wordt gevraagd om de gebieden die eerder op grond van artikel 17 van de oude Natuurbeschermingswet gesloten waren, te herbevestigen op grond van artikel 20 van de nieuwe Natuurbeschermingswet 1998.

Enkele insprekers wijzen er op dat 1 oktober 2005 (de inwerkingtreding van de Natuurbeschermingswet 1998) niet als peildatum voor bestaand gebruik kan dienstdoen.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Peildatum bestaand gebruik

Zoals in paragraaf 4.2.4 van de Nota van Antwoord reeds uiteen wordt gezet, worden er door het gebruiken van een peildatum geen activiteiten gelegaliseerd. Dat een bepaalde activiteit om wat voor reden dan ook kan worden aangemerkt als bestaand gebruik, wil nog niet zeggen dat deze daarmee is toegestaan. In het traject van het beheerplan worden de effecten van bestaand gebruik beoordeeld en wordt bekeken of negatieve effecten te reguleren zijn door een eventuele aanpassing van het bestaand gebruik. Als blijkt dat de activiteit schadelijk is voor de Natura 2000-instandhoudingsdoelstellingen en dat deze niet in het beheerplan kan worden gereguleerd, is er alsnog een vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 nodig. Op 14 mei 2007 is aan de Tweede Kamer een wetsvoorstel aangeboden tot wijziging van de Natuurbeschermingswet 1998 en tot regulering van bestaand gebruik. Hierin zal worden vastgelegd op welke wijze de peildatum voor bestaand gebruik kan worden vastgesteld. Hoewel in het advies van de Raad van State hierop kritiek werd geleverd, is de regering van mening dat met deze uitleg van bestaand gebruik een volledige omzetting van artikel 6, tweede lid, van de Habitatrictlijn gegarandeerd blijft. Dat betekent dat iedere handeling die voor 1 oktober 2005 werd verricht, en die daarna niet of niet in betekenende mate is gewijzigd, tot het vaststellen van het beheerplan als bestaand gebruik geldt en t ot dat moment in principe niet aan een vergunning is gebonden.

Herijking instandhoudingsdoelstellingen

De lidstaten van de Europese Unie hebben de afspraak gemaakt om alle maatregelen te nemen die nodig zijn om een gunstige staat van instandhouding van de aangewezen soorten en habitattypen te realiseren. Pas wanneer daadwerkelijk is gebleken dat de doelen om wat voor reden dan ook niet haalbaar zijn, bestaat er – zoals onder andere in paragraaf 1.4.1 van de Nota van Antwoord staat vermeld – een aantal momenten waarop de doelen bijgesteld kunnen worden. De drie momenten waarop de instandhoudingsdoelstellingen kunnen worden herijkt en zonodig kunnen worden bijgesteld zijn (zie ook Nota van Antwoord, paragraaf 3.4):

- bij aanwijzing van gebieden in een volgende tranche;
- bij het opstellen van het beheerplan;
- bij de geplande evaluatie in 2015.

Externe werking

Het is moeilijk aan te geven wat de precieze omvang van de externe werking van een bepaalde activiteit is. In paragraaf 4.3 van de Nota van Antwoord staat dat dit afhangt van de aard van de activiteit zelf, de intensiteit ervan en de gevoeligheid van de aanwezige habitattypen en soorten. Het valt op voorhand dus niet te zeggen of er beïnvloeding plaatsvindt. Dat betekent dat wanneer niet uitgesloten kan worden dat een Natura 2000-gebied door een bepaalde activiteit wordt beïnvloed, er bekeken moet worden of er op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 een vergunningplicht voor een bepaalde activiteit aan de orde is. Het is dus evenmin aan te geven waar de externe werking van een bepaalde activiteit eindigt. In het beheerplan zal er over het algemeen duidelijkheid gegeven worden voor welke activiteiten er een vergunningplicht aan de orde kan zijn. De afstand tussen de locatie van de activiteit en de te beschermen natuurwaarden is daarbij niet altijd doorslaggevend; het gaat er om of een bepaalde activiteit al dan niet de natuurlijke kenmerken van een Natura 2000-gebied kan aantasten.

Rond de Natura 2000-gebieden wordt, volgens sommige insprekers, een beschermingszone ingesteld van 3.000 meter. Dat is echter niet het geval. In het kader van de Interimwet ammoniak en veehouderij werd in verband met de ammoniakdepositie een zone van 3.000 meter gehanteerd. Binnen die zone was de beïnvloeding door een veehouderijbedrijf van verzuringsgevoelig gebied nog meetbaar. Tot deze grens kon een vergunningplicht voor deze verzuringsgevoelige gebieden aan de orde zijn. Deze grens is inmiddels vervallen. Natura 2000 is gericht op de bescherming van de in het gebied voorkomende habitattypen en soorten. Een exacte grens waar de externe werking ophoudt, is in algemene zin niet aan te geven. Dit wordt van geval tot geval beoordeeld. Bepalend is dus niet de afstand, maar of er sprake is van significante gevolgen voor het betreffende gebied.

Bestaand gebruik en vergunningplicht

In paragrafen 4.1 en 4.2 van de Nota van Antwoord wordt uitvoerig ingegaan op bestaand gebruik en hoe daarmee wordt omgegaan. Op grond van de huidige wet geldt alleen een vergunningplicht voor activiteiten die in en om Natura 2000-gebieden de beschermde natuur kunnen verstoren. Het gaat dus niet om een vergunning voor alle activiteiten, maar alleen voor mogelijk schadelijke activiteiten. Deze vergunning wordt gebaseerd op een toetsing voordat een bedrijf zich vestigt of voordat een activiteit wordt uitgeoefend of wanneer sprake is van een uitbreiding daarvan. Dat betekent dat bestaand gebruik alleen aan een vergunningplicht onderhevig is, als daardoor de natuurwaarde van een Natura 2000-gebied kan verslechteren.

In het licht van het voorgaande is op 14 mei 2007 aan de Tweede Kamer een wetsvoorstel tot wijziging van de Natuurbeschermingswet 1998 aangeboden. De Tweede Kamer heeft eind juni 2008 ingestemd met het wetsvoorstel. Het wetsvoorstel ligt thans voor behandeling bij de Eerste Kamer. Wanneer de wetswijziging van kracht wordt, is er geen vergunning meer nodig voor bestaand gebruik tot het moment dat het beheerplan is vastgesteld. Op deze versoepeling is een uitzondering gemaakt voor bestaand gebruik dat schadelijk effect heeft op het Natura 2000-gebied.

Gevolgen voor bestaand gebruik

Daarnaast staat in paragraaf 4.1.1 van de Nota van Antwoord hoe er na de aanwijzing van een Natura 2000-gebied omgegaan zal worden met bestaand gebruik.

Het aanwijzen van een Natura 2000-gebied leidt niet automatisch tot een verbod op het verrichten van bepaalde handelingen en activiteiten zoals bijvoorbeeld recreatieve luchtvaart, de toegang tot gebieden voor recreatie, landbouwactiviteiten, kleinschalig historisch medegebruik en waterwinning. Dat geldt ook voor het uitvoeren van een wettelijke taak door een hulpverleningsorganisatie en kustbeheer.

Verder is er geen sprake van wijziging van de huidige regels voor jacht en wildbeheer, die zijn vastgesteld op basis van de Flora- en Faunawet. Zie verder paragraaf 6.4.2. van de Nota van Antwoord.

In het aanwijzingsbesluit zelf zal daarom niet worden aangegeven of en onder welke voorwaarden een activiteit kan worden toegestaan. In een besluit staat alleen voor welke waarde het gebied wordt aangewezen. Wanneer deze activiteiten een negatieve invloed op het Natura 2000-gebied kunnen hebben, zijn deze activiteiten in principe vergunningplichtig, tenzij de activiteiten in een beheerplan worden gereguleerd. Voor meerdere sectoren, zoals recreatie en landbouw, zal een leidraad worden opgesteld voor de gebiedsspecifieke toetsing bij het opstellen van beheerplannen.

Mocht blijken dat een bepaalde activiteit in het geheel geen invloed heeft op de natuurwaarden van een bepaald Natura 2000-gebied, in het licht van de instandhoudingsdoelstellingen, dan bestaat er op basis van de Natuurbeschermingswet 1998 geen beletsel om deze activiteit uit te oefenen. (zie ook paragraaf 4.6.2 van de Nota van Antwoord).

Mocht die negatieve invloed er wel zijn dan moet een vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 worden aangevraagd. Dat geldt ook voor inrichtingen die niet

vergunningplichtig zijn volgens het Besluit landbouw milieubeheer (2006) uit de Wet milieubeheer.

Rust en beperking toegankelijkheid Waddengebied

Op grond van artikel 20 Natuurbeschermingswet 1998 kan de toegankelijkheid van delen van het Natura 2000-gebied worden beperkt voor zover dit noodzakelijk is voor de bescherming van de natuurwaarden. Op basis van inventarisatiegegevens wordt jaarlijks bezien waar gebieden gesloten moeten worden om voldoende rust te garanderen. Het eerste besluit ex artikel 20 op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 dateert van 20 juli 2006 (nr. DRZ/06/3147/LB/SM) en is sindsdien herhaaldelijk aangepast.

Om meer inzichtelijk te maken hoe besluiten ex artikel 20 Natuurbeschermingswet 1998 tot stand komen wordt een leidraad opgesteld waarbij ook de recreatiesector en de natuurorganisaties betrokken zijn.

Doorwerking aanwijzing in andere plannen

De verplichting om Natura 2000-gebieden aan te wijzen volgt direct uit de Habitatrichtlijn en uit de Vogelrichtlijn. Mede op basis van Europeesrechtelijke uitspraken kan er bij de selectie en bij de begrenzing van Natura 2000-gebieden uitsluitend van ecologische criteria worden uitgegaan. Dat betekent in de praktijk dat de grenzen van deze gebieden worden bepaald door het gebruik dat de betreffende planten- en diersoorten van het gebied maken. In kwaliteit achteruitgegangene en gedegenerende terreindelen kunnen deel uitmaken van Natura 2000 gebieden als herstel van die terreinen haalbaar is en als ze nodig zijn voor de realisatie van de instandhoudingsdoelstellingen. Daardoor zal de begrenzing van zo'n gebied niet in alle gevallen overeenkomen met de bestemming die in een vastgesteld bestemmingsplan aan het gebied is toegekend. In het uiterste geval zou dat kunnen betekenen dat een bepaalde bestemming die in een bestemmingsplan aan zo'n gebied rechtsgeldig is toegekend, toch niet gerealiseerd kan worden, omdat daarvoor geen vergunning op basis van de Natuurbeschermingswet 1998 kan worden verleend. In paragrafen 4.2 en 6.1 van de Nota van Antwoord wordt hierop verder ingegaan. Ook voor reconstructieplannen en waterbeheerplannen (GGOR) geldt een gelijksoortige situatie. Het kan zijn dat dit soort plannen nog onvoldoende concreet zijn om ze op de gevolgen voor Natura 2000-gebieden te toetsen, maar op een gegeven moment zullen al deze plannen, al dan niet bij hun nadere uitwerking, bij het opstellen van beheerplannen afgestemd worden (paragraaf 6.3.2. Nota van Antwoord).

Rol Algemene Plaatselijke Verordening (APV)

Op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 is het beheerplan bedoeld om de kaders te stellen voor het gebruik van een gebied. Natuur is er bij gebaat als de gezamenlijke overheden zorgdragen voor een gecoördineerde doorwerking van hetgeen in het beheerplan wordt vastgelegd. Een APV (maar ook een bestemmingsplan) waarin die doorwerking geregeld wordt, kan dan ook gezien worden als een welkome aanvulling op het beheerplan.

Veiligheid waterkering in relatie tot Natura 2000

In paragraaf 6.3.3. van de Nota van Antwoord staat dat de veiligheid van de gebieden een dwingende reden van groot openbaar belang is. Veiligheid is daarmee één van de benoemde redenen in de Habitatrichtlijn die, bij afwezigheid van alternatieven, ingrepen in het Natura 2000-gebied rechtvaardigen.

Projecten, plannen en afspraken die verband houden met het kustbeheer komen aan de orde bij de Natura 2000-beheerplannen (paragraaf 1.1.8. van de Nota van Antwoord).

Relatie met ammoniak

In paragraaf 6.2 van de Nota van Antwoord wordt ingegaan op het toetsingskader ammoniak. Bij het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen voor Natura 2000-gebieden spelen de negatieve gevolgen van stikstofdepositie, met name ammoniak, een belangrijke rol. De ammoniakdepositie wordt vooral bepaald door de hoge achtergronddepositie. Een deel is afkomstig van veehouderijen in de directe omgeving van het Natura 2000-gebied. Om

duidelijkheid te bieden tot het moment van vaststellen van de beheerplannen is besloten interim-beleid te ontwikkelen. Dit zogenaamde toetsingskader ammoniak en Natura 2000 is door de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG), Interprovinciaal Overleg (IPO) en het Rijk samen opgesteld en in februari 2007 bestuurlijk geaccordeerd. Land- en Tuinbouw Organisatie Nederland (LTO) heeft ingestemd met dit akkoord. Op 22 mei 2007 is het als handreiking aan het bevoegd gezag verstuurd en tevens aan de Tweede Kamer.

Met behulp van het toetsingskader ammoniak konden provincies relatief eenvoudig beoordelen of veehouderijbedrijven in de buurt van Natura 2000-gebieden mochten uitbreiden of niet. Ook konden provincies met het toetsingskader beoordelen of nieuwe bedrijven zich er konden vestigen. De ammoniakuitstoot was daarbij bepalend.

In maart 2008 heeft de Raad van State echter geoordeeld dat het toetsingskader ammoniak onvoldoende zekerheid biedt dat de natuurwaarden in Natura 2000-gebieden niet worden aangetast. Het Toetsingskader is daardoor vervallen.

Naar aanleiding van deze uitspraak heeft de minister van LNV de taskforce Stikstof/ammoniak ingesteld. Het rapport van deze taskforce heeft vervolgens op 30 juni 2008 geleid tot de toezegging van de minister aan de Tweede Kamer om een handreiking op te stellen voor het bevoegd gezag. Deze handreiking biedt handvatten waarmee het bevoegd gezag bestaand gebruik kan afwegen en vergunningaanvragen kan beoordelen voor uitbreiding of oprichting van veehouderijbedrijven. Daarnaast biedt het een kader voor het opstellen van beheerplannen. Het zal niet een tot in detail ingevulde handreiking zijn. Het bevoegd gezag heeft de ruimte om tot een evenwichtig oordeel te komen op gebiedsniveau. Conform het rapport van de taskforce gaat het bij het beoordelen van bestaand gebruik en voorgenomen activiteiten niet alleen om de kritische depositiewaarde voor stikstof, maar kan ook rekening gehouden worden met andere factoren (zoals bijvoorbeeld de hydrologische situatie, locatie van stikstofgevoelige habitattypen, andere sectoren). Er zijn immers meer ecologische condities en omgevingsfactoren van belang voor het behalen van de instandhoudingsdoelstellingen. Dit dient wel goed onderbouwd te worden.

Van het Natura 2000-gebied Duinen Schiermonnikoog heeft het habitatype heischrale grijze duinen de laagste kritische depositiewaarden voor stikstof.³⁵

Kaderrichtlijn Water

De zeven waddengebieden zijn deel van het stroomgebied Rijndelta. Voor de Europese Kaderrichtlijn Water wordt voor de Rijndelta een stroomgebiedbeheerplan opgesteld. Natura 2000-gebieden zijn in de stroomgebiedbeheerplannen opgenomen als gebieden waar water een bijzondere bescherming behoeft. De in het stroomgebiedbeheerplan Rijndelta op te nemen milieudoelstellingen en bijbehorende maatregelen moeten dan ook overeenstemmen met de doelen van Natura 2000. De afstemming van doelen en de weergave daarvan in het stroomgebiedbeheerplan beperkt zich tot die delen van de doelstellingen van Natura 2000 die een relatie hebben met de ecologische of chemische kwaliteit van het water.

Het stroomgebiedbeheerplan wordt uitgewerkt in de provinciale waterplannen en in waterbeheerplannen van waterschappen. Daar waar in de afstemming strijdigheid kan ontstaan wordt maatwerk toegepast en wordt afhankelijk van de situatie de KRW of de Vogel- en Habitatrichtlijnen als richtinggevend genomen. Waar nodig zullen de lokale watervereisten en de daarvoor benodigde maatregelen verder worden uitgewerkt en in de Natura 2000-beheerplannen worden opgenomen. Zie ook Nota van Antwoord paragraaf 6.3.

6. REACTIES OVER DE RELATIE MET DE BEHEERPLANNEN

De wijze waarop de instandhoudingsdoelstellingen al dan niet verwezenlijkt moeten worden, wordt in vele zienswijzen aan de orde gesteld. Zo wordt in verschillende zienswijzen de wens

---

³⁵ Van Dobben en van Hinsberg (2008): Overzicht van kritische depositiewaarden voor stikstof, toegepast op habitattypen en Natura 2000-gebieden. Alterra-rapport 1654.

uitgesproken om de plannen zo te ontwikkelen dat daardoor de aanwezige natuurwaarden zich kunnen verbeteren en voor de komende generaties behouden blijven. Er wordt gewezen op de diverse vormen van ongewenst gebruik van het gebied. In weer andere zienswijzen is men van mening dat bepaalde vormen van gebruik geen negatieve invloed op de natuurwaarden hebben en wordt bepleit dat het huidige landgebruik en kleinschalige activiteiten op Schiermonnikoog ongehinderd voortgang moet kunnen vinden. Er wordt opgemerkt dat door de nationale procedure, waarbij eerst de gebieden worden aangewezen en doelstellingen worden geformuleerd en pas in een later stadium de beheerplannen worden opgesteld, aan sociaal-economische belangen voorbij wordt gegaan. Ook zou er in zijn algemeenheid onvoldoende duidelijkheid bestaan over het algehele ambitieniveau en de consequenties van de aanwijzing en het toekennen van instandhoudingsdoelstellingen. Verschillende insprekers geven aan betrokken te willen worden bij het opstellen van het beheerplan.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Volgorde aanwijzing en beheerplan

In de Nota van Antwoord staat in paragraaf 1.4 het nodige over de relatie tussen het aanwijzingsbesluit en de nog op te stellen beheerplannen. Ook de onderbouwing van de keuze om niet gelijktijdig tot vaststelling van de instandhoudingsdoelstellingen en het beheerplan over te gaan wordt in paragraaf 1.4.1 van de Nota van Antwoord uiteengezet.

Een uitzondering hierop vormen de gebieden waar de provincies het voortouw hebben voor het opstellen van de beheerplannen. Op verzoek van de provincies heeft de minister van LNV in het Algemeen Overleg met de Tweede Kamer van 13 februari 2008 toegezegd te wachten met het definitief maken van de aanwijzingsbesluiten voor die gebieden waarvoor de provincie voortouwnemer is en die daarvoor door de provincie zijn aangemeld. De provincies worden voor deze gebieden eerst in de gelegenheid gesteld met de omgeving concept-beheerplannen op te stellen op basis van de ontwerp-aanwijzingsbesluiten. De besluitvorming van deze aanwijzingsbesluiten zal daarom worden uitgesteld tot na 1 september 2009. Pas dan zullen de ontwerp-aanwijzingsbesluiten verder in procedure worden gebracht. Voor het gebied Duinen Schiermonnikoog heeft de provincie Fryslân geen gebruik gemaakt van deze mogelijkheid. Voor de gebieden waar het rijk het voortouw heeft voor het opstellen van het beheerplan blijft de volgorde: eerst vaststellen van aanwijzingsbesluiten en daarna vaststellen van de beheerplannen.

Beheerplan en bestaand gebruik

Zoals in paragrafen 1.4 en 1.5 staat vermeld, hoort bestaand gebruik een plaats in een beheerplan te krijgen. Hierbij wordt zoveel mogelijk ruimte gelaten voor het continueren van bestaand gebruik. Echter wel binnen de voorwaarden die de instandhoudingsdoelstellingen daaraan stellen. Uiteindelijk heeft het beheerplan een centrale rol als het gaat om de regulering van bestaand gebruik, zoals kleinschalig historisch medegebruik, recreatie en landbouw. In een beheerplan wordt concreet gemaakt hoe en op welke termijn de instandhoudingsdoelstellingen van het gebied gerealiseerd kunnen worden. Het beheerplan zal duidelijkheid verschaffen over de vereiste milieukwaliteit en over de ruimtelijke samenhang met de omgeving. In dit kader zal ook aan de orde komen of en in welke mate bestaand gebruik een negatief effect heeft op het realiseren van deze randvoorwaarden en daarmee op het realiseren van de instandhoudingsdoelstellingen.

De opstellers van de beheerplannen zullen onderling afstemmen hoe zij met bestaand gebruik in de beheerplannen willen omgaan en hoe zij dit zullen opnemen. De beheerplannen zullen echter niet voor alle activiteiten uitsluitel kunnen geven over de effecten op de instandhoudingsdoelstellingen. Voor sommige gevallen van (bestaand) gebruik zal dan ook in de toekomst een traject van vergunningverlening aan de orde blijven.

Ook de inpasbaarheid van de recreatieve luchtvaart en het beschermen van een bepaalde diersoort zoals de blauwe kiekendief is duidelijk een thema dat in het beheerplan thuishoort. Als er voor de bescherming van een bepaalde diersoort bepaalde specifieke maatregelen nodig zijn, zoals het nemen van maatregelen tegen verdroging in het kader van een sense of urgency, dan behoort dit in het beheerplan geregeld te worden. Het kan in zo'n geval ook betekenen dat de te nemen maatregelen (ver) buiten de grenzen van het Natura 2000-gebied genomen moeten worden.

Betrokkenheid bij beheerplan

De wens om betrokken te worden bij het opstellen van het beheerplan en de diverse ideeën die daarover naar voren zijn gebracht, zijn een goed signaal. De integrale benadering die het beheerplan voorstaat, kan alleen succesvol zijn bij voldoende betrokkenheid. Het opstellen van de beheerplannen voor de zeven waddengebieden (de vijf waddeneilanden, de Waddenzee en de Noordzeekustzone) gebeurt in één proces, waarbij Rijkswaterstaat het voortouw heeft voor de Waddenzee en Noordzeekustzone en Dienst Landelijk Gebied (DLG) namens het rijk en de provincies voor de waddeneilanden.

Het is aan de voortouwnemer om grondeigenaren, gebruikers, andere overheden en belanghebbenden te betrekken bij het beheerplan. Belanghebbenden kunnen natuurlijk ook zelf het initiatief nemen de voortouwnemer te benaderen. Het is niet uitvoerbaar verzoeken om betrokkenheid bij het beheerplan, zoals verwoord in een aantal zienswijzen, door te zenden aan de voortouwnemer.

7. REACTIES OVER SCHADE

In een groot aantal zienswijzen wordt erop gewezen dat er als gevolg van deze aanwijzing inkomens- en vermogensschade kan optreden. Men mist in het besluit een paragraaf over schade en het betalen van een schadevergoeding. Verder wordt aangevoerd dat bij het aannemen van de Habitatrictlijn de toezegging is gedaan dat de eigenaren en de gebruikers van de grond niet de financiële last van deze maatregelen hoeven te dragen. Artikel 31 van de Natuurbeschermingswet 1998 biedt volgens de insprekers geen afdoende mogelijkheid voor compensatie. Verder zou de aanwijzing als Natura 2000-gebied een schending van het eigendomsrecht opleveren en in strijd zijn met artikel 1 van het Eerste Protocol van het Europese Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM). Ook de beperkingen van artikel 19d tot en met 19l en artikel 20 zou een dermate zware verplichting opleveren dat het eigendom of het gebruikersrecht geen waarde van enige betekenis overhoudt. Er wordt in dit kader om een volledige schadeloosstelling gevraagd.

Met betrekking tot de hierboven genoemde argumenten worden de volgende opmerkingen gemaakt:

Schadevergoeding

Zoals in hoofdstuk 5 van de Nota van Antwoord over dit onderwerp staat vermeld, zijn in de aanwijzingsbesluiten geen aparte vergoedingsregelingen opgenomen. De huidige wettelijke regeling biedt namelijk voldoende mogelijkheden voor compensatie. Het gaat dan in het bijzonder om artikel 31 van de Natuurbeschermingswet 1998. Men kan in aanmerking komen voor schadevergoeding, indien aan bepaalde voorwaarden is voldaan.

De aanwijzingsbesluiten zullen naar verwachting niet snel een recht op schadevergoeding geven, omdat het aanwijzingsbesluit zelf over het algemeen geen beperkingen oplevert. Pas in het kader van het beheerplan of bij vergunningverlening kunnen beperkingen worden gesteld aan het bestaande gebruik, aan voorgenomen uitbreidingsmogelijkheden of aan de ontwikkeling van nieuwe activiteiten. Men komt in aanmerking voor schadevergoeding, indien aan de volgende voorwaarden is voldaan:

1. Er is schade geleden door een aanwijzing van een Natura 2000-gebied of door het weigeren van een vergunning op grond van de Natuurbeschermingswet 1998 (of door een daaraan verbonden voorwaarde), of door bepalingen in het Natura 2000-beheerplan;

2. De schade behoort redelijkerwijs niet (geheel) voor eigen rekening te blijven;
3. De vergoeding van de schade is niet (voldoende) verzekerd door aankoop, onteigening of door andere maatregelen, zoals beheersubsidies.

Rol van het beheerplan bij schade

In de nog op te stellen Natura 2000-beheerplannen zal uiteindelijk worden bepaald wanneer en hoe de doelen gerealiseerd worden en welke maatregelen daarvoor noodzakelijk zijn. Pas op dat moment kan er een nauwkeurige kosteninschatting worden gemaakt. Er wordt grote waarde gehecht aan goede financiële dekking van de doelen en doelrealisatie in de beheerplannen. Het bovenstaande houdt niet alleen in dat Nederland zich inspant om zoveel mogelijk habitattypen en soorten in een gunstige staat van instandhouding te houden of te brengen. Het betekent ook dat de compensatie van de mogelijke inkomens- en vermogensschade van de betrokken eigenaren en gebruikers aan de orde dient te komen. Artikel 31 van de Natuurbeschermingswet 1998 is juist voor dit doel door de wetgever in de wet opgenomen en hij heeft gemeend daarmee een voldoende mogelijkheid voor nadeelcompensatie te bieden. Resolutie 2004/2164(INI) van het Europese Parlement over de financiering van Natura 2000, waarnaar verschillende keren wordt verwezen, biedt dan ook geen grond voor de stelling dat artikel 31 van Natuurbeschermingswet 1998 onvoldoende compensatiemogelijkheden zou bieden.

Eigendomsrecht

Van schending van het eigendomsrecht en van strijdigheid met artikel 1 van het Eerste Protocol van het Europese Verdrag voor de Rechten van de Mens (EVRM) is ook geen sprake. Artikel 1, eerste lid, van het Eerste Protocol van het EVRM bepaalt dat alle natuurlijke rechtspersonen recht hebben op het ongestoord genot van hun eigendom en dat niemand van zijn eigendom zal worden beroofd, behalve in het algemeen belang en met inachtneming van de voorwaarden neergelegd in de wet en in de algemene beginselen van het internationaal recht. De voorwaarden die worden gesteld aan het beheer van grond, die nodig is voor het realiseren van het Natura 2000-netwerk, leveren geen aantasting op van het recht van eigendom. De bepaling uit het EVRM laat onverlet dat de staat het recht heeft om die wetten toe te passen die noodzakelijk worden geacht om het gebruik van eigendom te reguleren in overeenstemming met het algemeen belang.

blanco pagina

Appendix

Toelichting op de selectie- en begrenzingscriteria die bij de aanwijzing van het Vogelrichtlijngebied Duinen Schiermonnikoog gebruikt zijn.

Onderstaande paragrafen zijn opgenomen in de Nota van toelichting van het Vogelrichtlijnbesluit.

3. Gebiedsbeschrijving, aanduiding leefgebied en begrenzing

3.2 Aanduiding leefgebied

Het gebied Duinen Schiermonnikoog is aangewezen als speciale beschermingszone vanwege de aanwezigheid van kustduinen die het leefgebied vormen van een in artikel 4 van de Richtlijn bedoelde vogelsoort. Het is een gebied dat het leefgebied vormt van soorten van Bijlage I van de Vogelrichtlijn (art. 4.1). De begrenzing van de beschermingszone is zo gekozen dat een in landschapsecologisch opzicht samenhangend geheel is ontstaan dat - in samenhang met sbz Waddenzee uit 1991 - voorziet in de beschermingsbehoefte met betrekking tot het voortbestaan en/of voortplanten van bedoelde vogelsoorten.

4. Vogelkundige- en wetlandwaarden

4.1 Kwalificerende vogelsoorten

Duinen Schiermonnikoog kwalificeert als speciale beschermingszone omdat het gebied behoort tot één van de vijf belangrijkste broedgebieden voor Blauwe kiekendief³⁶ in Nederland.

Soort van Bijlage I waarvoor het gebied tot "een van de vijf belangrijkste" in Nederland behoort

Soort	Art. 4	Brv ^a	Aantal NL ^b	% in 5 ^{ec}	% in sbz ^d	Telperiode
Blauwe kiekendief <i>Circus cyaneus</i>	1	ja	120	6%	7%	1993-97

(a) De kwalificatie betreft in het gebied broedende vogels (indien ingevuld met "ja")

(b) Omvang van de Nederlandse broedpopulatie (in paren)

(c) Aantal in het op vier na belangrijkste gebied (5e gebied) uitgedrukt als percentage van de landelijke broedpopulatie

(d) Aantal in het onderhavige gebied uitgedrukt als percentage van de landelijke broedpopulatie

4.2 Andere relevante vogelsoorten

Andere soorten van Bijlage I waarvoor Duinen Schiermonnikoog van betekenis is, zijn Velduil en Bruine kiekendief (broedvogels). De duinen zijn verder van belang als broedgebied voor de Eidereend (trekvoegels opgenomen in de nationale lijst van met uitroeiing bedreigde of speciaal gevaar lopende soorten). De biotopen van deze vogels hebben mede de begrenzing van dit gebied bepaald.

De bescherming ingevolge de Vogelrichtlijn heeft mede betrekking op deze vogelsoorten.

³⁶ Onderstreepte soorten zijn opgenomen in Bijlage I van de Richtlijn

4.3 Plaatselijke omstandigheden

Blauwe kiekendief, Bruine kiekendief en Velduil, die verspreid in het duingebied broeden, zoeken hun voedsel zowel in het open duingebied als in de duinen en op de kwelders van sbz Waddenzee. De Eidereend nestelt verspreid in het duingebied. Na het uitkomen van de eieren trekken de eiders met hun kuikens naar de Waddenzee. De (zoete) Westerplas heeft een ecologische relatie met de Waddenzee wegens het belang als rust- en/of slaappleats voor Lepelaars en zwemeenden.